

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**CUMHURİYET KENT KİMLİĞİNE ANKARA'DAN BAKMAK:
ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MEKÂNLARININ DEĞİŞİM
ALGISI**

Yüksek Lisans Tezi

Gizem ŞAHİN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Meriç KIRMIZI

SAMSUN

2022

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

CUMHURİYET KENT KİMLİĞİNE ANKARA'DAN BAKMAK: ERKEN
CUMHURİYET DÖNEMİ MEKÂNLARININ DEĞİŞİM ALGISI

Yüksek Lisans Tezi

Gizem ŞAHİN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Meriç KIRMIZI

SAMSUN

2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Gizem ŞAHİN tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Meriç KIRMIZI danışmanlığında hazırlanan “Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 07.02.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı/Soyadı

Üniversitesi

Ana Bilim/Ana Sanat Dalı

İmza

Sonuç

Başkan (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Meriç Kırmızı
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Kabul

Ret

Üye

Doçent Dr. Yasemin Yüce
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Kabul

Ret

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Yadigaroğlu
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Kabul

Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ...

Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet

Hayır

.../.../20...

Gizem ŞAHİN

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara'dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 30.12.2021 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 20

Tek kaynak oranı : % 3 çıkmıştır.

.../.../20...

Dr. Öğr. Üyesi Meriç KIRMIZI

ÖZET

CUMHURİYET KENT KİMLİĞİNE ANKARA'DAN BAKMAK: ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MEKÂNLARININ DEĞİŞİM ALGISI

Gizem ŞAHİN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyoloji Ana Bilim Dalı,

Yüksek Lisans, Aralık/2021

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Meriç Kırmızı

Kent ticaretin ve sanayinin geliştiği bir yerleşim alanıdır. Kent ve kentli yurttaşlar arasında bir ilişki vardır. Bu ilişki kent kimliklerini etkilemektedir. Her kentin kendine özgü bir kent kimliği bulunmaktadır. Kent kimlikleri kentin ve toplumun özelliklerinden oluşmaktadır. Kentin doğal ve yapay özellikleri ve toplumun kültürel, ekonomik, siyasal değerleri kent kimliği etkilemektedir. Kent kimlikleri sürekli değişip gelişen ya da yok olan bir yapıdadır. Kentteki bir mekânın değiştirilmesi ya da yitirilmesi kent kimliğini etkilemektedir. Aynı biçimde, kent ve birey arasındaki ilişkinin azalmasıyla birlikte, kentler kimliklerini yitirmektedir. Bu nedenle, kent kimliklerinin korunması kent için oldukça önemlidir.

Bu araştırmada Ankara'da günümüzde yaşayan bireylerin Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlarla ilgili düşünceleri konu edilmiştir. Bu amaçla Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlardaki değişim ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada iki hipotezin doğruluğu sınanmıştır. İlk hipotez, 'Cumhuriyet mekânlarında bir değişim olmuştur.' yargısıdır. Diğer bir hipotezse Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlardaki değişimin kentin kimliğini etkilediğine yöneliktir. Araştırmada konuyla ilgili kaynak taraması ve anket çalışması yapılmıştır. Anket sonucunda ulaşılan veriler tablo ve şekiller kullanılarak yorumlanmıştır. Kaynak taraması ve anketle değiştiği saptanan mekânlar yerinde gözlemlenmiş ve görsel yöntemlerle belgelenmiştir. Anket çalışmasıyla ulaşılan veriler sosyolojik olarak Lefebvre'nin mekânın üretimi kavramıyla yorumlanmıştır.

Anket çalışmasının sonucuna göre katılımcılar çok az bir farkla Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişmediğini düşünmektedir. Katılımcılardan elde edilen anket sonucuna göre bu mekânlardaki değişimin Ankara kent kimliğini olumsuz etkileyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu kaynak taramasıyla da desteklenmiştir. Sonuç olarak, bulgulara göre Ankara'da Cumhuriyet mekânlarının korunması kent kimliği için önemlidir, çünkü Cumhuriyet mekânlarında yaşanan değişimler kent kimliğini de değiştirecektir. Son olarak, bulgular Lefebvre'nin mekânın üretimi ve kent kimliği kavramları ve kimliksizleşmenin kentlilere etkileri üzerinden yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kent Kimliği, Kent Kültürü, Mekânın Anlamı, Cumhuriyet Mekânları, Kentsel Değişim

ABSTRACT

LOOKING AT THE REPUBLICAN CITY IDENTITY FROM ANKARA: PERCEPTION OF CHANGE OF THE EARLY REPUBLIC ERA'S SPACES

Gizem ŞAHİN

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Sociology

Master, 12/2021

Supervisor: Dr. Meriç KIRMIZI

The city is a residential area where trade and industry develop. There is an interaction between the city and citizens. This relationship influences urban identities. Every city has a unique urban identity. Urban identities comprise the characteristics of the city and society. The natural and artificial characteristics of the city and the cultural, economic and political values of the society influence the urban identity. Urban identities are always changing, developing or disappearing. Changing or losing a place in the city influences the city identity. Likewise, cities lose their identities together with the decreasing relationship of the city and individuals. Therefore, protecting urban identities is very substantial for the city.

The topic of this research is the ideas of Ankara residents about the places that symbolise the Republic. The study aims to reveal the change in these symbolic places in Ankara. Quantitative research method was used and two hypotheses were tested. The first hypothesis is the claim that 'there has been a change in the places of the Republic'. The second hypothesis is that the change in the places that symbolise the Republic in Ankara influenced the city's identity. The survey data were interpreted by using tables and figures. The places identified through literature review and survey as having changed were observed on spot and documented through visual methods. The survey data were interpreted sociologically with Lefebvre's concept of the production of space.

According to the survey outcome, the participants think that the places that symbolise the Republic have not changed with a very small difference. It is also found that the change in these places will negatively influence Ankara's urban identity. This finding was also supported by literature review. As a result, the protection of the Republican spaces in Ankara is important for the city identity, because changes in the Republican spaces will also change the city identity. Finally, these findings were interpreted through Lefebvre's production of space and city identity concepts and thinking about the influence of an identity loss on urban citizens.

Keywords: Urban Identity, Urban Culture, Place Meaning, Republican Spaces, Urban Change

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın her aşamasında sürekli iletişimde bulunan, bilgi ve önerileriyle desteklerini esirgemeyen, tez sürecimi yöneten danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Meriç KIRMIZI'ya katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Araştırmamın anket hazırlama sürecinde danıştığım sosyoloji bölümü Doç. Dr. Miki Suziki HİM'e, anket verilerinin istatistiksel anlamda çözümlenmesi aşamasında danıştığım istatistik bölümü Arş. Gör. Fatih SAĞLAM'a teşekkür ederim. Tez çalışmamın konu seçiminde esin kaynağım ve saha çalışmamda yanımda olan aileme, tez yazımı sırasında görüşlerini aldığım bölüm arkadaşlarıma, anket aşamasında katılımcı bulmama yardım eden Ankara'da yaşayan arkadaşlarıma, sonuca ulaşmamı sağlayan anket katılımcılarına desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Gizem ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL OLARAK KENT VE KENT KİMLİĞİ	5
2.1. Kent ve Kentli	5
2.2. Kentli Birey ve Kentlilik Bilinci	8
2.2.1. Kentlilik Bilincini Ortaya Çıkaran Toplumsal Ölçütler	9
2.2.1.1. Kentlilik Bilincini Ortaya Çıkaran Bireysel Ölçütler	11
2.2.1.2. Kentlilik Bilincine Etki Eden Özel Etkenler	12
2.3. Kent Kültürü ve İmgesi.....	13
2.3.1. Kent Kültürünün Oluşumu	14
2.3.2. Kent Kültürünün Genel ve Öznel Boyutu.....	15
2.3.3. Kent İmgesini Ortaya Çıkaran Etkenler	16
2.4. Kent Kimliği	19
2.4.1. Kent Kimliğini Belirleyen Etkenler	21
2.4.2. Yok olan Kent Kimliği	23
2.5. Kentsel Özellikleriyle Ankara	27
2.5.1. Ankara'nın Kent Özellikleri.....	27
2.5.2. Ankara'nın Nüfus Yapısı	28
2.5.3. Ankara'nın Ekonomik ve Kültürel Yapısı.....	29
2.5.4. Ankara Kentinin Tarihsel Süreci.....	30
2.5.4.1. Cumhuriyet'in İlanından Önce Ankara Kenti	31
2.5.4.2. Erken Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasının Ankara Kenti	33
2.6. Cumhuriyet'in Çağdaşlaşma Tasarısının Ankara'daki Görünümleri	36
2.7. Cumhuriyet'in Simgesi Ankara	43
2.8. Ankara'nın Değişen Kent Kimliği	44
2.8.1. Kentsel Mekânın Üretimi ve Kent Kimliği.....	44
2.8.2. Ankara'daki Cumhuriyet Mekânlarının Değişimi	45
2.8.3. Cumhuriyet Mekânlarının Değişimine Ankara Dışındaki Kentlerden Örnekler	65
2.8.4. Cumhuriyet Mekânlarının Değişimi Değerlendirmesi	70
3. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ	72

3.1. Araştırma Konusu ve Amacı.....	72
3.2. Araştırmanın Yöntemi	74
3.3. Araştırmanın Kapsamı	75
3.4. Araştırmanın Sorusu ve Hipotezleri	75
4. BULGULAR	76
4.1. Katılımcıların Demografik Durumu	76
4.2. Katılımcıların Ankara'ya Bakışı	82
4.3. Katılımcıların Ankara'nın Cumhuriyet Kimliğine Bakışı	83
4.4. Katılımcıların Demografik Durumuna Göre Ankara'nın Cumhuriyet Kimliğine Bakışı	94
4.5. Katılımcıların Demografik Durumu ve Ankara'nın Cumhuriyet Kimliğine Bakışları Arasındaki İlişki	97
5. TARTIŞMA	104
6. SONUÇ	107
KAYNAKÇA	109
EKLER	117
Ek 1. Tez Anketi	117
EK 2. Etik Kurul Kararı	120
ÖZ GEÇMİŞ.....	121

SİMGELER VE KISALTMALAR

ADD: Atatürkçü Düşünce Derneği

AKM: Atatürk Kültür Merkezi

ANKARAKA: Ankara Kalkınma Ajansı

AOÇ: Atatürk Orman Çiftliği

AVM: Alışveriş Merkezi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

ÇSB: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

EGO: Elektrik Gaz ve Otobüs İşletmeleri

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

MO: Mimarlar Odası

p: Anlamlılık Düzeyi

SPSS: *Statistical Package for the Social Sciences*

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TÜGİAD: Türkiye İş Güvenliği İş Adamları Derneği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

YHT: Yüksek Hızlı Tren

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1 Türkiye İş Bankası (solda), Sümerbank: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Binası (günümüz) (ortada) ve Ulus Heykeli (Zafer Anıtı sağda)	41
Şekil 2. 2 İller Bankası	47
Şekil 2. 3 İller Bankası'nın yıkımı sonrası bölgenin güncel görünümü	48
Şekil 2. 4 19 Mayıs Stadyumu	49
Şekil 2. 5 Yıkılan 19 Mayıs Stadyumu alanı	49
Şekil 2. 6 Güvenpark Anıtı	50
Şekil 2. 7 Güvenpark Anıtı'nın 26 Kasım 2021 tarihindeki durumu	51
Şekil 2. 8 Numune Hastanesi	52
Şekil 2. 9 Ankara Garı	53
Şekil 2. 10 Ankara Garı'nın yanına yapılan alışveriş merkezli YHT garı	53
Şekil 2. 11 Ankara Garı'nın yanına yapılan alışveriş merkezli YHT garının iç görünümü	54
Şekil 2. 12 Medipol Üniversitesi'ne verilen bir Ankara Gar'ı binası	54
Şekil 2. 13 Medipol Üniversitesi'ne verilen Ankara Garı'nın misafirhane binası	55
Şekil 2. 14 Havagazı Fabrikası	56
Şekil 2. 15 Yıkılan Havagazı Fabrikası alanı	57
Şekil 2. 16 Saraçoğlu Mahallesi	58
Şekil 2. 17 Saraçoğlu Mahallesi'nin iç bölgesindeki inşa alanı	58
Şekil 2. 18 Saraçoğlu Mahallesi'nin kullanım dışı görünümü	59
Şekil 2. 19 Saraçoğlu Mahallesi inşa alanındaki ağaçları koruma tanıtım duvarı	60
Şekil 2. 20 Saraçoğlu Mahallesi inşa alanındaki mahalle kültürünü koruma tanıtım duvarı	60
Şekil 2. 21 Saraçoğlu Mahallesi inşa alanındaki tescilli binaları koruma tanıtım duvarı	61
Şekil 2. 22 Saraçoğlu Mahallesi binalarının yeni görünümü)	61
Şekil 2. 23 AOÇ arazisine yapılan Ankapark	63
Şekil 2. 24 Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Ankapark'la ilgili yasal mücadelesinin sürdüğüne yönelik duyuru	64
Şekil 2. 25 Atatürk Orman Çiftliği arazisinin yıllar içindeki değişimi)	65
Şekil 2. 26 Atatürk Kültür Merkezi (İstanbul)	66
Şekil 2. 27 Atatürk Parkı (Adana)	68
Şekil 2. 28 Sait Bey Evi ve Semih Rüstem Evi – 1940'lar)	68

Şekil 2. 29 Beyaz Vagon	69
Şekil 2. 30 Karamürsel Halk Evi	69
Şekil 4. 1 Katılımcıların cinsiyet durumu	76
Şekil 4. 2 Katılımcıların yaş durumu	77
Şekil 4. 3 Katılımcıların doğum yeri	77
Şekil 4. 4 Katılımcıların öğrenim durumu	78
Şekil 4. 5 Katılımcıların çalışma durumu	79
Şekil 4. 6 Katılımcıların yaşadığı semt	80
Şekil 4. 7 Katılımcıların Ankara'da yaşama nedeni	80
Şekil 4. 8 Katılımcıların Ankara'da yaşama yılı	81
Şekil 4. 9 Katılımcılar Ankara'yı nasıl tanımlıyor?	82
Şekil 4. 10 Katılımcılara göre Ankara kent kimliğini en çok simgeleyen nitelikler	83
Şekil 4. 11 Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlar değişti mi?	85
Şekil 4. 12 Katılımcıların Ankara'daki Cumhuriyet mekânlarının değiştiği düşüncesinin dayanağı ..	86
Şekil 4. 13 Katılımcıların Cumhuriyet mekânlarının değişimine tepki verme durumu	87
Şekil 4. 14 Katılımcıların Cumhuriyet mekânlarının değişimine verdiği tepki biçimleri	88
Şekil 4. 15 Katılımcıların değişen Cumhuriyet mekânlarına gitme sıklığındaki değişim	89
Şekil 4. 16 Cumhuriyet mekânlarının değişimi Ankara'nın kent kimliğini etkiler mi?	90
Şekil 4. 17 Ankara'nın kentsel kimliğinin değişmesine neden olan etken	91
Şekil 4. 18 Cumhuriyet mekânlarının korunmasının gerekliliği	92
Şekil 4. 19 Katılımcıların Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri	93
Şekil 4. 20 Katılımcıların yaş durumuna göre değişen Cumhuriyet mekânlarına gitme sıklığındaki değişim	94
Şekil 4. 21 Katılımcıların yaşadığı semte göre Cumhuriyet mekânlarının değişimine tepki verme durumu	95
Şekil 4. 22 Katılımcıların mesleğine göre Cumhuriyet mekânlarının değişimine tepki verme durumu	96
Şekil 4. 23 Katılımcıların yaşadığı semte göre Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri	100
Şekil 4. 24 Katılımcıların öğrenim durumuna göre Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri	102

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2. 1 Ankara'nın cinsiyete göre toplam nüfusu (2007-2019)	28
Tablo 4. 1 Katılımcıların çalışma durumu	78
Tablo 4. 2 Katılımcıların öğrenim durumuna göre Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu	97
Tablo 4. 3 Katılımcıların öğrenim durumu ve Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim Durumu Konusundaki görüşleri arasındaki ilişki	98
Tablo 4. 4 Katılımcıların yaşadığı semte göre Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu	99
Tablo 4. 5 Katılımcıların yaşadığı semt ve Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu konusundaki görüşleri arasındaki ilişki	99
Tablo 4. 6 Katılımcıların yaşadığı semt ve Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri arasındaki ilişki	101
Tablo 4. 7 Katılımcıların öğrenim durumu ve Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri arasındaki ilişki	103

1. GİRİŞ

Kent tanımı her topluma ve döneme göre değişim göstermiştir (Topal, 2004). En genel anlamıyla kentler hizmet sektörünün gelişim gösterdiği, sanayi üretim biçimine dayalı yerleşim alanlarıdır. Kentte yaşayan bireyler kentli olarak tanımlanmaktadır. Kent ve kentli arasında durağan olmayan bir ilişki bulunmaktadır; kent ve kentli birbirini sürekli etkilemektedir. Bu etkileşimle birlikte kent kimliği diye bir ortaklaşa algı ve değer ortaya çıkmaktadır. Kent kimliği içerisinde kentin doğal ve yapay özelliklerini, ekonomisini, yönetimini, aynı zamanda, kentli bireyin değerini, kültürünü ve geleneğini bulundurmaktadır. Bu nedenle, her kentin kendine özgü bir kimliği bulunmaktadır. Kent belleği, kent kültürü, kent simgesi gibi kavramlar kent kimliğinin öğelerini oluşturmaktadır. Kentler kimlikleriyle diğer kentlerden ayrılmaktadır (Belge, 2018).

Kent ve kentli arasındaki bu toplumsal etkileşim sosyologların çalışmalarına konu olmuştur. Sosyolojinin alt dalı olan kent sosyolojisi kent ve kentli arasındaki etkileşimle ortaya çıkan kent kimliği konusunu incelemektedir (Sunar, 2011). Bu çalışmalarda kentlinin kentte gösterdiği davranışlar ve sorumluluklar kentlilik bilinci olarak adlandırılmaktadır. Kentlilik bilinci kişinin kentle olan ilişkisinin büyüklüğüyle orantılıdır. Buna göre kent belleği yüksek olan bir kişinin kentlilik bilinci de yüksek olmaktadır (Biol, 2008). Toplumun özellikleri aynı zamanda kent kültürünü oluşturmaktadır. Bütün bu etkenlerse kent kimliğini oluşturmaktadır. Ancak bu etkenler arasındaki etkileşimin güçsüzleşmesi kent kimliğini de olumsuz etkilemektedir (Al, 2001).

Günümüzde yaşanan göçlerle kentlilik bilinci gelişmeyen kentlilerin kente alışamaması, küreselleşmeyle kente yeni anlamlar yüklenmesi gibi makro ve mikro ölçekli süreçler kent kimliğinde değişmelere neden olmaktadır. Sonuç olarak kent kimliği durağan kalmaz. Sürekli değişen kent kimliği kimi durumlarda gelişirken, kimi zaman da yok olmaktadır (Ulu ve Karakoç, 2004). Örneğin, kent için önemli sembolik değeri olan mekânların işlevinin bozulması, yerinin ya da görünümünün değiştirilmesi, yıkılması gibi durumlar kent kimliğini etkilemektedir. Kentsel mekânın değiştirilmesi ya da bütünüyle ortadan kaldırılması kentlinin toplumsallaşmasını engelleyerek, kentlilik bilincini azaltmaktadır. Sonuç olarak kentlinin kente karşı sorumluluğu da olumsuz etkilenmektedir. Bütün bu süreçlerse, kentin kent kimliğini yitirmesine neden olmaktadır (Kutlu ve Göksel, 2014).

Ankara kenti geçmişten günümüze kadar birçok toplumun yerleşim yeri olmuştur. 23 Nisan 1920’de Ankara’da TBMM’de açılmasıyla ve kentin Kurtuluş Savaşı’nın merkezi seçilmesiyle birlikte Ankara yönetim kenti olmuştur. İlerleyen süreçte Türkiye Cumhuriyeti’nin de başkenti olarak seçilmiştir. Başkent seçilmesiyle birlikte Ankara’da önemli değişiklikler yaşanmıştır. Ankara’da yaşanan bu değişiklikler ekonomi, siyaset ve toplum alanında gerçekleşmiştir. Başkent seçilmesiyle buradaki iş olanaklarının artması kente olan göçleri artırmıştır. Bu nedenle, kentte hızlı bir nüfus artışı yaşanmıştır. Kentin olanakları artan nüfusa yeterli gelmediği için, kentte yeni düzenlemeler yapılmasına karar verilmiştir (Özgür, 2009).

Ankara’da erken Cumhuriyet döneminde yapılan mekânlar Cumhuriyet’i simgelemektedir. Bu dönemde örneğin, sağlık kurumları (Numune Hastanesi) geliştirilmiştir. Cumhuriyet’i simgeleyen heykel ve anıtlar (Ulus Heykeli) yapılmıştır. Başkent olmasıyla artan nüfusun yerleşebilmesi için memurlara özel mahalle (Saraçoğlu Mahallesi) ve ulaşımın sağlanacağı mekânlar (Ankara Garı) oluşturulup, düzenlenmiştir. Yönetimin gerçekleştirilebileceği yeni meclis yapıları, kentlinin zaman geçirebileceği park alanları (Gençlik Parkı) tasarlanmıştır. Kentin ekonomisini geliştirmek için banka, maden ve enerji işletmeleri (Havagazı Fabrikası) kurulmuştur. Kentlinin toplumsallaşabilmesi ve kültürleşmenin sağlanabilmesi için sanat (Opera Binası) ve spor (19 Mayıs Stadyumu) yapıları oluşturulmuştur. Bütün bunların yanında kente birçok işlev sağlayacak alanlar (Atatürk Orman Çiftliği) da tasarlanmıştır. Yaşanan bu süreçle Cumhuriyet’i simgeleyecek Yeni Ankara oluşturulmuştur.

‘Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı’ adlı bu tez çalışmasında kent kimliği, kent kültürü gibi kentsel kavramlar çerçevesinde Ankara kent kimliği ve kentliler arasındaki etkileşim incelenmiştir. Tez çalışmasının konusunu Ankara kentinde bulunan ve Cumhuriyet’i simgeleyen mekânlar oluşturmaktadır. Bu mekânlar doğrultusunda araştırmada Ankara’da yaşayan bireylerin Cumhuriyet’i simgeleyen mekânlarla ilgili düşüncelerinin Lefebvre’nin mekânın üretimi kavramıyla yorumlanması amaçlanmıştır. Araştırmada öncelikle kaynak taraması yapılarak kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonra nicel yöntem kullanılarak anket çalışması yapılmıştır. Anket sonuçlarından elde edilen veriler aracılığıyla çalışmanın Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânların değiştiği ve bu değişimin kent kimliğine etki ettiği hipotezleri tartışılmıştır. Kaynak taramasıyla değiştiği saptanan Cumhuriyet’i

simgeleyen mekânlar sahaya çıkılarak incelenmiştir. Saha araştırmasında incelenen mekânların fotoğrafları çekilerek çalışmaya eklenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar sosyoloji kavramlarına başvurularak yorumlanmıştır.

‘Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’ dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı’ adlı tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm araştırmanın girişini oluşturmaktadır. Bu bölümde tezin konusu ve yöntemi açıklanmıştır. Ayrıca tez bölümlerinin içeriğiyle ilgili bilgiye yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümü konuyla ilgili yazın taramasını içermektedir. Bu bölümde çalışmada geçen kavramların tanımlamasına yer verilmiştir. Kent, kentli, kentlilik bilinci, kent kültürü, kent simgesi, kent kültürü gibi kavramlar bu bölümde detaylı olarak açıklanmıştır. Ayrıca bölümde bu kavramların oluşmasına etki eden etkenler de incelenmiştir. Ankara’nın kentsel özellikleri incelenmiştir. Ayrıntılı olarak, Ankara’nın nüfus, ekonomi, kültür gibi özelliklerine ilişkin bir kaynak taraması yapılmıştır. Sonrasında Ankara’nın tarihsel süreci dizinsel bir biçimde çalışılmıştır. Öncelikle Ankara’da yaşayan en eski toplumlara değinilmiştir. Sonrasında Ankara’nın Cumhuriyet’in ilanından önce Osmanlı dönemi yıllarındaki durumu anlatılmıştır. Erken Cumhuriyet dönemi ve sonrası Ankara başlığı altında Ankara’nın ilk Cumhuriyet yılları, başkent oluşu, başkent oluşuyla yaşanan değişiklikler ve günümüze kadar olan değişim süreci ilgili tarihsel kaynaklar üzerinden incelenmiştir. Bölümde Cumhuriyet’in çağdaşlaşma tasarısının Ankara’daki görünümüne yer verilmiştir. Burada erken Cumhuriyet yıllarında Ankara’da yapılan yeni mekânlar kent kimliği açısından incelenmiştir. Bölümün son alt başlığında Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânların dönüşümüyle ilgili kaynak taramasına yer verilmiştir. Kaynak taramasıyla kentte değişen Cumhuriyet mekânlarının dönüşümü ve yitirme süreci incelenmiştir. Bu bölümde değişen mekânlarla ilgili doğrudan gözlemler de yapılmıştır. Mekânlarda yaşanan değişim fotoğraflarla ortaya konularak kaynak taramasına eklenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünü araştırmanın konusu ve yöntemi oluşturmaktadır. Bu başlıkta araştırmanın konusu ve amacı açıklanmıştır. Araştırmada kullanılan nicel yöntem olarak anket çalışmasının ayrıntılarına yer verilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcı sayısı, anketin nasıl ve nerede yapıldığı, bulguların nasıl yorumlanacağı gibi bilgiler verilmiştir. Bu bölümde son olarak araştırmanın kapsamı ve hipotezleri açıklanmıştır.

Tezin dördüncü bölümünde anket çalışmasının bulguları bulunmaktadır. Bu bölümde katılımcılara yöneltilen soruların her biri ayrı tablo ve şekillerle gösterilerek yorumlanmıştır. Sonrasında bazı sorularla çapraz tablo oluşturularak ikili değişkenler yorumlanmıştır. Bu bölümde yine, SPSS uygulaması kullanılarak seçilmiş iki değişken arasında varsayılan ilişkiler incelenmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır. Oluşturulan Ki-Kare testi tablolarıyla değişkenler arası anlamlılık düzeyi incelenmiştir.

Son olarak, bütün hipotezler ve bulgular yeniden incelenerek sosyolojik bir bakış açısıyla çalışmanın tartışma ve sonuç bölümü yazılmıştır. Araştırmanın hipotezleri Ankara'da Cumhuriyet mekânlarının değiştiği ve bu değişimin Ankara'nın kent kimliğini de etkilediğidir. Anket sonucuna göre katılımcılar çok az bir farkla Ankara'da Cumhuriyet mekânlarının değişmediğini düşünmektedir. Öte yandan, katılımcıların çoğu bu mekânlardaki değişimin kent kimliğini olumsuz etkileyeceğini düşünmüştür ve bu bulgu kaynak taramasıyla da desteklenmiştir.

2. KAVRAMSAL OLARAK KENT VE KENT KİMLİĞİ

Kent ve toplum birbirleriyle karşılıklı etkileşim halindedir. Etkileşim süresince kent ve toplum arasındaki ilişki süreklidir. Toplumlar mekânla güçlü bir iletişim kurarak kentsel bellek kurmaktadır. Kentsel bellek, kent kimliğinin oluşmasında etkili bir bileşendir. Kent kimliği, içerisinde kentli birey, kentlilik bilinci, kent kültürü ve imgesi gibi öğeleri de bulundurmaktadır. Kent kimliğinin sürdürülebilir olması için, içerisinde öğelerin yeterli düzeyde bulunması gerekmektedir. Günümüz toplumlarında ise kent ve toplum arasındaki ilişkinin güçsüzleşmesiyle birlikte kent kimlikleri yok olmaktadır (Kutlu ve Göksel, 2014).

2.1. Kent ve Kentli

Günümüz toplumlarının başlıca yaşam alanı olan kentlerin tanımı her döneme ve topluma göre değişmektedir. Geçmiş dönemlerde kullanılan 'site', 'polis', 'medine' gibi kavramların yerini, günümüzde 'kasaba', 'kent' ve 'kentsel' sözcükleri almıştır. İlerleyen dönemlerde toplumsal ve ekonomik gelişmelerle birlikte kent kavramının anlamı da değişmiştir. Eski dönemlere bakıldığında kale ve surlar kentin tanımında önemli bir yer tutmaktadır (Topal, 2004). Keleş (1998), Kent Bilim Sözlüğü'nde kenti toplumun yerleşme, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, tarımsal uğraşların az ve nüfusun yoğun olduğu yerleşme birimi olarak tanımlamaktadır.

Kent, kent ve toplum ilişkisi toplumsal araştırmalarda çalışılan konuların başında gelmektedir. Toplum ve kent arasında sürekli bir karşılıklı etkileşim yaşanmaktadır. Bu nedenle, kent ve toplum arasındaki ilişki sosyologların başlıca çalışma konularından biri olmuştur. Giddens, kent sosyolojisini, diğer dallardan ayrı bir yerde tutmaktadır çünkü Giddens'a göre kent sosyolojisi, genel sosyolojik ilginin en önemli sorunlarının tam kalbinde yer almaktadır (Sunar, 2011). Kentin, yaşamımızda önemli bir yeri olmasına karşın, kentleşme sürecine ilişkin bilgilerimiz yetersiz kalmaktadır. Kentleşme sürecinin özelliklerini belirlemek için birçok çalışmalar yapılmaktadır. Coğrafyacılar, tarihçiler, iktisatçılar ve siyaset bilimcileri, kendi bilim dallarının bakış açılarına göre çözümlemelerde bulundu. Kente sosyolojik açıdan bakmak, kentin belirgin özelliklerini ortaya koyarak, bu tanımlar arasındaki ilişkiyi vurgulamaya yarayabilir (Wirth, 2002). Kent çalışmaları, 20. yüzyılın ilk yarısında sosyolojinin ilgi gören bir alanı olmuştur. Bu dönemde çalışmalarda bulunan sosyologlar, sanayileşme, kentleşme, yabancılaşma gibi büyük süreçlerle karşı karşıya

kalmıştır (Sassen, 2010). Sosyolojinin kurucularından olan Karl Marx, Emile Durkheim ve Max Weber de çalışmalarında kent ve toplum ilişkisine değinmiştir.

Buna göre “Marx şehri daha çok mülkiyet ilişkileri ve sınıflar üzerinden ele almıştır. Bu anlamda Marx için kent sınıf savaşının mekânı ve kapitalizmin yarattığı bir çevredir” (Serter, 2013: 63). Marx’ın tanımlamış olduğu kent, işbölümüne dayanmaktadır. Marx’a göre, toplumlar belirli çağlarda belirli üretim biçimlerini benimsemişlerdir. Ortaçağ’a kadar kırsal toplumlar söz konusu olmuştur. Ortaçağ’dan başlayarak, derebeyliğe özgü üretim biçimlerinin ortaya çıkıp, alım satımın yoğunlaşmaya başlamasıyla birlikte kır ve kent ayrımı belirginleşmiştir (Turut ve Özgür, 2018). Marx ve Engels kentsel gelişmelere karşı olumlu bir tutum sergilemişlerdir. Bununla birlikte, kentsel alandaki koşulları ve dengesizlikleri işçi sınıfı üzerinden çözümlenmişlerdir. Marksizme göre yeni sanayi kentleri kapitalist üretim modelinin başlıca özelliklerini yansıtmaktadır. Bu kentler bireylere yeni işbölümü, teknoloji ve üretim yapısı altında merkezi bir görev yüklemektedir. Yeni kentler burjuvazi ve proleterler olmak üzere sınıflara dayalı toplumsal bölünmeyi yansıtmaktadır. Marksist yaklaşımda kentler kapitalizmin nedeni değil, sonucu olarak görülmektedir (Tatlıdil, 1992).

Durkheim, toplumları mekanik ve organik dayanışma olmak üzere iki kategoride incelemiştir. Durkheim’a göre, basit toplumlar mekanik, karmaşık toplumlarsa, organik dayanışmaya göre düzenlenmektedir. Basit toplumlarda işbölümü ve uzmanlaşma yok denecek kadar azken, organik dayanışmalı toplumlarda artan nüfus yoğunluğuna bağlı olarak, zorunlu bir uzmanlaşma ve işbölümü görülmektedir. Buna göre mekanik dayanışmayla yaşayan toplumlar köyü, organik dayanışmayla yaşayan toplumlar ise kenti temsil etmektedir (Topal, 2004). Durkheim tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişin sonucunda geleneksel denetim yıkılacağı için, bireyin yalıtılacağını öne sürerek, toplumsal düzensizlik, normsuzluk ve anomi olasılığının ortaya çıkaracağını düşünerek, bu değişim karşısında çekimser kalmaktadır. Bu nedenle, Durkheim’ın belirgin bir kent görüşü bulunmamaktadır (Tatlıdil, 1992).

Kent çalışmalarının tarihi ‘The City’ başlıklı çalışması nedeniyle Max Weber’e kadar dayanmaktadır. Dunleavy kente ilişkin ilk çalışmaların 1890’lı yıllarda Weber, Tönnies ve Simmel’le birlikte başladığını, ancak kentin bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmasının 1920-30’lu yıllarda Şikago Okulu’yla birlikte başladığını ileri sürmektedir. Weber, kentlerin yalnızca Batı’da ortaya çıktığını göstermek amacıyla

çalışmalarında kent konusunu ele almaktadır. Ona göre toplumsal gelişmenin önemli bir aşaması olan kentleşme Batı dışı yerlerde başlayıp, Batı'dan daha ileri düzeylere ulaşsa da, olması gerektiği biçimde kentler yalnızca Batı'da gelişim göstermektedir (Sunar, 2011). Weber'e göre kentler pazar ve değiş-tokuş gibi kurulu etkinliklerle birlikte zanaat ve ticareti nitelendirmektedir (Özdemir, 2010). Weber'e göre, ancak bu nitelikleri taşıyan kent siyasal bir birimdir (Pustu, 2006). Weber çalışmalarında akılcılaştırma kavramı ekseninde modern toplumun ortaya çıkışından söz etmektedir. Öte yandan, Weber modern kentten daha çok, ortaçağ kentleriyle ilgilenmiştir, çünkü modern toplumun anahtar özellikleri olarak ortaçağ kentlerini görmüştür. Ortaçağ kentleri Weber'e göre derebeylikten kapitalizme geçişte yardımcı olmuştur. Ayrıca bu kentler yeni akılcılık ruhunu yetiştirmiştir (Tatlıdil, 1992).

Sosyolojinin kurucuları olan bu üç büyük düşünürden sonra gelen birçok sosyolog da kent ve toplum arasındaki ilişkileri çözümleme yoluna gitmiştir. Örneğin, George Simmel, Robert Ezra Park, Richard Sennett kent ve toplum alanında önemli çalışmalar yapmış kişilerdir. Simmel kentteki "özgürlük" ve "yalnızlık duygusu" arasındaki diyalektik ilişkiyi çözümlemektedir. Büyük kentlerde insanların birbirlerine gösterdikleri dikkatlilik ve kayıtsızlığın bireye başka hiçbir yerde bulamayacağı türden bir özgürlük kazandırdığını dile getirmektedir. Öte yandan, insanların kentte özgür olmaları yalnız ve gözden yitmiş duyumsamalarına neden olmaktadır. Öyle ki "Simmel tartışmalarında kentsel yaşamda koşuşturan bireyler heyecanlarını kaybederek kapalı ve çekingen hale gelmektedir. İnsanlar arası ilişkilerde 'birey' esasından ziyade bireyi obje olarak algılama ön plana çıkmaktadır" (Tatlıdil, 1992: 37). Şikago Okulu'nun önemli kent sosyologlarından biri olan Robert E. Park'a göre, kent yalnızca fiziksel bir mekanizma ve yapay bir yapı değildir; kent insan doğasının bir ürünüdür. Kentte görülen ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler kentin çevrebilimsel (ekolojik) örgütlenmesindeki başlıca etkenlerdir (Koyuncu, 2011). Kentler, coğrafi ve ekolojik bir birim olmanın yanında ayrıca ekonomik birimdir. Kentlerin ekonomik eylemleri işbölümüne dayanmaktadır. Kent sınırları içinde kişi ve meslek sayısı artmaktadır (Park and Burgess, 1925). Park kenti sanayi bölgeleri, etnik topluluklar ve çeşitli alışkanlık alanlarını içeren, karmaşık bir yapı olarak çözümlemektedir. Bunların hepsi kentsel işlevlerin eğilimlerine göre oluşan doğal alanlar olarak, kentsel çevreyi ortaya çıkarmaktadır. Park kenti doğal alanların bir bütünü olarak

kavramsallaştırırken, siyasal ve ekonomik karar alma süreçlerinin kent açısından oynadığı role de dikkat çekmiştir (Özdemir, 2010).

Özyurt'a (2007) göre kentsel yaşamı toplumsal bütünlük içerisinde çözümleyen sosyologlardan biri de Richard Sennett'tir. Sennett'e göre kentin en önemli özelliği, kişisel farklılıkları gizlemeden ve kişisel değerleri başkasına dayatmadan başkalarıyla ilişki kurmayı sağlayan bir kamusal alan olmasıdır. Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü* adlı yapıtıyla modernliğin tarihsel ve mekânsal gelişimini incelemektedir. Sennett kentleşme ve sanayileşmeyle birlikte, tüketim, iş, aile, mekân ve kamusal ve özel alanlardaki toplumsallaşma gibi sorunlara yönelik bir yöntem geliştirmektedir. Tarihsel bir sıra içinde, üretim ve tüketim ilişkilerinin, toplumsal sınıfların ve kentlerin dönüşümünü çözümlenmektedir (Bilgic, 2015).

Özetle, kent kavramının tanımı her döneme ve topluma göre değişim göstermektedir. Genel anlamıyla kent, tarımsal etkinlikler yerine ticari ve sanayi etkinliklerin yapıldığı yerleşim alanlarıdır. Kent ve toplum arasındaki ilişki geniş bir inceleme alanını oluşturmaktadır. Bu nedenle kent ve toplum, sosyologların başlıca çalışma konularından biri olmuştur.

2.2. Kentli Birey ve Kentlilik Bilinci

Kent, kentlilik ya da kentli birey ve kentlilik bilinci kavramları birbirleriyle ilgili kavramlardır. Kentlilik bireylerin kentte yaşamının gereklerini anlamış ve benimsemiş olmalarıdır (Biol, 2008). Kentlilik bilinci kentte yaşayan bütün bireylerde kente özgü davranışlar bulunması, kentin fiziksel ve doğal yapısıyla bütünleşebilmeleri, bireyin kendini yaşadığı kentin bir parçası olarak benimsemesi, kentli bir birey olduğunun farkında olması, kent yaşamına etkin bir biçimde karışmış olması ve kente karşı sorumluluk duyumsamasıdır (Candan ve Kazak, 2018). Görün ve Kara'ya (2017: 396) göre, "Bu bağlamda bireyin kentlilik bilincine sahip olması ve kent kültürüne olan mesafesi birbiriyle çok yakından ilgilidir. Kentsel yaşam kültüründen yoksun olan bireyin kentlilik bilincinden söz etmek mümkün değildir".

Kentleşmenin tam olarak sağlanamadığı yerlerde sahte kentleşme ortaya çıkmaktadır. Kıray'a göre sanayileşme hızının, tarımın modernleşmesinden çok yavaş olmasından dolayı bir sahte kentleşme süreci yaşanmaktadır (Özkurt, 2020). Sahte kentleşmeyi deneyimleyen insanlar, tam anlamıyla kentli olamayıp sahte kentli

olmaktadır. Keleş (2005) ise kentleşmeden kentleşen insanları tanımlamak için yarı kentli kavramını kullanmaktadır.

Kentlilik bilincinin gelişmesini sağlayan şey, kentliler arasında toplumsal bellek oluşumudur. Toplumsal bellek kentlilerin yaşamlarını sürdürdükleri yerin bir parçası olduklarını onlara duyumsatarak, bireylerin kente olan bağlılıklarını etkilemektedir. Toplumsal bellek kentin tarihsel sürekliliği açısından önemli olduğu gibi kentte yaşayanlar için de ortak bir anlam içermesi nedeniyle önemlidir. Kentte yaşayan kişilerin fiziksel çevreyle ilgili biriktirdikleri ortak anılar, değerler ve inançlar ortaklaşa belleği oluşturmaktadır (Biol, 2008).

Kentsel bellek önemlidir, çünkü “Kentini seven, kentinde bulunan her öğeyi kanıksayan, kentine sahip çıkan, doğal ve yapay her türlü çevre değerlerini koruyan kentli bireyler kentsel yaşam kalitesinin yükselmesinde önemli katkıda bulunurlar” (Acundil vd. 2017: 261). Kendisini kentte duyumsayan kentliye büyük bir görev düşmektedir. Kentteki konumunu iyi anlayan birey yaşadığı çevrenin biçimlendirilmesine katkıda bulunmanın yararlılığına inanır ve bunun için çaba gösterirse, kentsel bilinçlenme süreci başlamış olmaktadır (Şen Beyazlı ve Aydemir, 2008). Aynı biçimde, “Kente karşı sorumlu olma, kente ve kentte yaşayan insanlara saygılı olma ve kente bağımlılık duyma kentlilik bilincini güçlendiren kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır” (Acungil vd, 2017: 261)

2.2.1. Kentlilik Bilincini Ortaya Çıkaran Toplumsal Ölçütler

Kentsel kimliğin oluşması için gerekli olan öğeler ve bu öğeleri etkileyen etkenlerin yanında kullanılan araçlar da kentlilik bilincinin oluşumunda etkili olmaktadır. Kentlilik oluşumunda kullanılan araçlar; eğitim, yerel yönetimler, iletişim araçları ve sivil toplum örgütleridir. Büyük kentlerin bireylere hem olumlu, hem de olumsuz etkisi vardır. Ağırlıklı olarak, kırsal bölgelerden gelenler kent yaşamında yoksulluk, yoksunluk ve dışlanmışlık duygularını yaşamaktadır. Toplumun parçası olmama ve kentsel bilincin gelişmemesi bireyi toplumdan ayrı tutmaktadır. Kentlerde yaşayan insanların kente uyum sorunları, kentlerde yaşanan güvenlik sorunlarının varlığı, bir iş edinme sorunları incelendiğinde, kentsel yaşamda kent bilincinin ve eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Kentli olmak kent bilincini doğrudan elinde bulundurmaya anlamına gelmemektedir. Bu nedenle, kent bilincinin oluşması için, görgü kuralları gibi eğitimlerin verilmesi gerekmektedir (Ercoşkun vd, 2016). Eğitim

bireylerde kentlilik bilincini oluşturmayı sağlayan önemli bir araçtır (Görün ve Kara, 2017).

Kentlerde yaşayanların kentsel kimliği benimsemesini, içselleştirmesini sağlayan bir diğer araç yerel yönetimlerdir. Kentsel yaşam yerel yönetimler aracılığıyla düzenlenmektedir. Kutlu ve Göksel'e (2014) göre, yerel yönetim yalnızca, kentin fiziksel yapısıyla ilgili hizmetleri değil, toplumsal ve kültürel işlevleri de üstlenmektedir. Yerel yönetim insanların bir araya gelmelerine aracılık etmektedir. Örneğin, "Belediyeler öncülüğünde gerçekleştirilebilecek forumlar, açılabilir semt konakları ve kültür merkezleri kentli bir yaşam kültürü oluşturmak amacına katkı sunabilecektir" (Şahnagil ve Güler, 2019: 96).

İletişim araçları da bireyin kentlilik bilincini geliştiren ve kente uyum sağlamasına katkıda bulunan araçlardan biridir. İletişim araçları aynı zamanda toplumsallaşma açısından da önemlidir. Şahnagil ve Güler'e (2019) göre, iletişim araçları kullanılarak kentin kültürel ve tarihsel değerlerinin topluma ulaştırılması ve özellikle, çocuklara kentlilik ve çevre bilinci kazandıracak televizyon programları, internet oyunları gibi görsel ve işitsel yayınların uygulamaya geçirilmesi kentsel bilincin sağlanması için çok etkili olmaktadır. Ayrıca izlenme oranları yüksek olan televizyon dizileri aracılığıyla da, kentteki ortak yaşamın kuralları izleyicilere iletilerek, halk bilinçlendirilebilmektedir.

Kentsel bilincin ortaya çıkması için, gerekli etkenlerden biri de, kente uyum sağlanması ve bağlılığın duyumsanmasıdır. Bu koşulu sağlayan önemli bir araç sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum kuruluşları, insanları ortak bir amaç için bir araya getirmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının bu özelliği toplum içindeki insanların birbirlerine bağlı ve uyumlu olmalarını sağlamaktadır.

Kırdan kente göç ederek kentli olmayı benimseyemeyen bireylerin kentsel ortama uyum sağlayamaması, bu kişilerde kültürel boşluğa ve yabancılaşmaya neden olmaktadır. Toplumla yabancılaşma bireylerin suç olarak nitelendirilen davranışlarda bulunmasına neden olmaktadır. Ayrıca kent kültürü ve kentlilik bilinci gelişmemiş bireylerin yoğun olduğu kentlerde trafikte hoşgörüsüzlük, kentsel yapılara zarar verme, çevreyi kirletme ve inceliksiz davranışlar, yasalara uyum göstermeme gibi olumsuz durumlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Kentlerde yaşanan bu tür toplumsal

sorunlar bütün kent yaşamına etki ederek, kentin gelişimini engellemektedir (Mutlu, 2011).

2.2.1.1. Kentlilik Bilincini Ortaya Çıkaran Bireysel Ölçütler

Bireylerde kentlilik bilincini ortaya çıkaran kimi ölçütlerden söz edilmektedir. Bunlar: kentsel bağlılık; kenti sahiplenme; kent kurumlarına katılım; kent sorunlarıyla ilgilenme ve kentsel farkındalıktır (Acungil vd, 2017). Kentsel bağlılık ölçütü bireyin yaşamış olduğu kentin parçası olma duygusunu içermektedir. Buna göre, “Fiziki mekân sahip olduğu doğal ya da insan kaynaklı yapılandırma aracılığıyla, bireye aidiyet duygusu verir ve bu duygu ile de insan yaşadığı yere karşı bireysel farkındalık oluşturur” (Şentürk ve Gülersoy, 2019: 146). Yine, kentsel bağlılık bir kentle bağlantılı olma durumunu göstermektedir. Bir topluluğun parçası olma düşüncesi diğer kentlilerle bütünleşilip, bu topluluğa katılarak sağlanmaktadır. Aynı zamanda, bu güçlü bir toplumsal kimliğin kaynağını oluşturmaktadır (Özdoğan, 2019).

Kenti sahiplenme kişinin kendisini kentin parçası olarak duyumsamasıyla birlikte ortaya çıkmaktadır. Birey yaşadığı kenti benimseyerek, kent için sorumluluk alma ve ortak hareket etme gibi davranışlar geliştirmektedir. Bireyin kentli olup, kent kültürünü kazanması için bir diğer ölçüt kentsel kurumlara üye olmasıdır. Kent kurumları kentin doğasına göre biçimlenmektedir. Birey kent kurumlarıyla olan ilişkileri aracılığıyla kentin doğasını ve ruhunu benimseyip, kente uygun bir yaşam sürdürebilmektedir (Batal, 2016). Örneğin, birey kentte bulunan sivil toplum kuruluşlarına, kent derneklerine, kent etkinliklerine katılım göstererek, kentteki kurumlarla etkileşime geçebilmektedir. Kentli bireyin “(...) sivil toplum kuruluşlarına, kent konseylerine katılım göstermesi bir kentin sosyo-kültürel, ekonomik ve estetik bakımdan gelişmesi bakımından önem arz etmektedir” (Acundil vd. 2017: 262).

Kentsel sorunları kısa sürede bütünüyle ortadan kaldırmak güç olsa da, en aza indirmek olanaklıdır. Bu sorunları çözümlenmekse, kentte yaşayan insanların duyarlılıklarına ve kent girişimlerine katılımlarına bağlıdır (Mutlu, 2011). Kentsel bağlılıkları ve katılımları yüksek düzeyde olan bireylerin kentsel sorunları bütünüyle ve daha verimli olarak ortadan kaldırması beklenmektedir. Kentsel farkındalık bir kentteki olanakları ve değişiklikleri görebilme, kentin kültürüyle ilgili bilgi edinme, kent yönetimlerinin görevlerini izleme gibi öğeleri içermektedir. Bu bağlamda, kentsel

farkındalık altyapı ve üstyapı olanakları, yönetim, ekonomi gibi kentin başlıca öğeleriyle ilgili bir değer yargısı oluşturmaktır (Batmaz ve Gürer, 2016).

Sonuç olarak, kentsel bilinci ortaya çıkaran ölçütlerin hepsi birbiriyle ilişkilidir. Kente bağlı olan kişi kenti benimsemektedir. Böylece, kenti benimseyenler kentin sorunlarına çözüm odaklı yaklaşmaktadır. Bu kişi kentin sorunlarını bütünüyle ve yararlı bir biçimde çözmek istemektedir. Aynı zamanda, birey kentin özelliklerinin farkında olarak, kentle kendisi arasında yakın bir bağ kurabilmektedir. Kentsel farkındalığını kentsel kurumlara katılarak, pekiştirebilmektedir. Bütün bu öğeler kentsel bilincin yeterli düzeye ulaşması için gerekli olan ölçütleri göstermektedir.

2.2.1.2. Kentlilik Bilincine Etki Eden Özel Etkenler

Kentlilik bilinci kentte yaşarken edinilen bilgilerimizin oluşturduğu tutum, değer ve davranışlardan ortaya çıkmaktadır. Kent tek ögeli bir toplumsal yapı olmadığı gibi kentte yaşayan insanların kentlilik bilinci düzeyleri de farklılık göstermektedir (Beyazlı ve Aydemir, 2008). Bu nedenle, her kişinin kente gösterdiği uyum, benimsediği tutum ve değerler aynı olmamaktadır. Örneğin, bir kişi yaşamış olduğu kent kimliğine bir başka bireyden daha çok uyum sağlamış ve bu kimliği benimsemişse, kente bağlılığı ve kent bilinci daha yüksek olmaktadır. Kısacası, kentlilik bilinci için gerekli olan ölçütler her bireyde aynı biçimde görülmemektedir; bireyin özellikleri de kentlilik bilincine etki etmektedir.

Şahnagil ve Güler'e (2019) göre kişinin yaş, eğitim durumu, doğum yeri, çalışma yaşamı gibi özellikleri kentlilik bilincinin oluşmasında etkili olmaktadır. Ayrıca bireylerin boş sürelerini değerlendirme biçimleri, ekonomik düzeyleri ve içinde bulunulan toplumsal çevre gibi etkenlerin de kentlilik bilincinin oluşmasında etkisi olmaktadır. Buna göre, örneğin, bireylerin yaşının farkındalık duygusunun oluşturulmasında yüksek oranda kolaylık sağladığı göz önüne alındığında, genç insanlarda kentlilik bilinci orta yaş üzeri yetişkin kişilere göre daha hızlı oluşabilmektedir. Kentlilik bilincinin oluşumunda etkisi olan bir diğer etken de, doğum yeridir. İnsanlar kendilerini yaşadıkları değil, doğdukları yerle tanımlamaktadır. Bu nedenle, yaşadıkları yerlerle ilişki kurmaları güçleşmektedir. Çalışma yaşamıysa, kentte sunulan etkinliklere katılabilme düzeyini etkilemektedir. Herhangi bir işi olmayıp, ekonomik olanakları sınırlı olanlar kentle bütünleşecek etkinliklere katılamamaktadır. Kırdan kente göç edenlerin yerleşim alanlarının

altyapısı ve yeşil alan oranı gibi fiziksel koşullar da yine, kentlilik bilincine etki eden etkenler arasındadır.

Özetle, kent, kentlilik, kentli birey ve kentlilik bilinci birbirleriyle ilgili kavramlardır. Bireyin kente olan uyumu kentlilik bilinci ile doğru orantılıdır. Kentlilik bilincinin oluşmasında toplumsal ve bireysel ölçütler etki etmektedir. Bireyin bulundurduğu bazı özel etkenler de kentlilik bilincinin oluşmasında etkili olmaktadır.

2.3. Kent Kültürü ve İmgesi

Kentlilik bilinciyle birlikte kent kültürü de kentsel kimliğin gelişmesinde ve korunmasında gereklidir. Buna göre, “Toplumun kültürü ile kent mekânının oluşumu arasında tanımlanabilir bir ilişkinin varlığından söz edilebilir” (Güven Bilsel, 2009: 45). Kentte yaşayan toplumun kültürü kente yansımaktadır; böylece toplum kent mekânlarını ve kimliğini biçimlendirmektedir. Mutlu’ya (2011) göre, kent kültürü kentte yaşayan insanların birbirleriyle olan etkileşimleri sırasında ortaya çıkan düzenin bir ürünüdür. Kısacası, “Kent kültürü, o kentte yaşamış bütün uygarlıkların sosyolojik, iktisadi, siyasi ve psikolojik olarak yapmış oldukları etkinliklerin gerek kentsel dokuda yer bulması gerekse toplumsal yaşamda kendini göstermesiyle ortaya çıkan bütünlüktür” (Acundil vd. 2017: 261).

Kent kültürü içerisinde toplumla ilgili birçok öge barındırmaktadır. Toplumda bulunan bütün değerler kent kültürüne yansımaktadır. Kentlilerin bir aradayken yaşadıkları olaylar ve sergiledikleri davranışlar kent kültürünü oluşturmaktadır. Bu nedenle, kent kültüründe topluma ilişkin özellikler bulunmaktadır. Kentin kültürü toplumun kentte ürettiği her şeydir; yapılardan, otomobillere, düşüncelerden yönetim anlayışına, dergilerden bilgisayar sistemlerine kadar ne varsa, o kentin kültürünün bir parçasıdır. Kent kültürü ekonomik, toplumsal, siyasal, düşünsel, estetik, inançla ilgili, ve benzeri içerikleri barındırmaktadır (Belli ve Aydın, 2017). Kent kültürü toplumsal, politik ve kültürel süreçlerin bir araya gelmesiyle oluşan birlikteliğe verilen addır. Geçmişten günümüze dek kentte yaşamış olan insanların değer ve birikimlerinden oluşan kent kültürü ayrıca farklı kültürleri benimseyen insanların yaşadıkları kenti benimsemelerini sağlayacak bir üstyapı görevini üstlenmektedir. Böylece kentte yaşayan insanlar kentin kimliğine, toplumsal çevreye ve değerlerin korunmasına yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte, kentli yurttaş yaşadığı kentin değerlerini

benimseyerek, yeni bir bakış açısı kazanmaktadır. Kent kültürüyle birlikte kentteki kültürel öğeler de korunup, yaşatılmaktadır (Batal, 2016).

Her toplumun kendine özgü bir kültürü bulunmaktadır ve kültürün sürekliliği içinde bulunduğu toplum aracılığıyla sağlanmaktadır. Her toplumun kendine özgü bir kültürü olduğuna göre, her kentin de kendine özgü bir kültürü bulunmaktadır. Kent içindeki mekânlar ve bireylerin yaşam akışı kent kültürünü ortaya çıkarmaktadır. Al' a (2011) göre, toplumdan topluma farklılık gösterebilen ve mekânı sürekli olarak yeniden üreterek mekânın imgelerini de biçimlendiren yaşam pratikleri kentin yaşam kültürünü oluşturur.

2.3.1. Kent Kültürünün Oluşumu

Kent kültürü kültürel öğelerin birikimiyle oluşmaktadır. Yerel yönetimler kültürün parçalarını araştırmak, korumak, günlük yaşamla buluşturmak ve gelecek kuşaklara aktarmaktan sorumlu tutulmaktadır. Yerel yönetimlerin kültürel çeşitliliğin sağlanması, kültürel mirasın bütünlüğü, kentli bireylerin ortak belleğinin korunması, kentsel derlemler (koleksiyon), kent müzeleri, kent tarihçiliği, kültürel siteleşme ve ortak yaşam kültürünün geliştirilmesi gibi birtakım uygulamaları yapması beklenmektedir. Kültürel çeşitlilik göçlerle birlikte sağlanmaktadır; göçler kentlerde farklı kültürleri barındıran bireylerin bir araya gelmesini kolaylaştırmaktadır. Yeni göçler kentleri mekânsal ve kültürel açıdan etkilemektedir. Buna karşılık, yerel yönetimler kültürel varlıkları koruyup, güçlendirerek kentlilik bilincini artırmaktadır. Ayrıca kentin ortak belleğini koruyup, geliştirerek, kent kültürlerinin gelecek dönemlere sağlam bir biçimde aktarılması yerel yönetimlerin önemli görevlerinden birini oluşturmaktadır. Yerel yönetimler kentsel bilgi ve belgeleri derleyerek, bunların yitirilmemesini sağlamaktadır. Bu da güçlü bir kent tarihçiliğinin yapılmasını gerektirmektedir ve yerel yönetimlerde kent müzesi kurma düşüncesi yaygınlaşmaktadır. Kentsel yaşamdan veya toplumdan ayrılmış kişiler, kentle bütünleşmemiş, kendi bireysel yaşam ilişkileri ve değerleri içine kapanmış biçimde yaşamaktadır. Bu bireyler, çözümü bireyselleşmede ya da topluluklaşmakta bulunmaktadır. (Batal, 2016).

Kent kültürünün oluşmasında kentlilerde ortaklaşa belleğin oluşumu da oldukça önemlidir. Bu nedenle, kentle ilgili verilecek kararlara kentli bireylerin katılımının sağlanması ve kentteki kültürel yaşamın zenginleşmesi de kent kültürünü

etkilemektedir. Zengin kültürel hayata kentteki farklı toplumsal dokuların katılımının sağlanması gibi birçok etkenden söz etmek olanaklıdır. Bir kentteki etkin kültürel yaşam bireylerin kente karşı sorumluluklarını arttırmaktadır. Kentlilerin kente olan sorumluluklarının artması ve ortaklaşa kent kültürü kentlilik bilincinin sağlanmasına ve ilerlemesine katkı sağlamaktadır (Görün ve Kara, 2017: 396).

2.3.2. Kent Kültürünün Genel ve Öznel Boyutu

Kent kültürü kentte var olan bütün kültürleri kapsadığı için, birleştirici bir işlevi bulunmaktadır. Kent kültürünün genel ve özel olarak iki boyutu bulunmaktadır. Kent kültürünün genel boyutu evrensel bir kültür olarak kent kültüründen söz etmektedir. Özel kent kültürüyle bir kentin kendi özelliklerine dayalı kültürüne gönderme yapılmaktadır. Kent kültürünün genel boyutu bireyin yalnızca, yaşadığı kentte değil, dünyanın başka bir kentinde de göstermek zorunda kaldığı tutum, davranış ve anlayış biçimlerini içermektedir. ‘Kentlilik’ ya da ‘kentli kimliği’ olarak da nitelenen bu nitelik sonucunda bireyler hoşgörülü olma, farklılıkları doğal karşılama ve dile getirme özgürlüğü, kente ve kent çevresine duyarlılık ve barış gibi ortak düşüncelerde bulunmaktadır (Mutlu, 2011).

Kent kültürünün özel boyutu bir kentin kendine özgü özelliklerine dayalı kültürünü içermektedir. Toplumsal ve ekonomik etkenler bakımından kentler arasında benzer özellikler bulunsa da, kentlerin kendi tarihsel koşullarında oluşmuş özel nitelikleri de bulunmaktadır. İşte bu nitelikler kent kültürünün özel boyutunu oluşturmaktadır. Kentin özel boyutu o kentin kendine özgü olan “kimlik” öğelerinden oluşmaktadır. Kentlerin toplumsal, siyasal ve ekonomik etkinlikleri kent kimliğinin oluşmasında belirleyicidir. Kentli birey kentsel kuruluşlara ilgi duyup, üye olarak kent kültürünü edinmektedir, çünkü kent kültürünü edinmek belirli bir bilgi, bilinç ve deneyimi gerektirmektedir. Kentli olmak kentte ortak bir amaç için bir araya gelen birlikler aracılığıyla sağlanmaktadır. Birey kentin yapısını oluşturan ekonomi, eğitim, sağlık, hukuk, siyaset ve sanat topluluklarına katılarak, kent kültürünü edinmekte ve içselleştirmektedir (Görün ve Kara, 2017). Özetle, kentsel etkinliklere katılan bir birey kent kültürünü daha çok ve kolay benimser. Bireyin kent kültürünü benimsemesi bireyin kente toplumsal olarak uyum göstermesini desteklemektedir. Kent kültürünü benimseyemeyen bir birey kente uygun davranışlarda bulunmayarak, kent kimliğini bozabilmekte ve sorun oluşturabilmektedir

2.3.3. Kent İmgesini Ortaya Çıkaran Etkenler

Kültürel boyutun kent içindeki yerli halka ve dışarıdan gelenlere görünürleştiği ve kent kimliğini yansıttığı yerler kamusal alanlardır. Kamusal alanların fiziksel ve toplumsal boyutları vardır. Fiziksel boyut kamusal yaşamı ve toplumsal iletişimi desteklemektedir. Toplumsal boyuttaysa, fiziksel boyutta gerçekleşen etkinlik ve olaylar gerçekleşmektedir. Kamusal alanlar meydanlardan, cadde ve sokaklardan, parklardan ve binaların içlerine dek uzanan bölümlerden oluşmaktadır. Kent kültürünün en önemli parçası ve yerel kültürün aynası olarak nitelendirilen kamusal alanın özelliklerinin korunması kentin kültürel sürdürülebilirliği açısından önemli bir konuyu kapsamaktadır (Oktay, 2009). Kentler mekânsal ve toplumsal özellikleriyle kendilerine özgü özelliklerini devam ettirmektedirler. Bilsel'e (2009) göre, kültürel değerleri olan toplumlarda kentler, taşıdıkları mekânsal özellikleriyle kendilerini temsil edecek kimliklerini sürdürmektedirler. Bu olgu geçmişin anılarını geleceğe taşıma ve kültürel süreklilik anlamına gelmektedir.

Kentin belleğinde mekânsal ve biçimsel öğeler çevrelerinden farklılaşarak daha fazla görünür olmaktadır. Bu da o kentin kültürel kimliğinin oluşumunda önemlidir. Gerçekte, ayırt edilebilen bütün bu öğeler birlikte kent imgesini oluşturmaktadır (Güven Bilsel, 2009). Kent imgesi kentle ilgili olan yapıları kapsamaktadır. Bu açıdan kent imgesi kentin caddeleri, sokakları, yapıları, ve benzeri birçok mekânını içermektedir. Ayrıca kent imgesinin kent kültürü ve kent kimliğiyle doğrudan bir ilişkisi olduğundan söz edilmektedir.

Kent imgesi kavramını kavrayabilmek için ilk olarak, imgenin ne anlama geldiğini çözümlenmek gerekmektedir. Eraydın'a (2016) göre, imge çevrenin ve bilgilerin birikim yoluyla düşünsel temsilidir. Kişinin belleğinde saklanan imge insan ve çevre arasındaki ilişkinin sürdürülmesinde etkili olmaktadır. İmgenin yardımıyla çevreyi algılama ve tanıma olanaklı olmaktadır. Bu algılama ve tanımayla birlikte fiziksel ve psikolojik davranışlar biçimlenmektedir. Kentte yaşayan her bireyin belleğinde o kente ilişkin bir imge yer aldığı gibi toplumsal olarak da oluşturulmuş bir toplumsal imge bulunmaktadır. Toplumsal imge ya da kent imgesi kentte yaşayanların hem kent içerisinde kendilerini konumlandırmaları, hem de bağlılık duygusunu güçlendirmesi açısından günlük yaşamda önemli bir yer tutmaktadır.

Kısa bir tanımlamayla, “Kent imgesi gözlemci niteliği ile kentli kullanıcının kenti duyu organları aracılığıyla algılamasıdır. Böyle yaklaşıldığında ‘Kent İmgesi’ görsel olarak algılanabilen doğal ve yapılı çevrenin genel bir izlenimi olabildiği gibi, kenti örten bir duman, sis perdesi ya da salt bir portakal çiçeği kokusu olabilir” (Güven Bilsel, 2009: 45). 1960’ların başında ortaya konan kent imgesi kavramı 1990’lardan beri kentsel markalaşma kavramıyla yeniden gündeme gelmektedir. Kentsel markalaşmanın başlıca amacı, kent için ilgi çekici bir imge oluşturmak ve kente artı değer kazandırmaktır. Kent imgesinin, yeni kentsel çevrelerin oluşturulması ve büyük ölçekli tasarımların yapılması yoluyla dönüşümünde kentsel tasarım ve mimari başlıca araçlar olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede kent imgesi giderek siyasetçilerin ürettiği bir kavrama dönüşmektedir (Eraydın, 2016).

Kentsel imgeyle ilgili yazında ağırlık olarak, Kevin Lynch’in klasik çalışması ele alınmaktadır. Lynch’in çalışması başka araştırmacıların da onayladığı kavram ve yöntemleri içermektedir. Ayrıca kentsel çevreyi ilgilendiren birçok bilim dalı için geçerli olabilecek başlıca ilkeleri belirlemektedir. Lynch’a göre, kent imgesi yollar, sınırlar, bölgeler, odaklar ve nirengi noktaları olmak üzere beş bileşenden oluşmaktadır. Yollar bir gözlemcinin kentsel alanda bir iş yaparken, üzerinde dolaşabileceği kanallardır. Sınırlar benzer olmayan bölgeleri ayıran ve içine girilebilen ya da girilemeyen engeller olarak dile getirilmektedir. Bölgeler sınırlarla ayrılan ve benzer özelliklerin görüldüğü alanlar olarak tanımlanmaktadır. Odak noktaları izlem için önem taşıyan, bütün bireylerin davranışlarının odak noktası olan yoğun alanlardır. Nirengi noktaları ise, fiziksel peyzajın kolaylıkla tanımlanabilen ve kentsel alanın bütününde algılanabilen öğelerini içermektedir (Dülger Türkoğlu, 2002).

Kentlilik bilincinde ve kent kültüründe olduğu gibi kent imgesinin de oluşmasında etkili olan birçok etken bulunmaktadır. Kuşkusuz bu etkenlerin birçoğu yine, kentte bulunan parçalardan oluşmaktadır. Başaran Alagöz ve Bilgeoğlu’na (2019) göre, bir kent imgesinin yaratılmasında belirleyici olan etkenler şunlardır: kentte yaşayan bireylerin yoğunluğu, özellikleri; kentin konumu, tarihsel ve kültürel yapısı, ekonomik yapısı; kentte yaşayanların işe yerleştirilme oranı; ulusal kurumlar; kentteki suç oranı; kentin medyada, film ve dizilerde yer alma oranı gibi. Ayrıca kent imgesi duygusal ve kavramsal ya da her ikisini de kapsayan bütünsel bir imgeden oluşmaktadır. Duygusal imge bir yere karşı duyumsanan şeylerken, kavramsal imge bir yerin nesnel özelliklerini yansıtmaktadır. “Kentsel imgeler, kentin fiziki niteliğine

olduğu kadar, tarihine, geçirdiği değişimlere, bireyler tarafından kullanılış şekline ve gündelik hayat içerisindeki yerine dair bilgi verirler” (Al, 2011: 28).

Kente güçlü bir imge kazandırılmasında yoğun ve bütünleşik bir kentsel dokunun varlığı yanında, kentte güçlü bir merkezin bulunmasının önemi büyüktür. Bu nitelikteki kentlerin büyük bir bölümünde ‘güçlü merkez’ görevini belirgin bir biçimi olup, kent halkı ve konukları aracılığıyla çeşitli amaçlarla kullanılan meydanlar üstlenmektedir. Kentsel doku ve kamusal alanın bir bileşeni de, cadde ve sokaklardır. Ayrımsanabilir özellikler taşıyan, ‘yaşayan’ ve ‘yaşatılan’ cadde ve sokakların kentsel yaşamın canlandırılmasında ve kent kimliğinin güçlenmesinde büyük katkısı bulunmaktadır. Kentsel niteliklerin kentle ilgili imgeye eklenebilmesi ve böylece, kimliğe eklenebilmesi için kent halkının ve konuklarının kenti yürüyerek algılamaları gerekmektedir. Bu gereklilik gelişmiş ülkelerde otomobil kullanımını en aza indiren yöntemlerle gündeme gelmektedir (Oktay, 2009).

Ancak, kent imgesinin oluşması için, kent meydanı ve caddelerinde yürümek yeterli olmamaktadır; kent mekânlarını oluşturan yapıların içine girilmesi ve oradaki insanlarla iletişime geçilmesi de önemlidir. Bu nedenle, kentsel kimlik söz konusu olduğunda, özel mekânların ve kamusal-özel alanların da incelenmesi gerekmektedir (Oktay, 2009). Ek olarak, kentsel çevre öğelerinin okunaklı olması gerekmektedir. Böylelikle, çevresel anlam üretilebilir. Çevresel anlam kentsel çevrede göstergeler yoluyla üretilip, iletilmektedir. Sonrasında bu üretilen çevresel anlam gözlemciler aracılığıyla yorumlanarak, yeniden anlamlandırılmaktadır. Yapılı çevreyle ilgili anlamlar kent tarihi ve kimliğiyle ilişkili olarak, toplumsal değerleri ve kentsel yaşamı etkilemektedir. Bu doğrultuda güçlü ve iyi bir kent imgesi insanların kente bağlılık duygusunu ve kentsel çevre içerisindeki psikolojik doyumunu güçlendirmektedir (Eraydın, 2016). Düzgün bir biçimde anlamlandırılmayan çevre öğeleriye, kent imgesinin yeterli düzeye gelememesine neden olmaktadır. Bu durumda kent imgesiyle bağlantılı olan kent kimliği de gelişmemektedir.

Ancak kent imgesi kent çevresinin değiştirilmesi ya da bozulması gibi nedenlerle yok olabilmektedir. Kent imgesinin yok olması kent kimliğine olumsuz yansımaktadır. Al’a (2001) göre, kentsel mekânın toplumun üyelerinin yaşama alanından çekilmesi ya da kendi anlamından koparılarak, bilinçteki anlamının değiştirilmesi kent imgesinin yok olması sonucunu doğurmaktadır. Mekânsal imge üretimi kesintiye uğratıldığında, birey ve kent arasında kurulan bağ güçsüzleşmektedir. Mekânsal simgelerin

sürekli olarak kopararak, üzerine yeni simgelerin yüklenmesi toplumsal bellekte yer tutan imgelerin zaman içerisinde yok olmalarının nedenlerinden biridir.

Kent çevresinde bulunan öğelerin okunabilir ve anlamlandırılabilir olması kentte yaşayanların arasında yakın bir ilişki kurulmasını sağlamaktadır. Bu ilişkilerde kent çevresini 'okuyan' bireylerin kent öğelerinden nasıl bir anlam çıkardığı etkili olmaktadır. Al'a (2011) göre, mekânsal öğelerin seçilip, yeniden aktarılması imgenin kendini görünür kılma biçimiyle olduğu kadar, gözlemcinin onu görme biçimiyle de ilgili olmaktadır. Deneyimlenen mekânın bireyler için simgesel bir anlam taşıması ve böylece bireysel ve toplumsal tarihte yer edinmesi mekânsal imgenin üretimini ve bilinçte saklanan görüntünün geri çağırılma biçimini büyük ölçüde etkilemektedir. Kentte yaşanan anın imgeye dönüşüp, bellekte yer tutma biçiminin bireyin kavrayış durumu ve içinde yaşadığı, etkisinde kaldığı toplumun değerleriyle yakın ilişkisi bulunmaktadır. Özetle, kent imgesinin oluşması hem bireysel, hem de toplumsal etkenlere bağlıdır. Kent imgesi bireyin kent çevresini anlamlandırmasına göre biçimlenmektedir. Birey kent çevresini anlamlandırırken, toplumsal olarak da, bir etki uygulanmaktadır. Bu noktada bir kent imgesinin ortaya çıktığı görülmektedir. Lynch'a (1960) göre, bir imge, çıkarıldığı anlamlara göre değişebilmektedir. Bir otoyol, sürücü için bir yol olurken; yaya için bir kenar olabilmektedir.

Özetle, kent kültürü, kent kimliğinin gelişmesi ve korunması için önemlidir. Kentte yaşayan insanların birbirleriyle olan ilişkisi kent kültürünü oluşturmaktadır. Kent imgesi ise kentsel ve toplumsal belleği içermektedir. Bireylerin kentsel yapılardan çıkardığı anlam, kent imgesini oluşturmaktadır.

2.4. Kent Kimliği

Toplumsal yaşamda her bireyin, nesne ya da olgunun bir kimliği bulunmaktadır. Kimliği olan özne ya da nesne kendisini başka özne ve nesnelere ayırmaktadır. Özne ve nesnelere kimlikleri kendilerine özgü nitelik ve değer taşımaktadır. Kısacası, bir kimlik üzerinde bulunduğu özneye ve nesneye ana özelliklerini katarak, onu öteki benzerlerinden ayırmaktadır. Kimlik hem bireysel, hem de toplumsal etkenlere bağlı olarak belirlenmektedir.

Toplumsal olarak kentler ele alındığında, her kentin kendine özgü bir kimliğinin bulunduğu görülmektedir. Bu kentler taşıdığı kimi özellikler ve toplumun bu yerlere aktardığı değerleriyle kendilerine özgü kimlikler oluşturmuştur. Belge'ye (2018: 169)

göre, “Kent kimliği, her şeyden önce algı ve duyum ile ilgilidir. Kentler, fiziksel görünüm bakımından birbirine benzemesine rağmen, insanlar üzerinde farklı şekillerde algı oluşturabilir. Bu algı, şahıslarla değil toplumsal algı şeklinde mekânayüklenen değerler bütünüdür”. Kimlik ve anlam birbirine yakın kavramlardır. Bir kentin özgün bir kimlik sunabilmesi bir izleyici-yorumcu aracılığıyla algılamayla gerçekleşmektedir (Güven Bilsel, 2009).

Kent kimliği kentin olan, o kenti başka kentlerden farklı kılan ve o kente değer katan, o kente özgü ilkelerin toplamı anlamına gelmektedir. Kent kimliği kent imgesini etkilemektedir. Bu nedenle, kentler kendine özgü fiziksel, kültürel, ekonomik ve tarihsel nitelikler göstermektedir. Ayrıca kent kimliği kentlilerin yaşam biçimini oluşturan, sürekli gelişen ve geçmişten geleceğe uzanan bir sürecin anlamlı bir parçası olmaktadır (Görün ve Kara, 2017). Kent kimliği doğal ve insan eliyle yapılmış olmak üzere iki boyutta ortaya çıkmaktadır. Kentin doğal yapısı insan yapımı mekânların oluşturulması sürecinde oldukça etkilidir. Kentteki bireylerin yaşam biçimi, kentlilerin mekâna yükledikleri anlam, bağlılık ve kentlilik duyguları, kentin tarihi nitelikleri, kentteki ana üretim biçimi, ekonomik yapı, kentlilerin ortak kültürel ve geleneksel özellikleri ve kentin siyasal yapısı kent kimliğini etkileyen konuları oluşturmaktadır (Kutlu ve Göksel, 2014).

Kent adları da birer ad olmanın ötesinde içerisinde kent kimliğini ve kültürünü barındırmaktadır. Bununla birlikte, kentin simgesi ve çarpıcı sözü (sloganı) kent kimliğini oluşturan önemli araçları yansıtmaktadır (Kutlu ve Göksel, 2014). Kent kimliğinin somut ve soyut öğelerine ilişkin olarak:

Kent kimliğinin oluşumunda, o kentin içerisinde yer aldığı coğrafya ve geçirdiği tarihsel süreçler belirleyicidir. Ancak bu kimlik kentin toplumsal yapısı, ekonomisi, yönetim biçimi ve toplumun kültürel özelliklerine bağlı olarak biçimlenir. Bu tanımla kent kimliği somut (fiziksel bir varlık ve mekânlar bütünü oluşu) ve soyut (toplumsal yapısı ve kültürel yaşamı ...) nitelikleri barındıran bir olgudur. (Bilsel, 2019: 34)

Anıtlar ve kamusal sanat uygulamaları kent mekânlarında anlamı ve kimliği güçlendiren diğer önemli uygulamaları oluşturmaktadır. Anıtlar kentsel yaşamda süreklilik duygusu oluşturur ve yerleşik olma duygusunu desteklerler. Ayrıca sokaklar da, bulunduğu semtin ve kentin kimliğini güçlendirmektedirler. Örneğin, belirgin özellikleri bulunan semtleri aracılığıyla anımsanan birçok kent bulunmaktadır (Oktay, 2011). Bu semtlere Ankara’da Kızılay, İstanbul’da Balat, İzmir’de Göztepe gibi yerler örnek verilebilir. Bu semtlerden söz edildiğinde birçok insan bu yerlerin buldukları

kentleri anımsamaktadır. Böylece, semtler kentlere kendilerine özgü bir kimlik kazandırmış olmaktadır.

2.4.1. Kent Kimliğini Belirleyen Etkenler

Her kent içinde barındırdığı özellikleriyle başka kentlerden ayrılmaktadır. Kent kimliğini doğal çevre, toplumsal çevre ve yapısal çevre koşulları birlikte üretmektedir (Ünlü, 2017). Kentin kimliğine katkıda bulunan bileşenler:

Doğal ve yapay çevre elemanları ve bu elemanların mekânsal öğeleri, tarihi, kültürel değerleri ve düzeyi, mimarisi, sosyal yapısı, coğrafyası, geçmişte yaşamış uygarlıkları, gelenekleri, kültürü, tarihi geçmişi, topografyası, bitki örtüsü, iklimi, jeopolitik konumu, doğu veya batı kenti oluşu, deniz ve karayolu bağlantısı, ekonomik yapısı, barındırdığı canlı türleri vb. (Belge, 2018: 170)

Kentler doğal ve insani birtakım etkenlerle kentsel kimliklerini oluşturmaktadırlar. Bu açıdan kent kimliğinin oluşmasında kentin doğal ve fiziksel özelliklerinin yanında bireylerin toplumsal olarak etkinlikleri de önemlidir.

Doğal çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri kentin doğal özellikleriyle ilgilidir. Kentin doğal özelliklerini yerbetimsel durum, iklim koşulları, su, bitki örtüsü ve coğrafi konum, ve benzeri etkenler oluşturmaktadır. Doğal özelliklerin farklılığı kentleri tanımlayarak, birbirinden ayırır ve özgün kılar. Böylece, kentin doğal etkenleri kente kimlik kazandırmaktadır. Bir kentin doğal çevre özelliklerinin iyi bir biçimde çözümlenmiş olması, korunması ve iyileştirilmesi kent kimliğinin korunması ve güçlendirilmesini olumlu etkilemektedir (Önem ve Kılınçaslan, 2005).

Doğal etkenlerden bir başkası olan iklim her kentte farklı biçimde görülmektedir. İklimler kentlerin bitki örtüsü, yağış oranı, güneşlenme süresi gibi özelliklerini belirlemektedir. Bu nedenle, kent kimliğine katkı sağlayacak kentsel mekânlar iklim etkenine bağlı olarak biçimlenmektedir. Örneğin;

İstanbul çoğu zaman 'erguvan' rengi ile anılır. Batum'da 'okaliptüs' bitkileri kente damgasını vurmuştur. Akdeniz bölgesi denince 'palmiyeler', Bursa denince ise akla 'serviler' gelir. Bitkilerin mevsimsel değişimleri, canlı ve cansız elemanlarıyla oluşturdukları kompozisyonlar, kullanış amaç ve şekilleri kent kimliğini değiştirmektedir. (Turgut, vd. 2012: 173).

Bitki örtüsü içerisinde bulundurduğu her türlü yeşil alanlar, ormanlar, çayırlar, tarım alanlarının katkısıyla kentsel kimlikleri oluşturmaktadırlar. Örneğin, Rize kentinde yetiştirilen çay kente kimlik kazandırarak Rize kenti için bir kimlik belirleyicisi olmuştur.

Kentsel mekân üzerinde etkili olan bir diğerk doğal etken ise, yerbetimsel durumdur. Kent kimliğinin oluşumunda etkili olan yapıların yerbetimsel durumdan etkilenmemesi olanaksızdır. Kentsel mekânın zemini, taşların yapısı, kentsel mekâna biçim veren öğelerin hepsi yerbetimsel etkenden etkilenmektedir. Örneğın, Ankara’da Beypazarı ilçesinin tarihi kent dokusunu oluşturan ahşap Beypazarı evleri yeryüzü biçimlerinden, yağışlardan ve hatta rüzgar yönünden etkilenerek yapılmıştır. Topografya mimari yapıların ana gereçlerini etkilemenin yanında bu mimari yapıların kentin hangi bölgesine kurulacağını da etkilemektedir.

Öte yandan, bir kentin kimliğini yalnızca, mimarisi ve doğal çevresinin özellikleriyle değerlendirmek doğru değildir. Kentin bu özellikleri insanların kentteki yaşam deneyimleriyle bir anlam ve değer kazanmaktadır. Bu nedenle, ‘kültür’ ve ‘gelenek’ kavramlarının da kent kimliğinin oluşmasında önemli olduğu görülmektedir (Topçu, 2011). Kentsel mekânda yaşayan yaşam gösteren insanların da kentsel kimliğin oluşmasında oldukça etkili olduklarını belirtmek gerekir, çünkü insanlar yaşam güdüleri, düşünceleri, günlük eylemleri, toplumsal değerleri gibi kişisel özelliklerini kente yansıtmaktadırlar.

Aynı biçimde insan eliyle yapılan mekânlar da kent kimliğinin belirleyici öğelerindendir. İnsanlar barınma, alım-satım, eğlence, sağlık ve kamusal gereksinimleri nedeniyle kentlerde çeşitli mekânlar oluşturmuştur. Bunlar apartmanlar, gecekondular, parklar, alışveriş merkezleri (AVM’ler), belediye daireleri gibi günlük gereksinimlere karşılık gelen yerlerdir. Önem ve Kılınçaslan’a (2005) göre, yapılı çevre öğelerinin kent dokusu içinde kimlik öğeleri olarak değerlendirilmesinde görüntü, konum ve anlam etkili olur. Nesnenin biçimi, ana çatısı, oranları, dokusu, simgesel durumu gibi kullanılan araçların oluşturduğu kendine özgü görsel etki görüntüyü ortaya çıkarmaktadır.

İnsanların kentsel kimlik üzerindeki etkisi yalnızca mekân üretmekle sınırlı değildir. İnsanların kentsel mekânlarda yaptıkları günlük eylemler de kentsel kimliğin oluşmasında etkilidir.

Kentsel mekânların en önemli fonksiyonu binaların arasında bir sosyal hayat vücuda getirmektir. Bu hayat, birden fazla insanın kamusal bir mekânda bir araya getirerek insanların birbirleriyle iletişim kurup sosyalleşmesini sağlar ve böylece hem o mekâna hem de mekânı paylaşanlara ait ortak bir kimlik oluşturur (Oğurlu, 2014: 284)

Görüldüğü üzere kent kimliği insanların kültürel, toplumsal eylemlerinin yanında, insanların bir araya gelmesiyle zaman içinde oluşan bilinç doğrultusunda da biçimlenmektedir. Bu bakımdan, “kent kimliği, uzun bir zaman dilimi içinde biçimlenir. Bu yönüyle, kent kimliği sabit değildir; durağan olmayan, sürekli gelişip değişen, yenilenebilen veya bozulabilen mahiyette dinamik bir oluşumdur” (Oğurlu, 2014: 282). Kentler gün geçtikçe değişir. Kentin toplumsal yapısında, günlük yaşantısında, kültürel değerlerinde, ekonomisinde ve yönetim biçiminde oluşan değişimle birlikte kentin var olan kimliğinde de belirgin bir dönüşüm görülmektedir (Bilsel, 2009).

Bir kentte yeni bir yapının yapılması ya da o kentte var olan bir yapının ortadan kaldırılması kentin kendine özgü kimliğine zarar vermektedir. Bu nedenle, kentte var olan bir yapı kentin kimliğine ilişkin önemli bir değer oluşturuyorsa, o yapının kendisi ve yakın çevresindeki yapı ve kentsel alanlarla ilgili verilecek kararlar kentin kimliği için önem taşır. Bu tür kararlar vermeden önce kentsel kimlik iyice anlaşılmalıdır, çünkü kent kimliğinin önemli bir parçasını kentte var olan mimari değerler oluşturmaktadır. Kentin kimliğine zarar verecek her türlü kentsel yıkım kent kimliği için olumsuz olacaktır (Biol, 2007). Yaşanan değişimler sonucunda kimi kentler kimliklerini yitirmektedir. İnsanlar bir yandan kentsel kimliği oluştururken, bir yandan da bu kimliğin sürmesini sağlar. Ancak zaman içinde kentsel mekânların kimliği unutulmakta ya da yok edilmektedir.

2.4.2. Yok olan Kent Kimliği

Günümüzde birçok nedenden dolayı kentler kimliklerini yitirmekle karşı karşıya kalmaktadır. Yaşanılan bu sorun, zaman içerisinde birçok kentin sorunu olmaktadır. Bilsel’e (2009) göre, bir kentin toplumsal yapısında, yaşayışında, ekonomisinde, yönetim biçiminde ve kültürel uygulamalarında yaşanan değişimin kentin kimliğinde bir dönüşüme neden olması kaçınılmazdır. Bu dönüşüm başkalaşım boyutundaysa, kentin yeni bir kimlik edinmesiyle sonuçlanmaktadır. Öyle ki “Kimlik konusuna duyarsız olan hemen her ülkede, kimliksiz kentler başıboş biçimde ve sorunlarıyla birlikte büyümeye devam etmektedir. Son yıllarda modern kentlerin kimliklerini hızla veya yavaş yavaş kaybederek birbirine benzer hale gelmeye başladıkları dikkat çekmektedir” (Oğurlu, 2014: 276). Yani dünyanın birçok yerindeki kentler aynılanmaktadır.

Kentler kimliklerini birçok nedenle yitirmektedir. Örneğin, bütün dünyayı etkisi altına alan yeni akımlar kent kimliklerinin güçsüzleşmesine neden olmaktadır. Küreselleşme bu güçsüzlüklere neden olan yeni akımlar içerisinde bulunmaktadır. “Küreselleşmenin giderek yaygınlaştırdığı tek tip yaşam düzeni oluşturmaya yönelik siyasi etkileri hem ekonomik, hem de sosyal yaşantımızı olduğu kadar bütün yerleşim birimlerimizi, kentlerimizin kimliklerini ve onları oluşturan kentsel imgeleri de hızla tüketmektedir” (Ulu ve Karakoç, 2004: 66). Bu süreçte farklı kültürel yapılar erozyona uğramaya, kentler ve genel olarak, toplumsal yapılarda da tek kültürlülük gözlemlenmeye başlamaktadır (Kutlu ve Göksel, 2014). Küreselleşmeyle bütün dünyada aynı sorunların olduğu görülerek kent merkezli çözümler aranmıştır. Bu noktada ‘sürdürülebilir bir dünya için sürdürülebilir kentleşme’ yaklaşımı öne sürülmüştür. Sürekli büyüyen kentlerde, kirlilik, ulaşım ve toplumsal ayrışma gibi sorunlar yaşanmaktadır. Sürdürülebilir kent ekonomik, toplumsal ve fiziki sistemlerin kalitesini sağlamakla birlikte sürdürülebilir toplumsal tabanla içselleşen kent ve kentsel alanları kapsamaktadır (Keskin, 2012).

Kentler, yerel ve küresel çevreyi, ekosistemi etkilemektedir. Örneğin, kentler mekânı oluşturmakta ve onu değiştirmektedir (Akçakaya, 2016). Keskin’e (2012) göre Cittaslow (yavaş kentler) küreselleşmenin getirdiği bağdaşık mekânlardan olmak istemeyen, yerel kimliklerini korumak isteyen kentlerin kimi koşulları yerine getirerek katıldığı uluslararası bir birliktir. Bunlardan biri de tarihi mekânların, merkezi kayıt altına alınmış yapılar ve yüksek kültürel değeri olan yapıların korunmasıdır. Bu noktada yavaş kent ve sürdürülebilir kentleşme yaklaşımlarının ilkeleri koşutluk göstermektedir. Ayrıca kentleşmenin yanında küreselleşme yanında göçü getirmektedir. Göçle birlikte kent kimlikleri değişmektedir. Bireysel davranışlar ve yerel yönetimlerin uygulamaları da kent kimliklerinin geleceğini etkilemektedir. Yine, turizm kent kimliğini etkilemektedir.

Birol’a (2008) göre, kentlerin kimliklerini yitirmesi hızlı ve planlanamayan göçlerden kaynaklanmaktadır. Kentlerde yaşanan sanayileşme ve kente göçle birlikte kent yaşamı giderek karmaşıklaşmaktadır. Bunun sonucunda kentte yaşayan farklı toplumsal sınıflar arasındaki sınırlar belirginleşmeye başlamakta ve kentliler arasında toplumsal bir kent kültürü oluşamamaktadır. Toplumsal kent kültürünün eksikliği kentli bireyin kentlilik bilincinin oluşamamasına yol açmaktadır.

Ulu ve Karakoç'a (2004) göre, kentleşme sürecinde ekonomik gerekçelerle kırdan kente göç eden bireylerin ilk olarak, var olan kent yapısı içinde emildiği ve kentin dışına doğru taşarak gecekondulaştığı görülmektedir. Kent yapısı içerisinde emilen bireyler ekonomik yönden ayrılmakta ve kültürel özellikler açısından farklı yaşam biçimleri ortaya çıkmaktadır. Kırsal nüfus kentsel çoğunluğun içinde eritilemeyecek boyuta ulaştığı için kentsel mekânın toplumsal ve kültürel yaşantısında sorunlar oluşmaktadır, çünkü kır kökenli nüfus kentsel alanda kır yaşamı sergilemektedir. Başka bir sorun göç eden kişilerin yaşadıkları çevredeki kullanım alanlarını amacı dışında kullanmaya yönelmelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, kentsel yenilemenin yapısı değişmekte, rant aracına dönüşmektedirler. Oysa ki "Kentsel dönüşüm projeleriyle eskiyen kentsel alanlar yenilenirken, doğal, tarihi, kültürel mirasın ve yüzyıllar içinde oluşan kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesi önem arz etmektedir" (Akkoç, 2018: 25).

Yerel yönetimler dönemin gereksinimlerini karşılamaya çalışırken, bunu kentin geçmişinden gelen özelliklerle uyumlu bir biçimde yapmazsa, tarihsel ve kültürel sürekliliğin zedelenmesi sonucunda kentin özgün kimliğinde eksilmeler yaşanmaktadır. Kent kimliğinin sürekliliğinin olması o kimliğin durağan olduğu ve hiçbir biçimde değişmeyeceği anlamına gelmemektedir. Kentte ve kentin yer aldığı geniş toplumsal mekânda ortaya çıkan toplumsal, kültürel, fiziksel, ekonomik değişimler zaman içerisinde kentin kimliğine etki edip, onu dönüştürmektedir. Bu dönüşüm gerçekleşirken, yerel yönetim birimlerinin dikkat etmesi gereken konu tarihsel süreklilikten kopmamaktır (Kutlu ve Göksel, 2014). Kent kimliğinin korunması ve kentlerin düzenlenmesi durağan bir anlayışla değil, kentsel yönetim yaklaşımıyla sağlanmalıdır. Kent kimliğinin korunarak gelişimin sağlanması için, gelişim uygulamalarında bir yandan ekonominin gerekleri yerine getirilirken, bir yandan da, gelişimin çevresel, toplumsal, kültürel ve sanatsal boyutlarının kent kimliğiyle birlikte ele alınmasına, yani bütüncül bir uygulamaya gereksinim bulunmaktadır (Oğurlu, 2014).

İnsanların kente karşı sorumluluk duygusu ve bilinci gelişmediğinde iyesiz kentler oluşmaktadır. İnsanlarda kentlilik bilinci oluşturma amacıyla hareket eden yerel yönetim birimleri, kente yeni bir kimlik kazandırmak yerine, kentin var olan özgün kimliğini oluşturan değerleri gün yüzüne çıkarıp bu değerler üzerinden güncel koşullara uygun uygulamaların üretilmesini seçmektedirler (Kutlu ve Göksel, 2014).

Kimi zaman turizmin merkezi olmuş tarihi kentlerde kentsel çevrenin ziyaretçileri çekmeyi hedefleyen uygulamaları yerel halkı uzaklaştırmakta ve yapay bir müze kent ortamı yaratmaktadır. Bu durum ise kentin yerel kimliğini bozmaktadır (Oktay, 2009).

Kent kimliklerinin ve değerlerinin güç yitirmesiyle birlikte ortaya çıkan diğer bir sorun kişilerin kimliklerinin önem kazanmasıdır. Bir yanda insanların kent içindeki kişisel değerlerine gösterdikleri özen ve harcamalar artarken, öte yanda sömürdükleri kentsel değerlerse, çökmektedir. Bu gerekçeyle kentsel mekânlar tanımsız, kimliksiz kentsel çöküntü mekânlarına dönüşmektedir (Ulu ve Karakoç, 2004). Güven Bilsel'e (2009) göre, kimlik ve kişilik kazanmış özgün bir 'yer'in anısının sürdürülebilmesi kent kimliğinin korunması açısından önemlidir. Bu da ancak, özgün mekâna ilişkin deneyimlerin gerektiğinde aktarılabilmesiyle olanaklıdır. Burada yer-anı-kimlik birlikteliği önemli olmaktadır. Bununla amaçlanan kentsel değişim ve dönüşüm süreçlerinde yere özgü olan anılar ve birikimlerle yerin özgün kimlik değerlerinin saklı tutulabilmesidir.

Kent kimliği ve kentsel imgelerin yaşam alanlarının geçmişle olan bağları koparılmadan doğal ve kültürel değerler de dikkate alınarak, geliştirilmesiyle kent kimliğinin sürdürülebilmesi olanaklı olabilecektir. Kentsel kimlik konusunda duyarsız olan ve var olan kültürü yaşatmak ya da yeni bir kültürü üretmek konusunda bilinçsiz olan her kent toplumu kimliksiz ve başıboş bir biçimde ve giderek artan sorunlarla büyümektedir. Kimliğini belirgin olarak oluşturmuş ve tanımlamış kentlerse, diğer kentler arasından kolaylıkla sıyrılıp tanınmaktadırlar. Bu kentlerde kentin kimliğine zarar verecek oluşumlar ve yapılanmalara izin verilmemektedir. Böylece, bireylerin toplumsal ve kente ilişkin sorumluluk bilinçleri ve duyarlılıkları da artmaktadır (Kutlu ve Göksel, 2014).

Kentlerin kimliklerinin korunmasında yerel yönetimlerin ve toplumun payıyla birlikte insanlara da görev düşmektedir. İnsanların kentsel yaşantılarında gerek davranış, gerekse de düşünceleriyle birlikte kentsel kimliğin korunmasına katkı sağlamaları gerekmektedir. Oğurlu'ya (2014) göre, kent kimliğini korumak en başta o kentte yaşayanlara düşmektedir. Bu açıdan resmi örgütlenmelerin yanında, sivil toplum örgütlerinin de yer alması gerekmektedir. Bu yöntemle kentin geleceğiyle ilgili konularda uygulamaların oluşmasında bireylerin de sorumlulukları ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, kentli toplumlarda bireylerden kentin kimliğinin oluşması, gelişmesi ve korunması süreçlerine katılmaları beklenmektedir.

Kentin yerleşik alanları ve bunlar içinde yer alan tarihsel dokular iyi korunarak sürekliliğin sağlandığı ve bütün kent mekânında gelişme alanlarıyla uyumlu bir bütünleşmeyi sürdürebildikleri ölçüde geçmişten geleceğe uzanan tarihsel bir sürekliliği de sağlayarak, kültürel kalıtlarını ve kimliklerini koruyabilmektedirler. Ancak birçok toplumda boşluklu ve sağlıklı biçimde büyüyerek yaygınlaşan, bunun yanında yerleşik alanlarda yıkıp yapma yoluyla yükselip, yoğunlaşan kentler, yerleşik kültür değerlerini korumayı başaramamaktadır. Bu nedenle, kentler özgün kimliklerini yitirerek, ilerleyen dönemlerde nitelik, ölçü, ölçek ve anlamları değişmiş tanımsız mekânlar bütününe dönüşmektedir (Güven Bilsel, 2009: 49).

Özetle, kentleri başka kentlerden farklı kılan, kentlerin kendine özgü fiziksel, kültürel, ekonomik ve tarihsel özellikleri bulunmaktadır. Bütün bu bileşenler, kentlerin kimliklerini oluşturmaktadır. Kent kimlikleri birçok öğeden etkilenerek biçimlenmektedir. Ancak, günümüzde kentler, kendilerine özgü kimliklerini kaybetmektedir. Bu süreçte kentlerin kimliklerinin korunması amacıyla topluma ve yerel yönetimlere görev düşmektedir.

2.5. Kentsel Özellikleriyle Ankara

Ankara Kurtuluş Savaşı'nın merkezi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olması nedeniyle önemli bir kenttir. Cumhuriyet'i simgeleyen Ankara'nın kentsel bellek ve kent kültürünün anlaşılması için tarihsel geçmişi incelenmelidir.

2.5.1. Ankara'nın Kent Özellikleri

25.437 kilometrekare yüzölçümüyle Türkiye'nin en büyük üçüncü ili olan Ankara Kızılırmak ve Sakarya nehirlerinin kolları arasında, Orta Anadolu'nun kuzeybatısında konumlanmaktadır. Ankara'da genel olarak karasal iklim etkili olmaktadır. Karasal iklimi nedeniyle yaygın bitki örtüsü bozkırdır. Ankara denizden 850 metre yükseklikte ve en yakın kıyı şeridine 270 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır (ANKARAKA, 2018).

Doğusunda Kırıkkale ve Kırşehir, kuzeyinde Çankırı, kuzeybatısında Bolu ve batısında Eskişehir, güneyinde Konya ve Akhisar'la çevrili olan Ankara'nın orta kesimlerinden kuzeye doğru yaklaştıkça Kuzey Anadolu sıradağları yükselmektedir. Ankara ovasının güneyinde Tuz Gölü çanağı ve düzlükler yer almaktadır. Kentin topraklarını Sakarya ve Kızılırmak nehirleri ve Çubuk, İncesu ve Ova çayları sulamaktadır. Kent sınırları içinde Mogan, Eymir, Karagöl, Kurumcu ve Samsam

doğal gölleri bulunmaktadır. Ayrıca, Çamlıdere, Kesikköprü, Kurtboğazı ve Sarıyar gibi barajların su havzalarında bu barajların adını taşıyan yapay göller yer almaktadır (Acar, 2016).

2.5.2. Ankara'nın Nüfus Yapısı

Ankara tarihte nüfusun yoğun olduğu kentlerden biridir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Ankara nüfusu 30.000'e kadar ulaşmıştır. Ancak 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında savaşlar ve 1917 yangını nedeniyle Ankara'nın nüfusu 20-25 bine düşmüştür (Aydın, 2009).

Ankara'nın başkent seçilmesiyle birlikte kentin mekânsal, ekonomik, kültürel ve toplumsal boyutlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Hızlı bir biçimde gelişen ve sayıca artan kamu kuruluşları nedeniyle yeni bir toplumsal sınıf olarak memur kesimi Ankara'da yaşamaya başlamıştır. İşe alım olanaklarının artışından sonra kırsal kesimin iş bulabilmek için Ankara'ya gelmesiyle birlikte kent iyice büyümeye başlamıştır. Ankara özellikle, başkent olduktan sonra Türkiye'de bir nüfus çekim merkezi olmuş, daha sonra bu çekim merkezi olma özelliğini bir ölçüde yitirmiştir. Ankara kent nüfusu –1930'lu yıllardan 1980'lere kadar çok hızlı biçimde artmıştır. Ancak 1980'li yıllardan sonra Ankara'nın yıllık nüfus artış hızı %4'ün üzerine çıkamamıştır (Aydın, 2011).

Türkiye Cumhuriyeti'nin diğer kentlerinde olduğu gibi, Ankara da 2000'li yıllardan başlayarak hızlı bir büyüme sürecinden geçerek, 4 milyonu aşan nüfusuyla 2009 yılında Türkiye'nin ikinci büyük anakenti durumuna gelmiştir. Bu nedenle, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin alanı 2004 yılındaki bir yasal düzenlemeyle kentin merkezinden 50 kilometre yarıçaplı bir çevre içindeki alanı kapsayacak biçimde uzatılmıştır (Aydın, 2009).

Tablo 2. 1 Ankara'nın cinsiyete göre toplam nüfusu (TÜİK 2007-2019)

		Erkek	Kadın	Şehir
2007	Ankara-	2.225.033	2.241.723	4.140.890
2008	Ankara-	2.267.779	2.281.160	4.395.888
2009	Ankara-	2.318.633	2.332.169	4.513.921
2010	Ankara-	2.379.226	2.392.490	4.641.256
2011	Ankara-	2.439.058	2.451.835	4.762.116
2012	Ankara-	2.474.456	2.491.086	4.842.136
2013	Ankara-	2.507.525	2.537.558	5.045.083
2014	Ankara-	2.562.805	2.587.267	5.150.072
2015	Ankara-	2.621.235	2.649.340	5.270.575
2016	Ankara-	2.653.431	2.693.087	5.346.518
2017	Ankara-	2.702.492	2.742.534	5.445.026
2018	Ankara-	2.728.900	2.775.085	5.503.985
2019	Ankara-	2.793.850	2.845.226	5.639.076

Tablo1'e göre, Yapılan son nüfus sayımıyla 2019 yılında Ankara nüfusu 5,639 milyona ulaşmıştır.

Özetle, Ankara'da nüfus kimi dönemlerde doğal ya da toplumsal nedenlerle azalmıştır. Özellikle, Cumhuriyet'in ilanı ve Ankara'nın başkent seçilmesinin ardından artan nüfusla birlikte Ankara büyük bir kente dönüşmüştür. Ankara günümüzde de, İstanbul'dan sonra en büyük ikinci kent olma özelliğini sürdürmektedir.

2.5.3. Ankara'nın Ekonomik ve Kültürel Yapısı

Ankara günümüzde olduğu gibi tarihte de, ekonomik açıdan önemli bir kent olmuştur. Ancak 18. yüzyılda Osmanlı Devleti'ni sarsan Celali İsyanları sonucu Ankara'nın dış mahalleleri boşalmış ve kent nüfusu azalmıştır. Bu dönemde genel bunalıma ve ulaşım işlevlerinin gerilemesine karşın, Ankara 19. yüzyıla kadar önemli bir kent olarak kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin bütün ekonomik durumunu sarsan 1838 Ticaret Anlaşması'yla ekonomi dışa açılmış ve ülke batı ekonomilerinin bir açık pazarı durumuna getirilmiştir. Yeni ticaret düzeninde tiftiğin hammadde olarak dışarıya satılmasına izin verilmesiyle sof üretimi ve dokumacılığı olumsuz etkilenmiştir. Bu nedenle, Ankara'nın ekonomik ve toplumsal yaşamında önemli bir dalgalanma oluşmuştur. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde eski önemini yitiren kent 19. yüzyılın sonlarında yeniden canlanmıştır, çünkü 1892'de Ankara'nın demiryoluyla İstanbul'a bağlanması kentin ekonomik durumunu değiştirmiştir. Sofçuluk yeniden eski önemini kazanınca istasyon çevresinde depolar kurulmuştur (Aydın, 2009).

Günümüzde Ankara'nın merkezinin üniversitelerin, teknoparkların, sanayi bölgelerinin, uluslararası kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının yoğunlaştığı bir alan olduğu görülmektedir. Çevre ilçelerdeyse, yoğun tarımsal etkinliklere ek olarak, termal turizm ve kültür turizmi gelişmiştir. Bu özellikler başkent Ankara'yı ekonomik ve sosyal bakımdan güçlü, kültürel değerlerin korunduğu ve tanıtıldığı bir bölge yapmaktadır. Ankara'nın yüksek teknoloji ürün üreten sanayisi ve gelişmiş hizmet kesimiyle güçlü bir ekonomik yapısı bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası alanda birçok kez Türkiye'nin yaşanabilir kenti seçilen Ankara bulundurduğu güçlü eğitim altyapısı ve 19 yükseköğretim kurumuyla eğitim alanında gelişme göstermektedir (ANKARAKA, 2018).

Cumhuriyet'in başkenti Ankara'da ÷lkedeki bütün kentlerden daha yoğun bir hizmet sektörü bulunmaktadır. 'Başkentlik İşlevleri' olarak adlandırılan, merkezi yönetim düzeyindeki kamu kurum ve kuruluşlarının yer seçiminin getirdiği hizmet sektörü yoğunlaşması Ankara'yı ÷lkenin diğer kentlerinden ayırmaktadır (Gökçe, 2009). Devlet Tiyatroları ve Devlet Opera ve Balesi kültür ve sanat etkinliklerinin merkezleridir. Devlet tiyatrolarına ek olarak, Ankara'da kültürel etkinliklerin gerçekleştirilebileceği özel tiyatrolar da bulunmaktadır (Acar, 2016).

Ankara'nın toplumsallaşmanın sağlanacağı açık mekânları da vardır. Örneğin, Ulus yakınlarında Çıkırıkçılar Yokuşu'ndaki eski iş yeri ve 'Bakırcılar Çarşısı' gibi halı, kilim, giysi, antika, mücevher, süs eşyası gibi eski ve yeni eşyaların satıldığı ilgi çekici mekânlar bulunmaktadır. Ankara Kalesi'ne doğru gidildiğinde, baharat, kuru meyve gibi her çeşit ürünü bulunan esnaf lar sıralanmaktadır. Ulus ve Kızılay gibi merkezi yerlerdeki sayısız işyerinin yanında, büyük alışveriş ve iş merkezlerinde de her türlü gereksinimi karşılayan işyerleri yer almaktadır (Acar, 2016).

Kent tarihi açısından Ankara Halkevi'nin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Halkevi düzenlediği konser, balo, tiyatro, çeşitli ders ve kurslarla eski ve yeni Ankaralıların kaynaştığı bir mekân olmuştur. Halkevi'nde her hafta bir edebiyat ve şiir toplantısı yapılmaktaydı. Şiirler dönemin büyük edebiyatçılarının önünde okunur ve değerlendirilirdi. Beğenilenler bilim ve sanat dergisi Ülkü'de yayınlanırdı. Türkiye'de ilk opera temsili de Halkevi'nde verilmiştir (Bayraktar, 2005).

Özetle, Ankara başkent olması gerekçesiyle hizmet sektörünün öne çıktığı bir kenttir. Birçok kurum ve kuruluşun Ankara'da bulunması Ankara ekonomisini günümüzde de canlı tutmaktadır. Yine, eğitim-öğretim açısından önemli yükseköğrenim kurumlarının bulunması Ankara'yı hem ekonomik, hem de kültürel olarak zenginleştirmektedir. Özellikle, Ulus ve Kızılay Cumhuriyet'in önemli yerleşim alanları olmaları bakımından ekonomik ve kültürel anlamda güçlü mekânlardır.

2.5.4. Ankara Kentinin Tarihsel Süreci

Ankara kentinin ilk adını Galatlıların verdiği bilinmektedir. Ankara adının Yunanca "gemi çapası" anlamına gelen *ancyradan* geldiği düşünülmektedir. Tarih boyunca farklı adlar alan Ankara orta çağdan başlayarak, Avrupalı yazarların yapıtlarında Angora olarak anılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda büyük önem taşıyan

başkentimizin adı yasayla birlikte Ankara olarak benimsenmiştir (ANKARAKA, 2018).

Ankara’da uzun yıllar boyunca birçok uygarlık yaşamıştır. Ankara’nın bilinen ilk toplumu Hattilerdir. Kent devletlerinden oluşan Hattilerin daha sonra Hititlerin egemenliğine girdikleri bilinmektedir. Hitit sonrasında kent ve çevresindeki ilk önemli yerleşme Frigler dönemindedir. Ankara Lidyalılar zamanında Kral Yolu üzerinde olması nedeniyle askeri ve ticari bir merkez olmuştur. Öte yandan, en parlak dönemlerinden birini Roma İmparatorluğu’nda *metropolis* (Anakent) adını alarak yaşamıştır. Roma İmparatorluğu’nun ikiye ayrılmasıyla birlikte, Ankara bölgesi 11. yüzyıla kadar Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu yönetiminde kalmıştır (ANKARAKA, 2018).

Bütün bu zengin tarihsel geçmişe karşılık, “(...) kendi tarihindeki en önemli konumuna Cumhuriyet sonrası dönemde ulaşmıştır Ankara. Bu nedenle Cumhuriyet’in başkenti ilan edilmesi önemli bir kırılma noktası olarak ele alınmış ve kentin tarihi, Cumhuriyet öncesi ve sonrası şeklinde iki ana dönemde incelenmiştir” (Yılmaz ve Kavuncu, 2014: 27). Özetle, Ankara’da tarih boyunca birçok uygarlık ve devlet yaşamıştır. Ankara kenti geçmişte kentte yaşayanların vermiş olduğu adlarla hâlâ anılmaktadır. Kurtuluş Savaşı sonrasında yasalarla tam anlamıyla bugünkü Ankara adını alarak, Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti olmuştur.

2.5.4.1. Cumhuriyet’in İlanından Önce Ankara Kenti

1071 yılında Selçuklu Sultanı Alparslan’ın Malazgirt’te Bizans ordusunu yenmesinden sonra kentte Türk egemenliği başlamıştır. Selçuklular zamanında kent askeri ve ekonomik açıdan canlı bir dönem geçirmiştir (ANKARAKA, 2018). Ancak, “1352 yılında Osmanlılar tarafından alınan Ankara, tarihin en büyük yıkımını da 1402 Ankara Savaşı’yla yaşamıştır” (Erçin, 2000: 38). Kent 1356 yılında Osmanlıların egemenliğine girmiştir. Bu dönemde Timur’un Anadolu’yu ele geçirmesi sonucunda 1402 yılında Çubuk Ovası’nda yapılan ve Yıldırım Bayezid Han’ın yenilgisiyle sonuçlanan Ankara Meydan Savaşı yaşanmıştır. Yıldırım Bayezid Han’ın oğlu Mehmet Çelebi, Timur’un Anadolu’dan çekilmesi ve Osmanlı İmparatorluğu’nun genişlemesiyle birlikte Ankara’yı yeniden Osmanlı egemenliği altına almıştır. (ANKARAKA, 2018).

Tarih boyunca kent kaleleri kentler için önem taşımıştır. Ankara Kalesi tarihte toplumsal olarak da işlevseldir. Örneğin, “Tahrir defterleri ve diğer maliye kayıtları gibi resmi belgeler, devlete bağlı para ve eşya, ayrıca vakıfların, tüccarların kıymetli eşyası, en güvenilir yer olması dolayısıyla Kalede saklanırdı. Çünkü kale, bir dizdar ve kethüdamin yönetimindeki muhafızlar tarafından korunmaktaydı” (Ergenç, 1980: 96). Ankara 16. ve 17. yüzyıllarda sof ve tiftik alışverişiyle öne çıkan önemli bir ticaret merkezidir. Mahmut Paşa Bedesteni’nin çevresinde gelişim gösteren ‘Hanlar Bölgesi’nde bir bölümü vakıf kökenli olan çok sayıda han bulunmaktaydı (Çakır, vd., 2019). Buna göre, “Ankara’da Bedesten ve Bedesten’den itibaren Hasan Paşa Hanı’na kadar uzayan Uzunçarşı, genellikle sof tüccarlarının yer aldığı iki önemli pazar yeri idi” (Erdoğan, 2005: 256).

Osmanlı döneminde Ankara’da tımar sistemi uygulanmış ve kent 1462 yılına kadar Anadolu’nun paşa sancağı merkezliğini yapmıştır. Ancak bu tarihten sonra eyalet merkezi Kütahya’ya taşınarak, Ankara sancak durumuna getirilmiştir (Yapıcı, 2020). Ankara Osmanlı İmparatorluğu’nda önemli bir yönetim merkezidir. III. Selim döneminde yapılan yeni düzenlemelerle birlikte taşrada Nizam-ı Cedit Ocağı’na bağlı birliklerin oluşturulduğu kentlerden biri de Ankara olmuştur. Ankara II. Mahmut döneminde 1836 yılına kadar sancak merkezi olma özelliğini sürdürmüştür. Sonrasında yapılan yeni düzenlemelerle birlikte Ankara 1836’da eyalet merkezi olmuştur. Eyalet merkezi olmasıyla birlikte Ankara eskinin “Paşa Sancağı” olarak, Osmanlı yönetim yapılanmasına göre il olarak belirlenmiş, Yozgat, Kayseri, Kırşehir, Çorum sancakları da Ankara’ya bağlanmıştır (Sezer Feyzioğlu ve Güven, 2018).

Ankara’nın önemli mekânlarından biri olan Ulus Meydanı ve çevresindeki yapılaşma süreci geç Osmanlı döneminde başlamıştır. Bu yapılaşma erken Cumhuriyet döneminde (1923-1950) sürmüş, 1950’lerde dönemin toplumsal ve ekonomik koşullarına uygun biçimde dönüşmüştür. Bunun sonucunda Ulus Meydanı ve çevresindeki yapılar kültürel kimliğin ve kent belleğinin önemli bileşenlerini oluşturmuştur (Tunçer, 2013). Özetle, Ankara kenti Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde merkezi bir konumda bulunan yönetim kenti olma özelliği göstermektedir. Özellikle, “Ulaşım yollarının kesişmesi ve yönetsel olarak önem kazanması Ankara’ya bürokratik ayrıcalık kazandırmıştır” (Sezer Feyzioğlu ve Güven, 2018: 256).

2.5.4.2. Erken Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasının Ankara Kenti

Ankara Cumhuriyet tarihi bakımından çok önemli bir kenttir. Kentin mekânsal gelişimi açısından en önemli olay Atatürk'ün 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni burada açması ve Kurtuluş Savaşı'nı buradan yönetmesi, 1923'te burayı başkent olarak seçmesi ve Cumhuriyeti burada ilan etmesidir (Özgür, 2009: 216).

Kurtuluş Savaşı süresince Ankara'nın merkez olarak seçilmesinde kentin ileri gelenlerinin Kuva-yi Milliye'ye olan yardımının yanında, Ankara'nın Anadolu içindeki konumu ve altyapı gelişmeleri etkili olmuştur. Telgraf ağındaki yeri ve demiryolunun savaş alanına ve İstanbul'a kolay ulaşım olanağı yaratması da, Ankara'nın Kurtuluş Savaşı'nda merkez olarak seçilmesinde etkilidir (Tunçer, 2014). Böylece, "27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal ve Temsil Heyetinin Ankara'ya gelerek yayınladıkları tebliğ sonrası 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi kurulmuştur. 13 Ekim 1923 tarihinden itibaren de Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentidir" (ANKARAKA, 2018: 7).

Ankara'nın mekânsal dönüşümü üç tarihsel aşamaya ayrılabilir: 1923-1950 arası dönem, 1950-1980 arası dönem ve 1980 sonrası dönem. 1923–1927 yılları arasında başkent Ankara'ya ilişkin en önemli tartışma başkent olma kararının doğruluğuyla ilgilidir. Bu dönemde meclisteki muhalefet başkent İstanbul'a taşınması düşüncesini savunmuştur. Bu düşüncelerini Ankara'nın az gelişmiş, kentsel değerlerden yoksun, kültürel tabanı cılız bir kent olmasını gerekçe göstererek, desteklemişlerdir. Ankara'da 1923-1927 yılları arasındaki bayındırlık hareketleri oldukça sınırlı kalmıştır. 1927 yılı Cumhuriyet yöneticilerinin Ankara'nın bayındırlığı konusunda yabancı sermayeye ve uzmanlara açılması nedeniyle bir dönüm noktası olmuştur. Bu durum yalnızca, altyapı işlemlerinde değil, kentin tasarımının yabancı mimarlara yaptırılmasında da, kendisini göstermiştir.

1927 yılı aynı zamanda, Cumhuriyet belediyeciliğinin görüş geliştirme yılları olmuştur. 1927 yılından sonra Ankara'nın bayındırlığıyla ilgili önemli yasaların çıkarıldığı, daha sonrasında da önemli bayındırlık hareketlerinin başladığı görülmektedir (Kartal, 2019). Bu yeni bir mimari dönemi başlatır: "Meclis yapısıyla birlikte kabaca 1930'a dek sürecek bir mimari dönem başlar. Birinci Ulusal Mimarlık dönemi olarak adlandırılması genelleşmiş bu dönem, her yerden çok Ankara merkezli bir etkinlikle karakterize olur. Kentin ilk kamu yapıları, okullar ve Kızılay gibi yeni

semtler hep bu anlayışta yapılarla inşa edilirler. Dönem, uluslaşma ile modernleşmenin el ele yürüdüğü bir dönemdir” (Altın, 2003 7-8).

Ankara Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olarak seçildikten sonra mekânsal yapısında birçok değişim ortaya çıkmıştır (Özgür, 2009). 20.000 nüfuslu Ankara'nın var olan olanakları başkent görevleri ve toplum için yeterli olmayınca, “Yeni Şehir” adı altında kentin geliştirilmesi için birçok yasa çıkarılmış, planlar ve uygulamalar yapılmıştır. Böylece, oluşturulan yeni Ankara eskisinden bütünüyle farklı bir “Yenişehir” olarak ortaya çıkmıştır (Tunçer, 2014). 1925 yılında Ankara kentsel yerleşim alanının güneyinde, demiryolunun ötesinde kalan boş alan kamusallaştırılarak, Yenişehir'in inşası için ilk adım atılmıştır (Sargın, 2017).

Cumhuriyetin modernleşme tasarısına uygun biçimde kurulan yeni Ankara'da Ulus ve Kızılay meydanları önem taşımaktadır. Dinçer'e (2014) göre, 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla, Ankara'nın Milli Mücadele'nin merkezi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olmasıyla Ulus bölgesi değer kazanmıştır. Ulus Meydanı Cumhuriyet'in ilk yıllarında yeniden düzenlenerek, meydanın çevresinde Ulus Heykeli'ni de içeren yeni yapılar ve ticari alanlar oluşturulmuştur. Ulus Meydanı Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında ulusal heyecanın sergilendiği ve yaşandığı bir mekâna dönüşmüştür. Ankaralılar Ulus ve çevresindeki yaşam alanlarını belirtmek için önceleri Taşhan adını kullanmıştır. Taşhan adı Cumhuriyet öncesinde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında iş yapan Taşhan (Palas) Oteli'nden gelmektedir. Taşhan 1888 yılında otel olarak yapılmıştır; 1935 yılında yıkılarak, yerine 1937-1938 yıllarında Sümerbank yapılmıştır.

Ankara'da kamusal gereksinim için yapılan bütün yapıların ve sosyal-kültürel kurumların çoğunun 1930'lu yıllara kadarki dönemde Atatürk Bulvarı üzerinde ve Ulus-Samanpazarı (İtfaiye Meydanı), Osmanlı Bankası, Vakıf Apartmanı ve Ankara Palas arasındaki bölgede yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, 1927 yılında Ulus Meydan'ında Hâkimiyet-i Milliye Anıtı'nın yapılması nedeniyle Ulus Kuva-yi Milliye ve Kurtuluş Savaşı duygusunu Ankara'nın merkezinde simgeleştirmiştir. Böylece, Yalım'a (2017) göre, Ulus Meydanı hem Kurtuluş Savaşı'nın yönetildiği, hem de Cumhuriyet'in yönetim merkezinin kurulacağı bir alan olacaktır.

Bayraktar'a (2013) göre, Cumhuriyet düşüncesi toplumda 1923-1930 yılları arasında yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde kentin yönetim merkezi

Ulus'tur; Kızılay merkez özelliğini göstermemektedir. Yeniden kurulan Ankara'da başkent işleviyle artan nüfusun ve kültürel eylemlerin getirildiği gündelik hareketlilik bayındırlık çalışmalarıyla desteklenmiştir. İlk dönem Cumhuriyet'in kurumsal ve mekânsal kurulma süreci olan 1930–1950 yılları arasında da kapsamaktadır. Bu dönemde Kızılay yeni yönetim merkezi olarak önem kazanmaya başlamıştır. Ulus bu dönemde de önemini korurken, daha çok iş, ticaret ve kültür merkezi olacak biçimde değişmiştir. Bu dönemde hem Kızılay, hem de Ulus'ta birçok kurumsal yapının bulunduğu görülmektedir.

İkinci dönem olan 1950-1980'li yıllar yeni siyasal ve ekonomik söylemlerle biçimlendirilen kentin modern görünümünden hızla uzaklaştığı görülmektedir. Bu dönemde Ulus'un iş ve ticaret işlevleri sürerken, yönetim merkezi işlevi gerilemiştir. Bununla birlikte, Ulus kültürel merkez özelliğini de yitirmiştir. Buna karşılık, Kızılay öne çıkıp, yeni bürokratik ve politik merkez olarak, finansal, kültürel ve ticari eylemlerin odak noktası olmuştur. Soysal (2017: 21) Ankara'daki kentsel yaşamı karakterler üzerinden anlattığı *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* (ilk basım tarihi 1973) adlı yapıtında dönemin Ankara'sını şu biçimde aktarmıştır:

Ahmet şaştı. Bu tür işportacılar Ulus'ta bulunur. Bunlar da Kızılay'a aktılar artık. Eskiden Tezkan Mağazası da Ulus'taydı. Yokuşun orada. Artık kendini bilen Ankaralıları alışverişi Kızılay'da yapıyorlar. Ucuz ev nevalesi düzmeye meraklı memurlar bile, hale değil, Gima'ya gidiyorlar artık. Ahmet için Ulus'tan alınmış bir malın hiçbir değeri yoktur. Aldığı her şey için 'Kızılay'dan alındı' cümlesini eklemek isterdi daha çocukken. Bu belki anasının, bütün çocukluğunda, Kızılay'dan alışveriş etmenin kazıklanmak olduğu konusundaki ısrarlı telkinlerinin sonucuuydu. Bu telkinler onda Kızılay'dan alışveriş etmenin bir ayrıcalık, üstünlük olduğu düşüncesini yaratmış, o da kendi para kazanmaya başlar başlamaz, her şeyi Kızılay'dan almaya özenmişti, hem de en pahalı mağazalardan. (Soysal, 2017: 21)

Bu dönemde II. Dünya Savaşı'nın yarattığı ekonomik güçlükler nedeniyle kırsal alandan kentlere göç yaşanmıştır. Göç edenler ağırlıklı olarak Ulus'ta kendilerine yer seçmiştir. Özellikle, Kale yakınları gecekondu mahallelerine dönüşmüştür. Bu nüfus artışıyla birlikte kentte değişiklikler yaşanarak, meydanların mekânsal tanımını ve kullanıcılarını değiştirmiştir. Kentte eskiden yaşanan Eski-Yeni Ankaralı ikilemi böylece yerini, gelir dağılımına bağlı bir ikileme bırakmıştır.

Soysal (2017: 145), Ankara büyüyüp, yeni yerleşim yerlerini oluşmadan önceki durumu şu biçimde anlatmıştır: “Hep çocukluğuna ait bir anı geliyor Mevhibe Hanım'ın aklına. Ankara daha boşken, Kavaklıdere, Çankaya bağları hep kırılık, bahçelikken, kendileri Kocatepe'de oturuyorlardı. Evin arkası, tepeler hep boştu”

Üçüncü dönemin başlangıcına karşılık gelen 80'li yılların getirmiş olduğu özelleşmeyle birlikte özel sektör önem kazanarak, iş hanlarının ve alışveriş merkezlerinin Ulus ve Kızılay meydanlarını biçimlendirdiği güncel bir sürece girilmiştir. 1980 yıllarından sonra benimsenen ekonomi politikaları sonucunda tüketim kültürü adı altında yeni bir akım ortaya çıkmıştır. İlk başlarda az sayıda ve küçük çaplı olan alışveriş merkezlerinin sayısı artmış ve ölçeği büyümüştür. Bu durumun sonucunda alışveriş merkezleri yeni kamusal mekânlar olarak kente katılmıştır.

Bu değişimlerden en başta Ulus ve Kızılay meydanları büyük ölçüde etkilenmiştir. Ulus ve Kızılay'ın mekânsal tanımlarını ve kullanımlarını değiştirmeye yönelik birçok tartışmaya konu edildikleri yeni bir sürece girilmiştir. Bürokratik ve siyasal özellikleri simgesel düzeye gerileyen Ulus ekonomik özelliklerini bile yitirerek, ticari açıdan özelleşmiştir. Aynı biçimde, bürokratik ve siyasal özellikleri silikleşen Kızılay kültürel önemini de yitirmesine karşın, finansal ve ticari açıdan önemini korumayı sürdürmüştür (Bayraktar, 2013). Bir yandan da, "(...) kentin büyümesi ve Mamak, Keçiören, Etlik, Aydınlıkevler, Eskişehir Yolu, Konutkent, Çayyolu, Etimesgut, Sincan, Batıkent gibi yerleşim alanlarının kent yaşamına katılmaları sonucunda, kentin çeşitli yerlerinde yeni ticari alanlar ve çarşılar oluştu" (Dinçer, 2014: 59).

Yeni kurulan Ankara'da Ulus ve Kızılay kadar önemli bir diğer mekânsa, Sıhhiye'dir.

Bu bağlamda, Ulus'ta başlayan toplumsal yeniden uyanışın Kızılay'a ve Bakanlıklar bölgesine ve giderek Meclis'e uzanan çizgisinde, Cumhuriyet Ankara'sının biçimsel ve düşünsel gelişiminin okunabildiği ilginç bir duraktır Sıhhiye. Şöyle de diyebiliriz belki: Ankara'nın Ulus'tan Kızılay'a ulaşmasını, hem düşeyde hem yatayda, yani hem fiziksel hem de kültürel çerçevede büyüyerek Sıhhiye sağlamaktadır (Kılınç, 2017: 138)

Kentin bu bölgesi işlev olarak kentin sağlık merkezi olma niteliğini çok yakın zamanlara kadar korumuştur.

2.6. Cumhuriyet'in Çağdaşlaşma Tasarısının Ankara'daki Görünümleri

Başkent Ankara Cumhuriyet'in çağdaşlaşma tasarısının en önemli uygulama alanıdır. Cumhuriyet'in Ankara'da uygulamaya koyduğu modernleşme tasarısı iki yönlüdür. Bir yönü doğrudan yeni yaşamsal öğretileri kapsamaktadır. Diğer yönüyle, toplumda yaygınlaştırılmaya çalışılan bu yeni yaşamsal öğretiler için kurgulanan yeni mekânlarla ilintilidir. Ankara'da Cumhuriyet sonrası dönemde toplumsal yapıyı

dönüştürecek etkinlikler gerçekleşmiştir. Bu etkinlikler kadın erkek birlikteliğini sağlayarak, kadının toplumsal yaşama katılımını sağlamıştır. Ankara’da yaşanan değişimi en hızlı benimseyen topluluk kente dışarıdan gelen ve çoğu İstanbullu olan memurlardır. Ankara’da 1927 yılında çalışan kişilerin yarısını asker ve memurlar oluşturmaktadır. Bu topluluk “yeni Ankaralı”, kentte daha önceden yaşayanlarsa “eski Ankaralılar” olarak adlandırılmıştır. İki topluluk Ankara’da ara sıra birbirleriyle çatışan bir toplumsal yapıyı ortaya çıkarmıştır. Eski Ankaralıların davranışını gelenekler belirlemektedir. Yeni Ankaralılarsa, değişimi uygulamaya ve anlamaya daha açıktır. Öte yandan, bu toplulukları bir arada tutan ana öğe Cumhuriyet coşkusudur (Bayraktar, 2016).

Ankara’da yaşanan değişimlerde kentlileri bir arada tutmak ve kenti benimsetmek amacıyla yeni mekânlar tasarlanmıştır. Örneğin, Bayraktar’a (2016) göre Ankara’da Cumhuriyet sonrası meydanlar, sokaklar, sanat ve kültür mekânları modern kente uygun biçimlendirilmiş, kentlinin birbiriyle etkileşimde olacağı açık alanlara önem verilmiştir. Bu yaklaşımla yapılan ilk alan Gençlik Parkı’dır.

Gençlik Parkı ve Atatürk Orman Çiftliği modernleşme tasarısının parçası olan iki büyük alandır (Uludağ ve Avcı, 2016). Gençlik Parkı’nın hemen karşısında yer alan Ankara Stadyumu da ulusal törenlerle güçlenen 'ulusal birliğin' paylaşıldığı bir yer olarak bu kentsel tasarımın bütünlenmesine yardımcı oluyordu. Bu kentsel oluşumun bir diğer öğesi olan Gar gazinosu o günler için Ankara'nın en önemli üç önemli gazinosundan birisiydi. Diğer ikisi Gençlik Parkı'ndaki ve Çubuk Barajı'ndaki gazinolardır (Uludağ, 2005). Ankara'nın ilk modern lokantası Taşhan'da bulunan Şehir Lokantası'dır. Bir diğer modern lokanta olan 'Karpiç Lokantası' 1928 yılında Atatürk'ün isteğiyle bir Rus göçmeni olan Karpiç'e açtırılmıştır. Böylece, Ankara’da ilk kez örtüleri, peçeteleri ve çatal-bıçağı her serviste değişen bir lokanta açılmıştır (Bayraktar, 2005).

Ankara Garı

Ankara’da erken Cumhuriyet döneminde yapılmış yapılardan biri olan Ankara Merkez Garı yapılışındaki olumlu nitelikler nedeniyle mekânsal gösterişini hiç yitirmemiştir. Ankara’nın kapısı olarak nitelendirilen Gar dünyanın savaşa hazırlandığı bir dönemde geleneksel ve çağdaş öğeleri bağdaştırma denemesi olarak tasarlanmıştır (Tekeli, 2006). Dönemin en yüksek yapı üretim kalitesini yansıtan

Gar'ın yapımı 1935 yılında başlayarak, 1937 yılında bitirilmiştir. Ayrıca Gar erken Cumhuriyet'in demiryolu siyasetine (politika) dikilmiş bir anıt olarak da nitelendirilebilir. Gar alanı İstasyon Meydanı'nda bulunan Gar Gazinosu, Gar Binası ve Devlet Demir Yolları Müstahdem Okulu Binası'yla demiryollarına ilişkin eski yapılardan oluşan bir yerleşimdir. Saat kulesinden oluşan yapının zemininde gazino salonu, üzerinde panoramik bir teras yer almaktadır (Altın, 2003). Ayrıca, "Gar kompleksi içinde Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi, Ankara Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi, Demiryolu Müzesi ve Sanat Galerisi bulunmaktadır" (Tekeli, 2006: 33).

Atatürk Orman Çiftliği

Gazi Orman Çiftliği 5 Mayıs 1925'te Atatürk'ün katıldığı küçük bir toplulukla bugün Gazi Mahallesi karşısında olan ve bir bölümü daha sonra Gençlerbirliği Spor Kulübü ve Binicilik İhtisas Kulübü'ne kiraya verilen tarlaya ekim yapılarak açılmıştır. "Atatürk, doğaya olan ilgi ve minnettarlığı nedeniyle, Çiftlik'te daha fazla vakit geçirmeyi istemektedir. O'nun Çiftlikte bulunması, halk ile temas halinde olması, erişilmez lider imgesini çözmekte; Çiftliğin anı değerini pekiştirmektedir" (Çavdar Sert, 2017: 230). Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) içerdiği kentsel işlevler ve Atatürk'ün yaşam alanı olan köşkünün de içerisinde bulunması nedeniyle Ankaralıları için bir onur kaynağıdır.

Aynı zamanda, hafta sonlarında AOÇ'ye gitmek Ankaralıları için önemli bir sosyal etkinliktir (Ülkenli, 2017). Çiftlik'te sosyal yaşamı geliştirmek için, yemek yenilebilecek mekân, gazino, bahçe gibi işletmeler açılmıştır. Yine, kentlilerin etkinliklerini artırmak için Çiftlik'te eğlence alanları, parasız olarak gezilen bir hayvanat bahçesi ve bir müze oluşturulmuştur. Ek olarak, köylü ve çalışan kişilerin çocuklarının okuyabilmeleri için çiftlikte yatılı okul ve poliklinik açılmıştır. Çiftlik'te modern tarımın nasıl yapılabileceği ve üretimin nasıl değerlendirilebileceği gösterilerek, bu alanda uzmanlar yetiştirilmiştir (Atak ve Şahin, 2004). Bozkırda tarım ve hayvancılık yapıp, ürün alarak, ürünleri işleyebilecek fabrikalar kurulmuştur. Bu ürünleri Ankaralıları ucuza sunmak ve yemyeşil bir orman kazandırmak son derece onur duyulacak bir iştir (Ülkenli, 2017).

Sağlık Kuruluşları

Cumhuriyet dönemi Ankara’ında toplumun sağlığını korumak için gerekli uygulamalar da düşünülmüştür. En başta, “Toplumun sağlıklı bir yaşam sürdürmesi amacıyla memleketin tüm sağlık hizmetlerinin yürütülmesi görevi; milli mücadelenin başlangıcında Ankara’da kurulan ilk milli hükümet bünyesinde 2 Mayıs 1920 ve 3 sayılı kanunla; Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti’ne (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) verilmiştir” (Şenyurt ve Erol, 2016: 66). Önemli sağlık kuruluşlarından biri olan Hıfzıssıhha Okulu Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk sağlık bakanı olan İbrahim Refik Saydam aracılığıyla 1924 yılında Sivas ve Ankara’da kurulan kimyahanelerin birleştirilmesiyle “Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü” adıyla kurulmuştur (Yılmaz ve Çüngen, 2011). Ankara'nın en eski hastanesiyse, Ankara Numune Hastanesi’dir. Hastanenin kuruluş tarihi tam bilinmese de, 1880’li yıllardan beri hizmet verdiği bilinmektedir. Eski adıyla Gureba Hastanesi 1924 yılında Ankara Numune Hastanesi adını alarak, kısa sürede çok büyük değişim ve ilerleme göstermiştir. Cumhuriyetimizin kurucusu, Ulu Önder Atatürk Numune Hastanesi’ni görmeye gitmiş ve onur defterini imzalamıştır. 1945 yılında kurulan Ankara Tıp Fakültesi’ne Numune Hastanesi’nden hocalar katılmıştır (Girgin, 2004).

Heykel ve Anıtlar

Rönesansla birlikte heykel kamusal nitelik kazanmıştır. Günümüzde heykeller toplumsal ve kültürel yapının anlatısı, kenti simgeleyen değer olarak görülmektedir. Heykeller buldukları çevreye anlam katarak kentte yaşayan insanların yaşamını etkilemektedir. Ayrıca, heykeller farklı toplumsal ve kültürel çevrelerde, ortak kimlik duygusunun ve toplumsal farkındalığın oluşturulmasını sağlamaktadır (Erman ve Boran, 2015).

Cumhuriyet’in ilk döneminde Ankara’da yapılmış olan heykel ve anıtlar da Cumhuriyet’i simgeleyen önemli yapıtlardır. 1927 yılında yapılan ve Zafer Anıtı olarak da bilinen Ulus Heykeli Ankara’nın ve Türkiye’nin en önemli heykellerinden biridir. Mustafa Kemal Atatürk’ün kurduğu Cumhuriyet’in temeli olan TBMM’nin (bugünkü TBMM Müzesi) karşısına dikilen (Benli, 1999) ve “Meydanın ortasında üçgen bir alan içine yerleştirilen anıt, kaide üzerinde atlı Atatürk figürü ve üçgenin her bir köşesinde olmak üzere üç figürden oluşmaktadır” (Osma, 1995: 133).

1935 yılında yapımı biten Güven Park Anıtı Ankara Kızılay Meydanı'nda Güven Park içerisinde bulunmaktadır. Anıt Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nda ve izleyen devrimlerde birlikte hareket ettiği arkadaşlarını içermektedir. Anıtta biri genç, diğeri yaşlı iki kişi görülmektedir. Güvenin simgesi olarak, yaşlı adamın elindeki sopa düşmek üzeredir, güçlü bir yapıda betimlenen gençse, sopayı alarak, devrimleri kuşaktan kuşağa korumayı anlatmaktadır. Bunun altında Atatürk'ün "Türk Öğün Çalış Güven" sözleri yazılmıştır. Bu yazının sağında bulunanlar polis topluma yardımını, soldakilerse, jandarmanın yardımını anlatmaktadır. Anıtın arkasında bulunan iki çıplak erkek ulusun yaralarını saran kahramanları betimlemektedir. Bunlardan sağdaki modern çağda güveni, soldakiyse, toplumsal birliği simgelemektedir. Bunun dışındaki alanlar yapıcı ve yaratıcı insanlar, köylü ve çiftçileri simgeleyenlerle doldurulmuştur (Biçer, 2013).

Banka, Maden ve Enerji İşletmeleri

Cumhuriyet'in ilk yıllarında bankacılık alanında önemli gelişmeler olmuştur. Bankacılıkla ilgili ilk girişim ilk ulusal bankamız olan Türkiye İş Bankası'nın 1924 yılında açılmasıyla başlamıştır. Bu banka Cumhuriyet'in ilk yıllarında toplumu tutumlu olmaya özendirdi. Ayrıca birçok kuruluş ve sanayinin kurulmasına da öncülük etmiştir. Türk ekonomisinin gelişmesinde önemli katkıda bulunmuştur (Bozoklu, 2003). Ulus Meydanı'ndaki banka yapısı günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Yine, Ulus Meydanı'nda bulunan Sümerbank Binası 1938 yılında mimar Martin Elsaesser'in çağdaş mimari anlayışıyla tasarlanmıştır. Bu yapının ön bölümü koyu pembe Ankara taşıyla kaplıdır. 1933 yılında kurulan "Sümerbank" adlı Kamu İktisadi Devlet Teşekkülü'ne (KİT) verilmiştir. 1988 yılında Sümerbank'ın özelleştirilmesiyle yapının adı Sümer Holding olarak değiştirilmiştir. Kültür Bakanlığı'na bırakılan yapı Sümer Holding'in genel merkezinin taşınmasının ardından Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'ne verilmiştir (ASBÜ, 2018).

İtalyan Mimar Giulio Mongeri'nin tasarladığı ve Birinci Ulusal Mimarlık döneminin özgün yapılarından biri olan Ziraat Bankası Genel Müdürlük Binası 1929 yılında kullanıma açılmıştır. Ulus'ta bulunan yapı günümüzde müze olarak kullanılmaktadır; Ziraat Bankası Müzesi Türkiye'nin ilk banka müzesidir (Merdim, 2020). Türkiye'nin maden ve enerji sağlaması sanayileşmesi için önemliydi. Bu nedenle, yeraltı kaynaklarını işletmek için 1935'te Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü

ve Elektrik İşleri Etüt İdaresi kurulmuştur. İki kurumun çalışmalarından edinilen sonuçları uygulayabilmek için, aynı yıl Sıhhiye’de Etibank kurulmuştur (Polatoğlu, 2019). Etibank da Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen önemli bankacılık yapılarından biridir.

Döneminin bir diğer önemli mimari yapısı olan İller Bankası’nın tasarımı yarışma sonucu elde edilmiştir. Dönemin önemli mimarlarından Seyfi Arkan yapıyı 1930’larda yaygın olan Uluslararası Modern Mimarlık anlayışına göre tasarlamıştır. İşlev olarak, “İller Bankası, imar ihtiyacını hızlı ve kapsamlı bir şekilde karşılamada yaşanan finansman sorunu ve teknik sorunların çözülmesi amacıyla hizmet vermektedir” (Okur, 2019: 32). İller Bankası’nın yapımı 1937 yılında bitirilmiştir (Özaloğlu, 2017). İller Bankası Ulus’ta Opera Meydanı’nda yapılmıştır.

Şekil 2. 1 Türkiye İş Bankası (solda), Sümerbank: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Binası (günümüz) (ortada) ve Ulus Heykeli (Zafer Anıtı sağda)(Kaynak: kişisel arşiv)

Sanat-Kültür ve Spor Yapıları

Ankara’da Cumhuriyet’in ilk yıllarında kentte sosyal etkinlik olanakları artırılarak, toplumun sanatla iç içe olması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, Cumhuriyet’in ilk yıllarında Opera Binası (Sergi Evi), Etnografya Müzesi, Türk Ocağı Binası (Halkevi Binası) yapılmıştır. Resim ve Heykel Müzesi olan yapı I. Ulusal Mimarlık döneminin en güzel örneklerinden biri olarak bilinmektedir.

Ankara’da sanatsal etkinliklerin gerçekleştirilmesinin yanında, spora da önem verilmekteydi. Bu nedenle, 1936 yılında On Dokuz Mayıs Stadı yapılmıştır. Tekeli’ye (2006: 48) göre, “19 Mayıs Türkiye’nin ilk stadyumu olma özelliği taşımaktadır. Balkan Oyunları için yapılmış olması genç Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal-sportif etkinliklere gösterdiği özenle birlikte uluslararası ilişkilerin geliştirilmesine verdiği önemi de yansıtmaktadır”

Şenalp’e (2008) göre, Cumhuriyet’in ilanından sonra kütüphanecilik adına da olumlu girişimler yapılmıştır. Başkentte bir milli kütüphane kurulması isteği aydınlar, bilim adamları ve Adnan Ötüken aracılığıyla sık sık gündeme getirilmiştir. 1946 yılında kurulması için çalışmalara başlanan Milli Kütüphane 1948 yılında açılmıştır.

Yönetim Yapıları

Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen en önemli yapılardan ikisi de, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Çankaya Cumhurbaşkanlığı Köşkü’dür. I. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin yetersiz olması ve gelişen meclisin gereksinimlerini karşılayamaması nedeniyle bina kimi değişiklikler geçirmiş, sonra da II. Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak 18 Ekim 1924 tarihinde açılmıştır. II. Türkiye Büyük Millet Meclisi yapısı işlevini 1960 yılına kadar sürdürmüştür. Günümüzdeyse, Cumhuriyet Müzesi olarak kullanılmaktadır (Yazman, 2013).

1932 yılında Ankara’nın yeni bayındırlık önerisi Prof. H. Jansen’e tasarlatılmıştır. Prof. Jansen planında iş merkezleri, pazar ve çarşılar, park ve yeşil sahalar ve yollarla birlikte, Çankaya yoluyla Dikmen yolu arasında kalan, Milli Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı yapılarının karşısında bulunan alan Devlet Mahallesi olarak yer almıştır. Mahalle Kızılay’da Güven Anıtı’yla başlayacak, bakanlık yapılarıyla sürececek ve en yüksek yerde halk egemenliğini simgeleyen TBMM’yle bitecektir. 1939 yılında yapımına başlanan TBMM’nin bitirilmesi 2. Dünya Savaşı nedeniyle yarım kalmış, 1961 yılında kurucu meclis toplantısıyla açılmıştır (Tekeli, 2006).

Günümüzde müze olarak kullanılan Cumhurbaşkanlığı Köşkü’ü Atatürk’ün hizmetine ayrılmadan önce Çankaya’da bağ evi olarak kullanılmaktaydı. Köşk bu dönemde ‘Kasapoğlu Köşkü’ adıyla anılmaktadır (Andaç Güzel ve Efe, 2021). 1924 yılında Mimar Mehmet Vedat Bey Köşkü’ü günümüzdeki görünümüne getirmiştir. 1932’ye kadar Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk Cumhurbaşkanlığı Köşkü olarak

kullanılmıştır. Öte yandan, Pembe Köşk olarak bilinen ikinci Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nün tasarımını Atatürk'ün isteğiyle Holzmeister çizmiştir (Biçer, 2013).

Memur Lojmanları: Saraçoğlu Mahallesi

Ankara'da Cumhuriyet'in ilanından sonra artan nüfus nedeniyle yerleşim sıkıntısı başlamıştır. Bu sıkıntıların önüne geçmek ve Ankara'daki konut bunalımını önlemek için bakanlıkların güneyindeki bölgeye 180 konutluk birçok yapıdan oluşan yeni bir mahalle yapılmıştır. Saraçoğlu Mahallesi adı verilen mahallenin yapılarının birçoğu bu dönemde bitmiş ve iskân edilmiştir. Mahallenin tasarımını Milli Eğitim Bakanlığı teknik bölümü uzmanı Paul Bonatz yapmıştır. Saraçoğlu Mahallesi bitişik, yani öbeklendirilmiş yapılardan oluşmaktadır (Bonatz, 1946). Saraçoğlu Mahallesi yapıları, mahalle anlayışına ve geleneksel Türk evine bağlı olarak düzenlenmiştir (Altınay ve Nalçakan, 2021). Madran (2013) Saraçoğlu Mahallesi'ni kent merkezinde üst düzey memurlara ve askerlerin barınması için düzenlenen Cumhuriyet'in ilk toplu konut tasarısı olarak tanımlamıştır.

2.7. Cumhuriyet'in Simgesi Ankara

Ankara tek bir döneme bakılarak değerlendirilebilecek bir kent değildir. Başta;

Otuzlu yıllarda sosyalleşmenin yaşanabileceği, gelişip büyüebileceği, çağdaş Türk vatandaşının yetiştirileceği bir sosyal okul görevi üstlenmiş birkaç kamusal mekândan ibaretti Ankara. Sakin peyzajında adeta bir anıt gibi duran ve kentinin oluşmasını bekleyen bir gar binası, Ankara Garı; trafiğini bekleyen bir bulvar, Atatürk Bulvarı ve kentlisini bekleyen bir park, Gençlik Parkı vardı. İşte bu peyzajın öyküsünü anlayabilmek için o günlerin Ankara'sına gitmek gerekir (Uludağ, 2005: 31).

Bu bağlamda, Ankara'nın çağdaş kent mimarisini oluşturan bu mekânların toplumsal belleğin ve kentsel kimliğin oluşturulmasındaki görevi kent tartışmalarında önemli bir konudur. Çağdaş başkent ve toplum amacıyla tasarlanan kent yeni mekânsal uygulamaların yerleşmesine ve yeni anlamların üretilmesine tanık olacaktır. Bu durumda başkent hem çağdaşlığı, hem de Anadolu için bir modeli yansıtacaktır. Kent kültürünün oluşturulduğu bu süreçte kentsel bellek de oluşmaya başlayacaktır (Uludağ ve Avcı, 2016).

Sonuç olarak, Ankara'nın Kurtuluş Savaşı'nın merkezi seçilmesi, ardından da, başkent yapılması kentte yeni bir dönemi başlatmıştır. Erken Cumhuriyet döneminde yeniden kurulan kent geçmişten günümüze hem mekânsal, hem de toplumsal olarak Cumhuriyet'in başlıca simgesi olmuştur.

2.8. Ankara'nın Değişen Kent Kimliği

Günümüzde kentlerde bazı mekânların değiştiği ya da yitirildiği görülmektedir. Bu bölümde Ankara'da Cumhuriyet dönemini simgeleyen mekânların durumu aktarılacaktır.

2.8.1. Kentsel Mekânın Üretimi ve Kent Kimliği

Kentin devinimli yapısı kent kimliğini etkilemektedir. Kentsel kimlik kentlerin özgün değerlerinden oluşmaktadır. Kentli ve kent arasındaki etkileşim, kent kimliğini anılar üzerinden bireyin belleğinde tutmasını sağlamaktadır. Ayrıca kentlinin sembelleri anımsamasını ve bu süreçte kentsel belleğin oluşmasını sağlamaktadır (Turan ve Ercoşkun, 2017). Kente ilişkin olarak unutmaya kamusal alanların, toplumsal kentsel belleğin yoğun olarak bulunduğu mekânların ortadan kalkması ya da dönüşmesiyle gerçekleşmektedir. Kentin kimliğini, geçmişini ve belleğini simgeleyen bu mekânlar toplumu bir arada tutan değerlerin korunmasını ve sürekliliğini sağlamaktadır. Kentin kimliğini koruması ancak mekânların simgelediği anlamların sürekliliğiyle olanaklıdır (Uludağ ve Aycı, 2016). Mekânla ilgili sembellerin sürekliliği kesintiye uğratarak, bu mekânların üzerine yeni sembellerin yüklenmesi toplumsal bellekte bulunan imgelerin silikleşmesine ve yok olmasına neden olmaktadır (Al, 2011).

Lefebvre (2014), mekânı çok boyutlu bir olgu olarak inceleyerek, mekânı soyut-düşünsel, kavramsal, toplumsal ve somut-fiziksel yönleriyle açıklamaktadır. Bunun yanında, Lefebvre mekânı algılanan, tasarlanan ve yaşanan bir olgu olarak tanımlamaktadır. Lefebvre'ye göre mekânsal çözümleme; kodlar, uygulamalar ve kavramlarla açıklanmalıdır. Bu üç bileşenli diyalektikte mekânın üretimi mekânsal pratikler, mekân temsilleri ve temsil mekânları kavramları aracılığıyla açıklanır. Mekânsal pratikler gündelik yaşam içinde toplumsal pratiklerin üretildiği yer ve mekânların oluşumlarını kapsamaktadır. Mekân temsilleri mekânın üretiminde üretim ilişkilerini, bilgiyi ve ideolojiyi yansıtan kod ve göstergeleri kapsamaktadır. Temsil mekânlarıysa, sembeller, anlamlar ve kodlar aracılığıyla deneyimlenen toplumsal mekânlardır.

Lefebvre'ye göre, toplumsal pratikler mekânsal pratiklerle kesişmediği sürece yeni anlamlar üretilmezler. Toplumsal pratikler zaman içerisinde dönüşen anlamlarıyla kentsel mekânı gündelik yaşamında kentli bireyin belleğine doğal yollarla

kodlamaktadır. Mekânsal pratiklerin değişmesiyle birlikte bu kodlar ve anlamlar yeniden üretilir. Mekânsal kod ve anlamların yeniden üretimi gündelik yaşantının, kent kültürünün ve kentsel belleğin sürekliliğiyle yakından ilişkilidir. Bu süreçte işlevini ya da fiziksel özelliklerini yitiren mekân ve kendini yineleyemeyen gündelik yaşantı bireyin belleğindeki toplumsal mekânsal geçmişin unutulmasına neden olmaktadır (Uludağ ve Aycı, 2016).

Özetle, kent içerisinde bir kültür, simge, anı, bilgi ve ilişkiler yığını bulundurmaktadır. Kent ve kentli arasındaki karşılıklı ilişki süreklilik kazandığı ölçüde kentsel belleği oluşturmaktadır. Öte yandan, kent ve kentli arasındaki ilişkinin ve simgelerin yok olması kentsel belleğin de yok olması anlamına gelmektedir.

2.8.2. Ankara'daki Cumhuriyet Mekânlarının Değişimi

Ankara bugün erken dönem Cumhuriyet Ankara'sının çok ötesinde bir yüzölçümü ve nüfusla büyük bir kente dönüşmüştür. Yalnızca Ankara'da değil, çoğu kentte günlük yaşam artık ağırlıkla alışveriş merkezlerinde geçmektedir. Ankara'nın farklı semt ve bölgelerinde farklı kültür ve yaşam biçimleri ortaya çıkmaktadır. Ancak kültürel çeşitliliğin yanında korunması gereken değerler de bulunmaktadır, çünkü yitirilen kimi değerler kent yaşamının sürekliliğini bozmakta ve kent belleğini ortadan kaldırmaktadır.

Ankara'da hızlı nüfus değişimi, sosyal yapının değişmesi ve bunların sonucunda değişen gündelik yaşam kent mekânını da dönüştürmüştür. Günümüz Ankara'sında Cumhuriyet'in bir bir toplumsal alanları yok olurken, toplumun belleğini oluşturan toplumsal mekânlar da giderek unutulmaktadır. Tokol (2009: 53) bu hızlı değişimi şu sözlerle saptamaktadır: "Ankara değişim içinde belki de geri dönülemeyecek arızalar bırakacak. Birkaç yıldır Ankara'ya gelmeyenler gördüklerinde tanıyamıyorlar. İçinde olduğunuz durumlara tarafsız bakabilmek nasıl zorsa kanıksama ihtimali de o kadar çok"

Kentin belleğini, kültürünü ve kimliğini simgeleyen bu mekânların bozulması toplumsal değerlerin ve anlamların gelecek kuşaklara aktarılamamasına neden olmaktadır. Bu durumda toplumsal bellek de yıpranmaktadır (Uludağ ve Aycı, 2016). Ankaralılar Gençlik Parkı elden giderken ne yaptılar? Gar elden gidip farklı bir kullanışa dönüştürülürken, ne yaptılar? "Hiçbir şey," diye düşünölmektedir. Oysa Ankaralıların içinde bu gelişmelere karşı çıkan kesimler de bulunmaktadır. Ancak kent

yöneticileri bu kesimlerin tepkilerini görmemekte ve onlarla ilişki kurmaktan korkmaktadır. Bu korkunun arkasında merkezi yönetimle ilişkileri iyi tutmak için hiçbir şeye karşı çıkmamak yatmaktadır (Atauz, 2020).

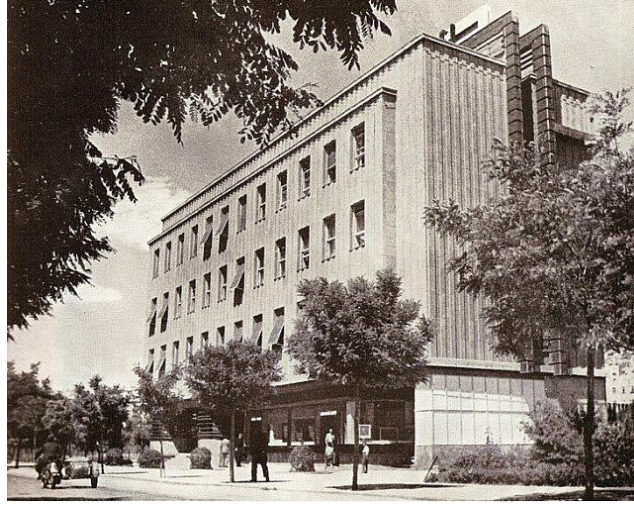
Günümüz Ankara'sında geçmişten gelen bu mekânların fiziksel içeriği hâlâ var olsa bile, değişen kullanımlar mekânların anlamlarını da değiştirmiştir. Yapıların ve mekânsal bağlamlarının korunması kentin geçmişteki toplumsal yapısının algılanması açısından önemli olmaktadır. Bu nedenle, kentsel bilinç tek tek yapıları koruyarak değil, onların içinde bulunduğu ilişkiler düzeninin korunması ve bilinçlerde yeniden kurulmasıyla gerçekleşebilir (Uludağ, 2005).

Bu bölümde öncelikle Ankara'daki ve ardından diğer kentlerdeki Cumhuriyet mekânlarına belli başlı örnekler sunularak, bu mekânların değişimi incelenecektir.

İller Bankası

İller Bankası Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen en önemli yapılardan biriydi. Seyfi Arıkan'ın tasarladığı İller Bankası 1980'de kültür varlığı olarak kaydedilmiştir. Ancak Bayhan'a (2014) göre, Büyükşehir Belediye Meclisi'nin alacağı bir kararla bu yapının yıkılıp, yerinin bir cami projesine eklenmesi öngörülmüştür. Yapının durumu Büyükşehir Belediye Meclisi toplantısında gündeme gelmiştir. Bu toplantıda Ankara 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 28 Ekim 2014'te İller Bankası'nın resmi kaydını kaldırdığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı yazısında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın tasarısının gerçekleştirilmesi için İller Bankası'nın yıkılması gerektiğini belirtmiştir.

Mimarlar Odası (MO) Ankara Şubesi 2016 yılında Büyükşehir Belediyesi aracılığıyla yıkımla karşı karşıya kalan İller Bankası'nın paravanla çevrildiğini bildirmiştir. İller Bankası'nda incelemede bulunan MO Ankara Şubesi ve Mimarlar Derneği, Koruma Kurulu onayı alınmadan yapılan çalışmaların tarihi yapıya zarar verdiğini bildirerek, duruma tepki göstermiştir. MO Ankara Şubesi Başkanı Tezcan Karakuş Candan konuyla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Candan İller Bankası'nda yapılan çalışmaların Koruma Kurulu'nun bilgisi dışında, dayanaksız ve yasadışı olduğunu, konuyla ilgili kişilerin gerçeği sakladıklarını ve buna karşılık suç duyurusunda bulduklarını söylemiştir. Candan İller Bankası'nda yaşanan durumu Cumhuriyet'in mimari izlerini silme hareketi olarak gördüklerini belirtmiştir (Bayhan, 2016).

Şekil 2. 2 İller Bankası (Kaynak: Bayhan, 2014)

Mimarlar ve akademisyenler de İller Bankası'nın yıkılmasını Cumhuriyet'e ve halkın değerlerine bir saldırı olarak görmüştür. Mimarlar ve akademisyenler onaylı taşınmaz kültür varlığı olan bu yapının yıkımında yer alan kişi ve kurumlara karşı suç duyurusunda bulunacaklarını, kültür mirasının yok edilmesi ve Cumhuriyet'in izlerinin silinmesini hiçbir zaman kabul etmeyeceklerini belirtmişlerdir. MO Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Muteber Osmanpaşaoğlu kültür varlığı olarak onaylanmış İller Bankası'nın yıkımını Cumhuriyet değerlerine yönelik bir saldırı olarak gördüğünü belirtmiştir. İller Bankası'nın arkasında gereksinim dikkate alınmadan çok büyük bir cami yapıldığını da belirten Osmanpaşaoğlu bölge esnafının da kurallara uymadan yapılan bu camiye gereksinim olmadığını söylediklerini belirtmiştir (Karakoç, 2017). Bilkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü Öğretim Görevlisi Dr. Serpil Özaloğlu da, "Mimarlık tarihini anlattığım binalar arka arkaya yıkılıyor ve eksiliyor. Anlattığım derslerin, yaptığımız gezilerin hiçbir amacı kalmayacak çünkü yok oluyorlar. Çevrenin böyle bilinçli bir şekilde sürekli yok edilmesi çok üzücü" diyerek düşüncelerini dile getirmiştir (Mimarizm, 2017).

Şekil 2. 3 İller Bankası'nın yıkımı sonrası bölgenin güncel görünümü (Kaynak: kişisel arşiv)

İller Bankası'nın yıkılması kararını önlemeye çalışan mimarların, akademisyenlerin ve kentteki bireylerin bütün çabalarına karşın, İller Bankası 16 Haziran 2017'de yıkılmıştır. MO Ankara Şubesi yapmış olduğu basın açıklamasında bu durumu değerlendirmiştir. Şube yıkımın bürokrasinin işlemediği gece saatinde yapıldığını belirtmiştir. Bu gibi yıkımların ağırlıklı olarak, mahkemelerin çalışmadığı, bürokrasinin işlemediği, bayram günlerinde, gece saatlerinde ya da hafta sonu yapıldığını söylemiştir (TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Basın Birimi, 2017a).

19 Mayıs Stadyumu

Erken Cumhuriyet döneminde toplumun sporla iç içe olmasına önem verilmiştir. “Atatürk, henüz kurulma aşamasından başlamak üzere, Cumhuriyet Türkiye'sinde beden eğitimi ve spora gerekli önemin verilmesi için pek çok girişimin bizzat içerisinde yer almıştır” (Türkmen, 2013: 733). Canşen'e (2015) göre ilk uluslararası ölçüde açılan stadyum, Ankara'da 1936'da açılan 19 Mayıs Stadyumu'dur.

Şekil 2. 4 19 Mayıs Stadyumu (Kaynak: DHA, 2019)

Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nda uzun yıllar futbol lig maçları, güreş, voleybol gibi çeşitli spor dallarındaki maçlar oynanmıştır. Toplamda 28 milli maç düzenlenen stadyumda, saha zemininin kötü durumu nedeniyle futbol maçları elverişsizleşmiştir. Stadın çürük raporunun açıklanmasının ardından, aynı yere yeniden yapılmak üzere yıkılmasına karar verilmiştir. 19 Mayıs Stadyumu için alınan bu yıkım kararı erken Cumhuriyet dönemi mimarlık ve spor tarihi mirasını yıkmak anlamına gelmektedir (Korkmaz, 2019).

Şekil 2. 5 Yıkılan 19 Mayıs Stadyumu alanı (Kaynak: kişisel arşiv)

Ankara'da 19 Mayıs stadyumunun yıkılmasına MO Ankara Şubesi'nden tepki gelmiştir. Yıkımla ilgili açıklama yapan MO Ankara Şube Başkanı Tezcan Karakuş Candan 19 Mayıs Stadyumu'nun Cumhuriyet'in spora verilen önemini gösterecek biçimde tasarlanan ilk spor alanlarından biri olduğunu belirtmiştir. Candan 19 Mayıs

Stadyumu'nun adını Atatürk'ün Samsun'a çıktığı günden alması nedeniyle stadyumun yıkılmasını 19 Mayıs'taki Samsun'a çıkışı yok saymak olarak değerlendirmektedir (TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2017b).

Güvenpark

Ankara kenti ve tarihiyle bütünleşmiş olan Güvenpark Kızılay Meydanı'yla bir bütün oluşturmaktadır. Güvenpark'ın kullanım yoğunluğu, sunduğu hizmetleri ve değerleri bulunmaktadır. Güvenpark adının kullanılmasında anıt üzerindeki Atatürk'ün "Türk, Öğün, Çalış, Güven" sözünün son sözcüğü etkili olmuştur. Güvenpark Ankara kent kimliğinin ve kent belleğinin oluşmasında etkili olmuştur (Yerli ve Kaya, 2015).

Şekil 2. 6 Güvenpark Anıtı(Kaynak: kişisel arşiv)

TMMOB Şehir Plancıları Odası'na (2016) göre, Güvenpark Cumhuriyet'in önemli mekânsal alanlarından olan ve Kızılay kent merkezinde nefes alınabilecek tek açık ve yeşil alandır. 1. Derece Doğal Sit Alanı olan Güvenpark mekânsal-politik nedenlerle yıpratılmış, daraltılmış ve işlevsizleştirilmeye çalışılmıştır. Önce katlı otopark ve çarşı yapılmak istenmiş, yurttaşların direnciyle bu saldırı engellenmiş, buna karşın, metro yapımı nedeniyle şantiye yerine dönüştürülmüştür. Metro yapımı

sırasında Güvenpark'ın değerini önemsemeyen bir mühendislik ve tasarım anlayışıyla metro giriş ve çıkışları, havalandırma bacaları Güvenpark'a uygun olmayacak biçimde konumlandırılmıştır. Kentin başka bir yerinde planlama olanağı varken, parkın bir bölümü otobüs ve minibüs durağı yapılmıştır.

Şekil 2. 7 Güvenpark Anıtı'nın 26 Kasım 2021 tarihindeki durumu (Kaynak: kişisel arşiv)

MO Ankara Şubesi Güvenpark için açılan dava sonucunda yargının tasarımı iptal ettiğini belirtmiştir. Ancak şube yaptığı incelemelerde alanda çalışmaların sürdüğünü görmüştür. Bu durum üzerine MO Ankara Şubesi Güven Anıtı'nın ve Güvenpark'ın onarım ve bakımının yapılması için, Kültür Bakanlığı'na ve Büyükşehir Belediyesi'ne çağrıda bulunmuştur (TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2020).

Numune Hastanesi

Numune Hastanesi revir büyüklüğündeki ilk yapısıyla bugünkü yerinde Gureba Hastanesi olarak 1881 yılında hizmete girmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'nın tek hastanesi olarak cepheden getirilen hasta ve yaralı askerlere hizmet vermiştir. 1924 yılında yasayla ve Atatürk'ün adlandırmasıyla Numune Hastanesi adını almıştır (Sönmez, 2017).

Şekil 2. 8 Numune Hastanesi (Kaynak: Arı, 2020)

Başkent'in en eski sağlık kuruluşu olan Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi kapatılarak Bilkent Şehir Hastanesi'ne taşındı (Ankara Numune Hastanesi hizmete kapandı, 2019). Ankara Bilkent Şehir Hastanesi'nin açılmasıyla kapatılan 139 yıllık Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin C bloğu COVID-19 yoğun bakım servisi olarak açılmıştır. Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) Ankara Şubesi Eş Başkanı Kubilay Yalçinkaya hastanelerin şehir hastanesinin açılmasıyla birlikte öngörüsüz olarak kapatıldığını belirtmiştir. Yalçinkaya hastanelerin kapatılmaması gerektiğini ve bu nedenle de bu hastaneleri kapatan sorumlularla ilgili yasal işlem başlatılması görüşünde bulunmuştur (Arı, 26 Aralık 2020).

Ankara Tren Garı

Ankara Garı açık ve kapalı mekânlarıyla Cumhuriyet'in gücüne destek vermiştir. Cumhuriyetle birlikte ilerleyen anlayışta birey özgürlüğü ve toplumsal çevre ilişkisi kavramları öne çıkmıştır. Bu nedenle mimarlara kent ve birey arasındaki ilişkinin kurulması görevi verilmiştir. Bu durumda Gar Cumhuriyet'i simgeleyen kamusal mekân ve tarihsel mimarisiyle bireyin kentle ilgili oluşturduğu belleği oluşturmaktadır (Yakın, 2021).

Şekil 2. 9 Ankara Garı(Kaynak: kişisel arşiv)

İlerleyen dönemde Gar çevresinde düzenlemelerin yapılması tasarlanmıştır. Buna göre yüksek hızlı tren garının (YHT) Ankara Garı'nın yakınına konumlandırılması tasarlanmıştır. Gursel (2015), yeni tren istasyonunun 2016 yılında açılacağını ve içerisinde otel ve alışveriş merkezinin de yer alacağını belirtmiştir.

Şekil 2. 10 Ankara Garı'nın yanına yapılan alışveriş merkezli YHT garı(Kaynak: kişisel arşiv)

Şekil 2. 11 Ankara Garı'nın yanına yapılan alışveriş merkezli YHT garının iç görünümü (Kaynak: kişisel arşiv)

MO Ankara Şubesi başta Haydarpaşa ve Ankara Garı olmak üzere bütün illerdeki TCDD yapıları ve garlarının yok olma durumunda olduğunu belirtmiştir. MO Ankara Şubesi YHT'yi kuş göç yolları üzerinde yer alan her trenin geçişiyle binlerce kuşun yitirilmesine yol açan plansız bir tasarı olarak görmektedir (TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2016).

Şekil 2. 12 Medipol Üniversitesi'ne verilen bir Ankara Gar'ı binası(Kaynak: kişisel arşiv)

Cumhuriyet’i simgeleyen Ankara Tren Garı’nın bir vakıf üniversitesi olan Medipol Üniversitesi ve Medipol Hastanesi’ne verilmesi tasarlanmıştır. MO Ankara Şubesi alan içerisinde 13 onaylı yapı olduğunu ve yapıların vakfa ayrıldığını açıklamıştır. Şube bu yapıların yanındaki yapılarda çekme uzaklığının olmaması nedeniyle onaylı yapıları kapatan bir tasarının da olabileceğini bildirmiştir. Şube tasarının değişikliğini hukuksal sürece taşıyacaklarını ve Ankara Garı’nın bir bütün olarak korunması gerektiğini açıklamıştır. Birleşik Taşımacılık Çalışanları Sendikası (BTS) Ankara Şube Başkanı İsmail Özdemir yıllardır TCDD işletmeciliği yapılırken, YHT’yle birlikte demiryolu işletmeciliğinin değer yitirdiğini belirtmiştir. Ankara Garı’nda 17 hat varken 13’e düşürüldüğünü açıklayan Özdemir’e göre gar alışveriş merkezine dönüştürülmüştür (TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2018)

Şekil 2. 13 Medipol Üniversitesi’ne verilen Ankara Garı’nın misafirhane binası (Kaynak: kişisel arşiv)

Havagazı Fabrikası

Maltepe Havagazı Fabrikası 1929-1990 yılları arasında Ankara’nın Maltepe semtinde bulunan havagazı üretim tesisidir. 1928 yılında Alman bir firma aracılığıyla yapımına başlanmıştır. Tesis içerisinde elektrik üretim tesisi, gazhane, işçi lojmanları, yemekhane ve cami gibi altyapılar bulunmaktadır. Tesisin yapımında Alman, İngiliz ve Türk işçiler birlikte çalışmıştır. Tesis 1929 – 1990 yılları arasında işletilmiştir

(TİGİAD, 2017). Fabrika kuruluşundan itibaren kentle iç içe olmasıyla birlikte demiryoluyla başka kentlerle ilişki kurarak Ankara'nın enerjisini üretmektedir. Fabrika endüstriyel mimarisiyle Türkiye'nin erken Cumhuriyet döneminin teknolojisine ve tarihine ışık tutmuştur (Deger, 2018).

Şekil 2. 14 Havagazı Fabrikası (Havagazı Fabrikası'nın Alan Tescili Kaldırıldı, 2016)

Kültür Bakanlığı'nın arkeolojik sit alanı ilan ettiği yapı daha sonra Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun koruma kapsamından çıkartmasıyla Ankara Büyükşehir Belediyesi ve EGO Genel Müdürlüğü tarafından 2006 yılında yıkılmaya başlanmıştır. Ankara'ya 66 yıl boyunca hizmet veren ve doğalgazın gelmesiyle devre dışı bırakılan Havagazı Fabrikası 1990 yılında iş merkezi yapılmak amacıyla yıkılmaya başlanmıştır. Sanayi tarihi açısından önemli olan bu yapının korunmamasına tepki gösterilmiştir. 2017 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin tesisin içerisinde asbest bulunan kalan bölümlerini önlem almadan yıkmaya başlaması kentte korkuya neden olmuştur. Yapılan açıklamalarda önlem alınmadığı için asbestin her yere yayıldığı belirtilmiştir. Havagazı Fabrikası'nın yıkımıyla ilgili Ankara Tabip Odası, Kimya Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası Ankara Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurarak yürütmenin durdurulmasını istemiştir (TİGİAD, 2017). Kentin ve kentlilerin sağlığı düşünülmeden yapılan bu yıkım kararının ardından Ankara Cumhuriyet'i ve endüstriyel mirası simgeleyen bir yapısını daha yitirmiştir.

Şekil 2. 15 Yıkılan Havagazı Fabrikası alanı(Kaynak: kişisel arşiv)

Saraçoğlu Mahallesi

Saraçoğlu Mahallesi Cumhuriyet Ankara'sının mimarlarından Paul Bonatz'ın ürünlerindedir. Saraçoğlu Mahallesi kamunun memur ve askerler için tasarladığı gereksinim odaklı bir konut anlayışına dayanmaktadır. 1944-1946 yılları arasında kullanılmaya başlanan Saraçoğlu Mahallesi'nde gelişen komşuluk ve mahalle kültürü, yaşatılması gerekmektedir. Bu nedenle 1979 yılında kentsel sit alanı ilan edilerek alandaki birçok yapı kültürel varlık olarak onaylanmıştır(Ak Kuran ve Kuran, 2016). Bayraktar'a (2011) göre Saraçoğlu Mahallesi'nin tasarlandığı dönem İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin yaşandığı yıllardır. Türkiye bu süreçte savaşa katılmasa da güçlü bir döneme girmiş ve milli duygu ve devletçilik düşüncesi önem kazanmıştır. Altınay ve Nalçakan'a (2021) göre Saraçoğlu Mahallesi devletçilik düşüncesini yansıtmaktadır. Ayrıca milli duyguların yaşandığı bu dönemde memur ve askerlerin konut sorununa ayrıcalıklı bir çözüm getirilmiştir. Saraçoğlu Mahallesi konut ve çevrenin birleşik ilişkileri bulunmaktadır. Mahalle; okul, alışveriş yerleri, kütüphane, park gibi dinlenme ve oyun alanları, sinema gibi eğlence alanları gibi gereksinime yönelik yapı olarak tasarlanmış toplumsal bir toplu konut yapılanmasıdır.

Şekil 2. 16 Saraçoğlu Mahallesi (Kaynak: Tarihi Saraçoğlu Mahallesi'ni Konut Alanı, Ofis, Kafe, Otopark Ve Restoran Yapacaklar, 2020)

1950 yılında Saraçoğlu Mahallesi'ndeki konutlar milletin sırtına her sene bir milyon liralık harcamaya neden olduğu savıyla satılmak istenmiştir. 1954 yılında yüksek maaşlı memurların düşük kiralı konutlarda olması eleştirilerek memurların mahalleden çıkarılması için önerge verilmiştir. 1957 yılındaysa kiradaki devlet dairelerinin mahalledeki konutlara taşınması önerilmiştir. 1994 yılında kamu konutlarının satışı gündeme getirilmiş ve mahallenin sit alanı olmaktan çıkarılarak satılması istenmiştir (Bayraktar, 2011).

Şekil 2. 17 Saraçoğlu Mahallesi'nin iç bölgesindeki inşa alanı (Kaynak: kişisel arşiv)

Ak Kuran ve Kuran'a (2016) göre kullanım değeriyle yapılan Saraçoğlu Mahallesi'nin günümüzde neoliberal siyasetlerin etkisindeki yeniden üretim süreci kapsamında yıkım kararı alınmıştır. Bunun için öncelikle Saraçoğlu Mahallesi Afet Yasası kapsamında Bakanlar Kurulu kararıyla tehlikeli bölge ilan edilmiştir. TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB) yapıların eskidiğini ve çöküntünün oluştuğunu ileri sürerek Saraçoğlu Mahallesi'nin yıkılmasını istemiştir. Cumhuriyet döneminde devlet eliyle kâr amacı güdülmeyen her türlü hizmeti içeren Saraçoğlu Mahallesi bugün kent içindeki konumu nedeniyle ekonomik getirisi olan bir alan olarak görülmektedir. İnşa edildiği dönemde asker ve memurların konut gereksinimini gidermek amacıyla yapılmış olsa da toplumla iç içe bir biçimde kullanılmıştır. Dönem içerisinde bütün insanların kullanımına açıkken bugün; alanda yapılması tasarlanan alışveriş merkezi ve otellerle yalnızca parası olanların kullanımına açılmaya çalışılmaktadır.

Şekil 2. 18 Saraçoğlu Mahallesi'nin kullanım dışı görünümü(Kaynak: kişisel arşiv)

ÇŞB (2020) Saraçoğlu Mahallesi'nde özgün dokuyu çevre ve doğa merkezli bir biçimde koruyacaklarını açıklamıştır. Bakanlık bölgenin deprem sorununu çözerek 44 onaylı yapının restore edileceğini belirtmiştir. İçerisinde 120 konut, 92 ticarethane, 212 ofis ve 5 otel yapısı olacak biçimde bölgenin yenileneceğini açıklayan Bakanlık onaylı yapı ve anıt ağaçlarla birlikte Saraçoğlu Mahallesi'nin Ankara'ya nefes aldırarak bir yerleşim alanı olarak kalacağını belirtmiştir.

Şekil 2. 19 Saracoğlu Mahallesi inşa alanındaki ağaçları koruma tanıtım duvarı(Kaynak: kişisel arşiv)

Şekil 2. 20 Saracoğlu Mahallesi inşa alanındaki mahalle kültürünü koruma tanıtım duvarı (Kaynak: kişisel arşiv)

Ankara Kent Konseyi Başkanı Yardımcısı Savaş Zafer Şahin konsey olarak bilgi almak üzere ÇŞB'yle görüşmek istediklerini, ancak yanıt alamayınca, İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'ne gittiklerini belirtmiştir. Şahin, İl Müdürlüğü'nün devre dışında olduğunu ve tasarımın Emlak Konut Gayrimenkul'le yürütüldüğünü açıklamıştır. Şahin tasarımın Emlak Konut gibi kâr odaklı şirketle yürütülmesini hata olarak görmektedir. Şahin Emlak Konut'un siyasi yönlendirme altında olduğunu belirtmiştir. Şahin belediyelerin merkezi yönetimle ve bakanlıklarla karşıt olmak istemediklerini belirtmiştir. Şahin'e göre bu durum yalnızca Ankara'ya özgü olamamakla birlikte belediyelerin elini kolunu bağlamaktadır (Yılmaz, 2020).

Şekil 2. 21 Saraçoğlu Mahallesi inşa alanındaki tescilli binaları koruma tanıtım duvarı(Kaynak: kişisel arşiv)

Şekil 2. 22 Saraçoğlu Mahallesi binalarının yeni görünümü(Kaynak: kişisel arşiv)

MO Ankara Şubesi yapmış olduğu açıklamada tasarıda bölgedeki yeşil alanın yok sayıldığını, korunan ağaçların yollardaki ağaçlarla sınırlı olduğunu bildirmiştir. Şube'ye göre bölgeyi boşaltıp çöküntü alanı durumuna getirdikten sonra ünlü markaları, otelleri getirerek kâr oluşturulması amaçlanmaktadır. MO Ankara Şubesi

yaptığı açıklamayla ağaçları, alanı ve yapılarıyla onaylı kültür varlığı olan Saraçoğlu'nun özgün değerini bozacak tasarımı yargıya taşıyacaklarını bildirmiştir (Saraçoğlu Mahallesi'nde yeni talan projesi, 2020). İhalesi tamamlanan Saraçoğlu Mahallesi Koruma Yenileme ve Yaşatma Projesi'yle yüksek teknoloji, enerji verimli, yalıtımlı, sıfır atık uyumlu akıllı yapı özellikleriyle aslına uygun biçimde yenilenen yapıların 2023 yılına kadar tamamlanması beklenmektedir (Saraçoğlu Mahallesi Yenilenen Yüzüyle Başkent'in Gözdesi Olacak, 2020).

Atatürk Orman Çiftliği

Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) Cumhuriyet döneminde çorak ve bataklık arazide Ankara'ya kazandırılmıştır. AOÇ 1925 yılında kurularak kente yeni tarımsal işlevlerin yanı sıra eğlence, dinlenme etkinliklerinin karşılanmasına yardımcı olmuştur. Çiftlik tarımsal potansiyeli geliştirmek, işletmelere örnek olmak ve desteklemek, kötü koşullarda bile tarım yapılabileceğini göstermek gibi amaçlarla kurulmuştur (Açıksöz ve Memlük, 2004).

Semiz (2009: 159) çalışmasında Atatürk'ün AOÇ'nin kurulmasında göstermiş olduğu çabayı şu biçimde aktarmıştır:

Atatürk ise doğa şartlarının hiç de cömert davranmadığı bu Orta Anadolu yaylasında adeta bir mucizeyi gerçekleştirmek için yola çıkmıştı. Amacı hem Türk tarımına örnek bir çiftlik kurmak hem ağaç bile yetişmeyen Ankara'nın başkent olarak kurulmasını uygun görmeyenlere yemyeşil bir kent çevresi oluşturmaktı.

Modernleşme tasarısı olan AOÇ kentsel ve kırsal mekânı örgütleyen çevrenin yanında kullanıcılarına ilişkin sosyolojik, ekonomik ve kültürel bağlamları da içermektedir (Alpagut, 2017). Bu nedenle Çiftlik ürettiği varlıklar, değerler, kültür ve üretim bağlamlarıyla korunması gerekmektedir (Kimyon ve Serter, 2015). Çiftliğin korunmasına yönelik yasalara karşın Ankara'nın gelişmesiyle birlikte altyapı gereksinimi ve rant baskıları AOÇ'yi olumsuz etkilemiştir (Atak, 2008).

AOÇ 52 bin dekarlık en geniş sınırına 1937 yılında hazineye bağışlanmadan önce ulaşmıştır. M. Kemal Atatürk AOÇ'yi çiftlikte bulunan bütün tesisat, hayvanat ve demirbaşlarıyla birlikte hazineye emanet etmiştir. Bu durumda AOÇ hem Atatürk'ün emaneti hem de hukuken kamusal alan olmaktadır. Ancak 1937 sonrasında farklı tasarımlarla alan parça parça yok olmaktadır (Kimyon ve Serter, 2015). Açıksöz ve Memlük'e (2004) göre AOÇ yasa yoluyla satış, kiraya verme, yargı gibi kararları nedeniyle sürekli arazi yitirmektedir.

Şekil 2. 103 AOÇ arazisine yapılan Ankapark (Kaynak: kişisel arşiv)

AOÇ'nin kamusal kullanım ve üretim işlevi Ankapark, yeni açılan bulvarlar ve yollarla yok edilmiştir. Dönem içerisinde üretim AOÇ'den dışlanırken Ankara alışveriş merkezleriyle doldurulmuştur. Ayrıca, Ankara'da 2015 yılına kadar yapılan 20 alışveriş merkezinin 12 tanesi AOÇ sınırları içerisinde ya da yakınında açılmıştır. AOÇ geniş bir kesimin yeşil alanlarda zaman geçirebileceği bir alanken yeni dönemde sektör olarak algılanmıştır. Örneğin, Ankapark gibi tasarımla belirli kesimlerin parayla elde edebileceği ücretli hizmete dönüşmüştür. Ankara yaya ulaşımını önemsemeyip katlı kavşaklarla düzenlenmiş motorlu taşıtlara yönelik bir kent olarak düzenlenirken AOÇ Ankara Bulvarı ve diğer bağlantı yollar gibi düzenlemelerle paramparça edilmiştir. AOÇ arazilerinin yaklaşık %50'si kamu eliyle 2015 yılıyla birlikte elden çıkarılmış ve amaç dışı kullanımlara dönüştürülmüştür (Kimyon ve Serter, 2015).

Şekil 2. 11 Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Ankapark'la ilgili yasal mücadelesinin sürdüğüne yönelik duyuru (Kaynak: kişisel arşiv)

1937 yılında hazineye devir sonrası AOÇ arazileri hakkında karar yeri olan Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu İdare Meclisi kararlarıyla kamu kurumlarının yerleşmesiyle AOÇ arazilerinin parçalanma süreci de başlamıştır. 1950'de Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu'yla vasiyetname içerisinde AOÇ'nin yönetimi ve AOÇ arazilerinin korunmasına ilişkin yasal düzenleme yapılsa da bu dönemden itibaren kamuya ayrılmayla el değiştirme süreci devam etmiştir. 1976 yılında, 14.541 dekar çiftlik alanı çeşitli kuruluşlara satılmıştır. Ayrıca mahkeme kararıyla farklı kişilere verilen araziler de AOÇ arazisini daraltmıştır. Böylelikle AOÇ içerisinde özel mülkiyetler ortaya çıkmıştır. 1994 yılında özelleştirilen ve çiftlik arazisinden özel kanunlarla yer verilen Sümerbank, Tekel Genel Müdürlüğü ve Zirai Donatım Kurumu gibi kuruluşların çiftlikten almış olduğu araziler özel şahısların eline geçmiştir. 2006 yılında yürürlüğe giren kanunla birlikte Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne özel olarak yararlanma hakkı verilmiştir. Ayrıca, Büyükşehir Belediyesi'ne üçüncü kişilere kiralama hakkıyla, özel bir tasarruf hakkı tanınmıştır (Kimyon ve Serter, 2015).

Yegin'e (2019) göre AOÇ'de yaşanan bu değişikliklerin devletin kendi kurum ve kuruluşlarından kaynaklandığı görülmektedir. 1998'de 1. Derecede Doğal Sit Alanı olarak belirlenen AOÇ'nin bu niteliği 2011 yılında değiştirilerek 3. Derecede Doğal Sit düzeyine indirilmiştir. 2018'de AOÇ tüzel kişilik olarak yeniden düzenlenmiştir.

AOÇ arazisi, anayasa ve yasalara aykırı olarak yapılan devir, temlik ve satışlarla 102.000 dekardan 33.891 dekara düşmüştür. AOÇ'nin günümüzdeki değişimi insanı doğadan uzaklaştıran rant odaklı ve şirket yararını önde tutan düşünceden kaynaklanmaktadır.

Şekil 2. 12 Atatürk Orman Çiftliği arazisinin yıllar içindeki değişimi (Kaynak: Solaker, 2019)

Özetle, Başkent Ankara'da Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yeni kent tasarısı kapsamında mekânlar oluşturulmuştur. Bu mekânlar Cumhuriyet'i simgeleyen, kent kültürü için önem taşıyan yapılardır. Korunması gereken mekânlar, günümüze kadar birçok değişime ve dönüşüme uğramıştır. İçlerinde tamamen yok olan ya da işlev değiştiren mekânlar da bulunmaktadır. Öte yandan, böyle yok edilen mekânların yalnızca Ankara'da değil, ülke genelinde örnekleri bulunmaktadır.

2.8.3. Cumhuriyet Mekânlarının Değişimine Ankara Dışındaki Kentlerden Örnekler

Cumhuriyet'i simgeleyen kentsel mekânlar yalnızca, Ankara'da dönüşüme uğramamıştır. Türkiye'nin birçok kentinde Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlar dönüşüme uğramakta ya da yitirilmektedir. Bu bölümde farklı kentlerdeki Cumhuriyet mekânlarının değişimi incelenecektir.

Atatürk Kültür Merkezi (İstanbul)

Şekil 2. 13 Atatürk Kültür Merkezi (İstanbul) (Kaynak: Tekeli, 2006)

Taksim’de 70 yıllık Atatürk Kültür Merkezi (AKM) Opera Binası olarak tasarlanmıştır. İlk adı İstanbul Kültür Sarayı olan AKM 1946 yılında yapılmaya başlanmıştır. 1953 yılında açılması beklenen merkez, belediye bütçesinin yetmemesi nedeniyle hazineye devredilerek, yapımında Bayındırlık Bakanlığı (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) sorumlu tutulmuştur. Yapı 1969 yılında kimi bölümleri tamamlanmış olarak açılabilmiştir. Ancak adının Opera Binası değil, İstanbul Kültür Sarayı olması tartışmalara neden olmuştur. 1970 yılında çıkan yangınla yapının onarılmasına karar verilmiştir. Dönemin Kültür Bakanı Talat Sait Halman yapının 1973’te Cumhuriyet Bayramı’nda yeniden açılacağını, adının da Atatürk Kültür Merkezi olacağını duyurmuştur. AKM’de yıllarca ünlü sanatçı konseri, bale ve opera temsilleri, tiyatro oyunları, film gösterileri düzenlenmiştir (Uluşahin, 2016).

1999’da AKM 1. Grup Tescilli Kültür Varlığı olarak onaylanmıştır. Böylece yapı koruma altına alınmıştır. Buna karşın, 2005 yılında dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç yapının ömrünü tamamlandığını söyleyerek yapının yıkılmasını önermiştir. 2008 yılında da Atatürk Kültür Merkezi’ndeki etkinliklere Kültür ve Turizm Bakanlığı aracılığıyla son verilmiştir. Yapının yenilenmesi beklenirken Kültür Sanat ve Turizm Emekçileri Sendikası’nın açtığı dava sonucunda yargı kararıyla iptal edilmiştir. Sonrasında yapının olduğu gibi korunarak yenilenmesi ve

güçlendirilmesine karar verilmiştir. Açılışın 29 Ekim 2013 Cumhuriyet Bayramı'nda yapılması planlanırken yenileme çalışmaları Kültür Bakanlığı kararıyla durdurulmuştur (Uluşahin, 2016).

İTÜ Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Afife Batur açıklamasında yapının restore edilebilir olduğunu belirtmiştir. Batur yapının yenilenebilir olmasına karşı düzenleme yapılmamasını kötü niyet olarak görmektedir. Dr. Öğr. Üyesi Hasan Fırat Diker modern mimarlık tarihinde AKM'nin önemli bir simgesel özelliğinin bulunduğunu ve Cumhuriyet dönemi modern mimarlık eserlerinden bir tanesi olduğunu açıklamıştır. Diker yıkıp yerine yenisini yapmaktansa, AKM'nin iyileştirilerek yenilenmesi gerektiğini belirtmiştir (Karakoç, 2016).

Atatürk Parkı (Adana)

Adana'da erken Cumhuriyet döneminde Başkent Ankara'nın imar tasarısını hazırlayan Hermann Jansen'e kentin eski merkezi ve yeni istasyon arasındaki bölgenin imarı hazırlanmıştır. Bu tasarıya uygun yapılan ilk düzenleme Atatürk Parkı olmuştur. Bu park içerisinde Şehir Oteli, gazino, konser bahçesi, resmigeçit alanı, çocuk oyun alanı, yüzme havuzu, güneş banyo yeri, tenis meydanı, çimenlik ve gül bahçesi olarak düzenlenmiştir. Park içerisinde 1935 tarihli Atatürk Heykeli çevresinde resmi etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Park 1900'lü yılların sonunda yeniden bir düzenleme geçirerek işlevini korumuştur. Parkın içerisine 1944-1945 yılları arasında Belediye Oteli tasarlanmıştır. Yapı görüntü kurgusuyla Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan önemli örneklerden biridir Otelin günümüzde sanat galerisi olarak kullanılan bölümü dışındaki bölümleri 1990'larda gerçekleştirilen Atatürk Parkı'nın yeniden düzenleme çalışmaları kapsamında yıkılmıştır (Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Adana, 2016).

Şekil 2. 14 Atatürk Parkı (Adana) (Kaynak: Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Adana, 2016)

İsmail Hakkı Bey Köşkü ve Şevket Bey Kat Evleri (Adana)

Adana'da modern anlayışla tasarlanan konutlarda Semih Rüstem Temel'in tasarladığı konutlar öne çıkmaktadır. Erken Cumhuriyet döneminde Adana'da en fazla eser üretmiş mimar olan Semih Rüstem Temel 1930-1932 yılları arasında Atatürk Caddesi (eski şose yol) üzerinde, aynı sırada ve birbirine komşu parseller üzerinde bağımsız konutlar tasarlamıştır. Bu konutlardan ikisi (Sait Bey Evi ve Semih Rüstem Evi) bugüne ulaşmış, İsmail Hakkı Bey Köşkü ve Şevket Bey Kat Evleri'nin yerine apartmanlar yapılmıştır (Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Adana, 2016).

Şekil 2. 15 Sait Bey Evi ve Semih Rüstem Evi – 1940'lar (Kaynak: Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Adana 2016)

Beyaz Vagon (İzmir)

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1926'dan 1937'ye kadar yurtiçi gezilerinde kullandığı ve İzmir Alsancak Garı önündeki açık alanda sergilenen Beyaz Vagon'u

TCDD gece yarısı kaldırmıştır. Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD) üyeleri kaldırılan Beyaz Vagon önünde eylem yapmıştır. Eyleme CHP İzmir milletvekilleri, ADD üyeleri ve yurttaşlar katılmıştır. Eylemde açıklama yapan İzmir Şubeleri Eşgüdüm Başkanı Doğan Aygen vagonun bakım yapılması gibi sözde bir nedenle kaldırıldığını belirtmiştir. Ancak Aygen vagonun kaldırılmasına izin vermeyeceklerini ve yerine geri konulmasını istediklerini belirtmiştir (İnmez, 2020).

Şekil 2. 16 Beyaz Vagon (Kaynak: Sansür, 2020)

Karamürsel Halk Evi (Kocaeli)

1932 yılından itibaren Kocaeli'nin ilçesi olan Karamürsel'e Halkevi Binası yapımı tasarlanmasına karşın bütçe yetersizliği nedeniyle ertelenmiştir. 1936 yılına gelindiğinde yeni yapı için arsa arayışlarına girilmiş ve 1937 yılında yapımına başlanmıştır. Halkevi'nin yapımı için az bir bütçesi bulunan ilçe teşkilatı, yapının bitirilmesi için birçok yerden yardım almıştır (Erol, 2017).

Şekil 2. 30 Karamürsel Halk Evi (Kaynak: Erol, 2017)

Bina İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllarda yapılması nedeniyle yapımında aksaklıklar yaşanmıştır. Yapının tamamlanması 1943 yılını bulmuştur. Halkevlerinin kapatılmasından sonra yapı Sağlık Merkezi olarak kullanılmıştır. 1954 yılında Hükümet Tabipliği'ne dönüştürülerek otuz yıl bu işlevle kullanılmış, 1984 yılından sonra Devlet Hastanesi'ne dönüştürülmüştür. Hastane olarak kullanılan yapı 2007 yılında yıkılmıştır. Yapının ilk yıllarında çekilen fotoğraflarla sonraki görüntüsü karşılaştırıldığında büyük değişiklikler ve eklemeler görülmüştür. Ancak konumu nedeniyle yeterli gelmeyen yapının yerine 2010 yılında sağlık ocağı yapılmıştır (Erol, 2017).

2.8.4. Cumhuriyet Mekânlarının Değişimi Değerlendirmesi

Günümüzde kentlerde Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlara farklı işlevler yüklendiği, kimi zaman bu mekânların boşaltıldıkları, hatta yıkıldıkları görülmektedir. Oysaki bu mekânların kullanımının günümüzde de sürmesi kentsel ve kültürel belleğin korunması için gereklidir. Günümüzde kullanımı süren Cumhuriyet dönemi mekânları güncel gereksinimler doğrultusunda yenilenmektedir. Ancak bu yerlerin işlevinin sürdürülmesine ya da işlev değişikliğine yönelik mekânsal değişimlerin boyut ve niteliğine ilişkin birtakım soru işaretleri de bulunmaktadır (Gürdağ ve Koca, 2020).

Yasal düzenlemeler yoluyla devlet kurumlarına ek olarak, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları mimarlık mirasını koruma, onarma ve yaşatma konularında çalışmaktadır. Ancak bu çabaların varlığına karşın, kimi örneklerde Cumhuriyet döneminin yapıları yıkılabilmektedir. Gazetelerde Türkiye'nin mimarlık eserleriyle ilgili yazılarda Ayasofya'dan Süleymaniye'ye, Topkapı Sarayı'ndan Dolmabahçe Sarayı'na kadar birçok tarihsel yapı anılırken, Cumhuriyet döneminden kalma Anıtkabir, TBMM ve AKM dışındaki yapıların hiçbiri anımsanmamaktadır. Son yıllarda ülkemizde rant odaklı bir mekânsal üretim anlayışı görülmektedir. Kentsel ekonomi uygulamaları kentlerde yapılaşmayı özendirilmektedir (Tekeli, 2018).

Ankara'da Cumhuriyet mekânlarının değişimi Lefebvre'nin (2014) mekân üretimi anlatımıyla açıklanabilmektedir. Lefebvre her toplumun mekânsal bir pratiği olduğunu belirtmektedir. Bu durumda her toplum kendi mekânını oluşturmaktadır. Mekânsal pratikler algılanan mekânlardır. Bu mekânlarda gündelik ve kentsel gerçeklikler birleşmektedir. Mekân temsilleri tasarlanan mekânlardır. İçerisinde bilgi ve ideoloji bulunmaktadır. Mekân temsilleri toplumun egemen mekânlarıdır. Temsil

mekânlarıysa oturanların ve kullananların mekânlarıdır. Bu durumda temsil mekânları yaşanan mekândır. Temsil mekânları fiziksel mekânın nesnelere simgesel olarak kapsamaktadır.

Mekân pratiği, mekân temsili ve temsil mekânı niteliğe, özelliğe, topluma ve döneme göre mekân üretimine farklı biçimde etki etmektedir. Mekân kodları mekânda yaşama, anlama ve üretme işlevindedir. Toplumsal pratikler mekânsal pratikleri oluştururken mekânı simgeleyen anlamlar üretmektedir. Ancak mekânsal ve toplumsal pratiklerin kesişmediği durumlarda mekân üzerinde yeni anlamlar üretilemez. Bu süreçte anlamını yitiren mekânlar işlevini de yitirmektedir. Bu durum toplumsal-mekânsal belleğin unutulmasına yol açmaktadır. Lefebvre'nin (2014) söylemiyle bu unutmaya mekânda oluşan toplumsal pratiklerin unutulmasıdır.

Ankara Cumhuriyet'le birlikte başkent ilan edilmiştir. Bu süreçte Ankara'da yeni kent özellikleri tasarlanmaya başlanmıştır. Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlar bu dönemde düzenlenmiştir. Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) , İller Bankası, Saraçoğlu Mahallesi, 19 Mayıs Stadyumu ve daha birçok mekân bu dönemde tasarlanmıştır. Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlar Lefebvre'nin (2014) kullanılan ve yaşanan olarak tanımladığı temsil mekânlarına birer örnektir. Kentli bu mekânlarda gündelik ve kentsel gerçekliklerini birleştirerek mekânsal pratikler oluşturmaktadır. Örneğin AOÇ'de piknik, istasyon gibi alanlar bulunmaktaydı. Bu alanlarda kentli toplumsal pratiklerini mekânsal pratiklerle birleştirdiğinde mekân üzerinde bir anlam oluşturmaktaydı. Kısaca AOÇ denildiğinde kentlinin belleğinde piknik alanı, ormanlık, istasyon gibi nitelikler simgelenmekteydi. Günümüzde AOÇ bazı işlevlerini yitirerek mekân anlamında değişime uğramıştır. Kentli piknik, istasyon gibi pratiklerini gerçekleştiremediği süreç içerisinde mekânsal belleği unutmaya başlamıştır. Sonuç olarak toplumsal ve mekânsal pratikler kesişmemiştir. Bu durumda Lefebvre'nin (2014) belirttiği toplumsal - mekânsal pratikler unutulmuştur. Mekân simgelerinin yitirilmesi kentsel belleğin de yitirilmesi anlamına gelmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

Bu bölümde ‘Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı’ adlı tez çalışmasının hangi konuları içerdiği belirtilecektir. Bu konular kapsamında çalışmanın amacı ve ilgili yazındaki önemi açıklanacaktır. Çalışmada kullanılan araştırma biçimi araştırmanın yöntemi başlığı altında ele alınacaktır. Araştırmanın kapsamı, sorusu ve hipotezleri açıklanarak, araştırmanın süreciyle ilgili bilgi verilecektir.

3.1. Araştırma Konusu ve Amacı

Kent ve toplum arasında karşılıklı etkileşim bulunmaktadır. Toplum kentle sürekli olan etkileşimi sırasında kentin içerisinde bulunan mekânlardan etkilenmektedir. Aynı biçimde, kent içerisindeki bireylerin tutum ve davranışları kent mekânını etkilemektedir. Toplumların kentle sürekli etkileşimi sonucunda kent belleği ve kent kimliği oluşmaktadır. Bu oluşan öğelerin güçlü ve kalıcı olması, kent ve toplum arasındaki ilişkiyi pekiştirmektedir. Böylece, kentler kimliklerini koruyabilmektedir. Günümüzde kimi kentler, kent öğelerinin etkisinin azalmasıyla birlikte kent kimliğini yitirmektedir.

Ankara’da kent yaşamının kurulması çok eski dönemlere dayanmaktadır; Ankara tarih içerisinde birçok toplumu barındırmış bir kenttir. Tarih boyunca Ankara’da yaşamış toplumlar arkalarında kentsel yaşantılarından izler bırakmıştır. Ankara kentinin gelişmesi açısından en önemli olay, Mustafa Kemal Atatürk’ün 23 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni burada açmasıdır. Böylece, Ankara yönetim kenti kimliğini edinmiştir. Bu nedenle, 1923 yılında Atatürk’ün Ankara’yı başkent olarak seçerek, Cumhuriyet’i burada kurması Ankara’nın çağdaş kent kimliğinin en önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Cumhuriyet döneminden başlayarak, Ankara’nın kentsel yapısı içerisinde değişimler yaşanmaya başlamıştır. Cumhuriyet’i simgeleyen yeni mekânlar oluşturularak Ankara kent kimliği pekiştirilmiştir. Ancak son dönemlerde Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânlara yönelik değişimler söz konusudur.

‘Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı’ adlı bu tez çalışmasında kent ve toplum arasındaki etkileşim ele alınarak, kent kimliği, kent kültürü ve kent belleği gibi kentsel kavramlara değinilmiştir. Kent kimliğinin değişmesi durumu Ankara kentinde bulunan

Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlar üzerinden incelenmiştir. Öncelikle, Ankara kentinin tarihsel gelişimi Cumhuriyet öncesi, Erken Cumhuriyet ve 1950 sonrası dönem olmak üzere üç başlıkta ele alınmıştır. Ankara'nın güncel kent kimliğinin daha iyi anlaşılması için, Ankara kentinin nüfus yapısı, kent merkezleri ve ilçeleri, kültürel ve ekonomik durumu gibi konularda kaynak taraması yapılmıştır. Kaynak taramasının son bölümünde Cumhuriyet dönemini simgeleyen mekânlara odaklanılmıştır. Bu bölümde yazın arşivi ve kişisel gözlemlerle Cumhuriyet mekânları incelenmiştir. Kişisel gözlemlerle çekilen mekân fotoğraflarına da bu bölümde yer verilmiştir. Kaynak taramasından sonra Ankara'da yaşayan bireylerin Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlarla ilgili düşüncelerini içeren bir saha anket araştırması yapılmıştır. Görüşmelerden toplanan veriler çözümlenerek başlıklar altında yorumlanıp, değerlendirilmiştir. Veriler tablo ve şekil kullanılarak araştırma bulguları başlığında eklenmiştir. SPSS programı kullanılarak ikili veriler karşılaştırılmış ve Ki-Kare testi ile de anlamlılık seviyesi hipotezler oluşturularak incelenmiştir.

Bu çalışmada Ankara'da yaşayan bireylerin Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlarla ilgili düşüncelerinin Lefebvre'nin mekânın üretimi kavramıyla yorumlanması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, özellikle Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişimine kentte yaşayan yurttaşların verdiği tepkiler incelenmiştir. Bu verilerle birlikte Ankara'da yaşayan insanlar ve Cumhuriyet'in kent kimliği arasındaki etkileşim ortaya konulmuştur. Ayrıca Ankara'daki Cumhuriyet mekânlarının değişimi kent kimliğine etkisi üzerinden toplumsal olarak ve Lefebvre'nin mekânın üretimi kavramıyla yorumlanmıştır.

'Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara'dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı' adlı bu tez çalışmasında inceleme alanı olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti ve ikinci büyük kenti olan Ankara'nın seçilmesi bu çalışma konusunun önemini artırmaktadır. Günümüzde Ankara'nın Cumhuriyet'i simgeleyen kent mekânlarıyla ilgili birçok makale ve köşe yazısı bulunmaktadır. Yine, bu konu üzerinde birçok araştırmacı araştırmalar yapmıştır. İlgili kaynaklarda Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişimine kentte yaşayan yurttaşların verdiği tepkileri inceleyen araştırma azlığı bulunmaktadır. Bu nedenle, çalışma konusu Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen kent mekânlarının değişimine kentte yaşayan yurttaşların verdiği tepki olarak seçilmiştir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

‘Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’ dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı’ adlı bu tez çalışmasında kent ve toplum arasındaki ilişkiyi incelerken, kent kimliği, kent belleği ve kent kültürü kavramları üzerinden ilgili kitaplar, güncel kaynaklar ve makaleler taranmıştır. Ayrıca Ankara’nın tarihsel gelişim süreci, kentin özellikleri ekonomik-kültürel durum ve Cumhuriyet’i simgeleyen mekânlar gibi bilgiler derlenmiştir.

Çalışmada ilk olarak nicel ve nitel yöntem kullanılması tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında Ankara’da yaşayan kentlilerle nicel anket çalışması; Ankara’da kentle ilgili kurumlar ve akademisyenlerle de derinlemesine görüşme çalışması yapılacaktır. Ancak saha araştırmasının Covid-19 pandemi döneminde yapılması nedeniyle ilgili kurumlardan randevu için yanıt alınamamıştır. Bu nedenle yalnızca nicel yöntem kullanılmış, ancak konuyla ilgili kurumsal değerlendirmelere çeşitli raporlardan erişilmeye çalışılmıştır ve bu bilgiler tezin ikinci bölümünde ele alınmıştır.

Nicel yöntem kullanarak gerçekleştirilen araştırmaların amacı bireylerin toplumsal davranışlarını gözlem, deney ve test yoluyla nesnel bir biçimde ölçmek ve sayısal verilerle açıklamaktır. (Bedir Erişti, 2013) Yapılan çalışmada nicel araştırma kapsamında 182 katılımcıyla anket çalışması yapılmıştır. Anket yöntemi çalışmaya katılanların kendilerine sorulan soruları yanıtlaması yoluyla verilerin toplanması yöntemini içermektedir. Bu yöntem geniş bir kümeden az harcamayla ve kısa sürede bilgi toplamayı sağlayan bir araştırma yöntemidir. Sıklıkla genellemenin amaçlandığı araştırmalarda kullanılmaktadır (Sevinç, 2014). Bu çalışmada anketler katılımcılara yüz yüze uygulanacak biçimde tasarlanmıştır. Ancak saha araştırmasının Covid-19 pandemide aşılama dönemi öncesinde yapılması nedeniyle anket araştırmasının bir bölümü sanal ortamda gerçekleştirilmiştir. Bu durumda anket ‘Google Form’ kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın pandemi dönemine gelmesi katılımcıların sayısını da etkilemiştir. Bu nedenle anket çalışmasında katılımcıların sayısı azdır. Bu durum araştırmanın sınırlı olmasına neden olmuştur. Pandemi nedeniyle az erişilebilen katılımcılar kartopu örneklemeyle seçilmiştir. Kartopu örnekleme tekniği katılımcılara ulaşmanın güç olduğu durumlarda kullanılmaktadır (Baltacı, 2018). Anket soruları katılımcıların kolayca anlayabileceği bir biçimde hazırlanmıştır; yanıtlanamayacak güçlükteki sorulardan ve kavramlardan kaçınılmıştır. Katılımcılara herhangi bir konuda baskı yapmamak için yönlendirici ve önyargılı sorular kullanılmamıştır.

Katılımcılara uygulanan anket sonucunda elde edilen veriler çözümlenerek tablolar oluşturulmuştur. Ayrıca araştırmada yer verilen mekânlarda yerinde gözlem yapılmıştır. Bu gözlemlerle ulaşılan fotoğraflara tezin üçüncü bölümünde yer verilmiştir.

3.3. Araştırmanın Kapsamı

‘Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’ dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı’ adlı bu tez çalışmasında araştırma Ankara kenti sınırları içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma için katılımcılar Ankara kentinde yaşayan yetişkin bireyler içerisinde seçilmiştir. Araştırma kapsamında kullanılacak olan anket yüz yüze ve çevrimiçi platformlar üzerinden uygulanmıştır. Bu çalışma açısından genç yaş grubunun yüksek olması bu yaş grubunun kentin geçmişini yeterince bilememe sorununu barındırdığı için bir sınırlılık olarak belirtilmelidir.

3.4. Araştırmanın Sorusu ve Hipotezleri

Sosyal bilimlerde araştırma konusu belirlendikten sonra araştırmanın sorusu ya da hipotezi belirlenmektedir. Araştırmanın hipotezi nicel araştırmalar için belirlenmesi gereken bir aşamadır. Hipotezler araştırmacının araştırma sonucuyla ilgili ortaya çıkacak belirli olgu, olay ve davranışla ilgili beklentisini oluşturmaktadır. Araştırmacının beklentisi araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin nasıl olduğuyla ilgili bir öngördür. Araştırmanın sorusuysa, nitel araştırma yöntemi kullanarak yapılmış çalışmalarda uygulanmaktadır.

‘Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’ dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı’ adlı bu tez çalışmasında nicel araştırma kapsamında araştırmanın hipotezleri şunlardır:

1. Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânlar değişmiştir.
2. Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânların değişmesi kent kimliğini etkilemiştir.

Bu çalışmada yukarıda belirtilen yargı cümleleri araştırmanın hipotezlerini oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda ulaşılan veriler çözümlenerek hipotezlerin doğruluğu ve geçerliliği değerlendirilmiştir.

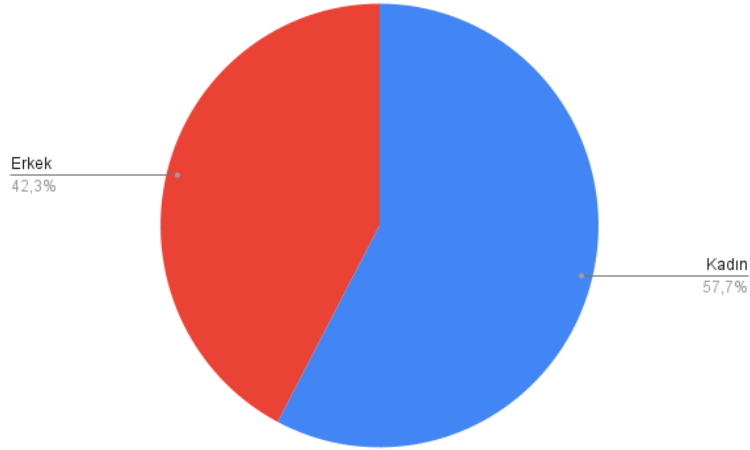
4. BULGULAR

“Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara'dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı” adlı araştırmada toplamda 182 kişiyle anket çalışması yapılmıştır. Bu bölümde araştırmaya katılan katılımcıların yanıtları tablo ve grafiklerle gösterilecek ve çözümlenecektir. Daha sonra, çözümlenen bütün yanıtlar yorumlanarak, araştırma hipotezleriyle ilişkilendirilecek ve tezin sonuç bölümü yazılacaktır.

4.1. Katılımcıların Demografik Durumu

Katılımcı verilerini doğru bir biçimde çözümleyebilmek için öncelikle katılımcılarla ilgili bilgi edinmek gerekmektedir. Bu nedenle araştırmaya katılan katılımcılara kişisel sorular yöneltilmiştir. Bu başlıkta katılımcıların demografik durumuyla ilgili çözümlenmeler yapılacaktır.

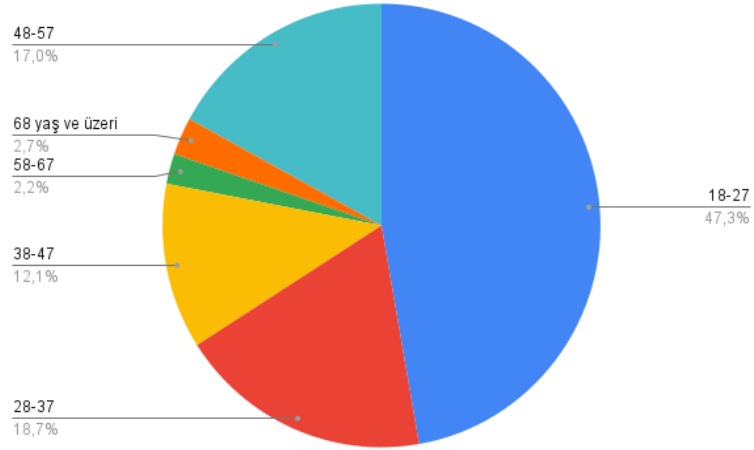
Katılımcıların Cinsiyet Durumu

Şekil 4. 1 Katılımcıların cinsiyet durumu

“Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara'dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı” adlı araştırmada ankete katılan 182 kişiden 77’si erkek, 105’i kadındır. Buna göre, erkek katılımcılar araştırmanın %42,3’ünü, kadın katılımcılarsa, %57,7’sini oluşturmaktadır.

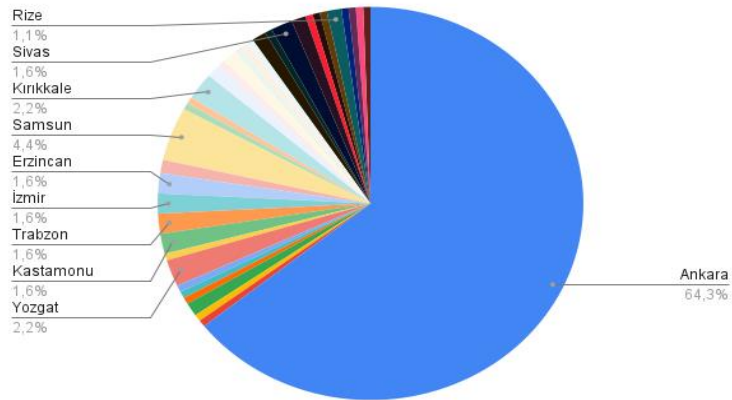
Katılımcıların Yaş Durumu

Şekil 4. 2 Katılımcıların yaş durumu

Ankete katılan kişilerin yaş dağılımına bakıldığında, 18-27 yaş aralığında olan katılımcıların oranı en yüksektir. Bu yaş aralığı katılımcıların %47,3'ünü oluşturmaktadır. Bu çalışma açısından genç yaş grubunun yüksek olması bu yaş grubunun kentin geçmişini yeterince bilememe gibi bir riski barındırdığı için bir sınırlılık olarak belirtilmelidir. Öte yandan, bunu izleyen en yüksek oranlar 28-37 ve 48-57 yaş aralıklarıdır. Bu iki yaş aralığı arasındaki oran birbirine çok yakındır. Araştırmaya katılan en düşük yaş kümesiniyse, büyük olasılıkla teknolojik gerekçelerle %2,2 değerle 58-67 yaş aralığı oluşturmaktadır.

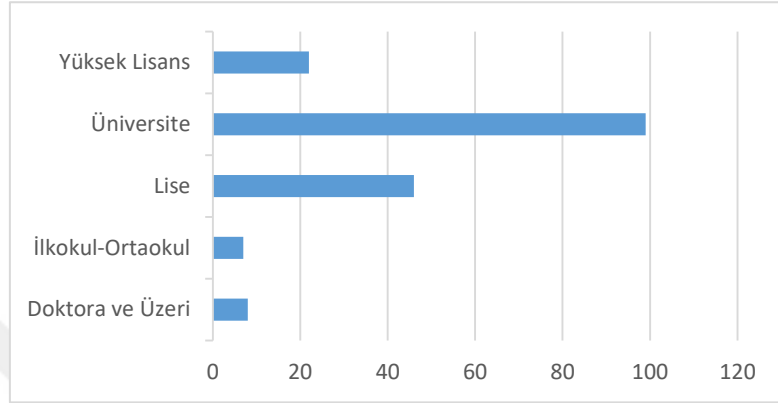
Katılımcıların Doğum Yeri

Şekil 4. 3 Katılımcıların doğum yeri

Ankara’da yapılan anket çalışmasında katılımcıların doğum yeri ağırlıklı olarak Ankara’dır. Doğum yeri Ankara olan katılımcılar araştırmanın %64,3’ünü oluşturmaktadır. Ankara’dan sonra en yüksek doğum yeri Samsun’dur. Bu oran %4,4’tür.

Katılımcıların Öğrenim Durumu

Şekil 4. 4 Katılımcıların öğrenim durumu

Öğrenim durumu incelendiğinde, katılımcıların ağırlıklı olarak üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu olan 99 katılımcının oranı %54,4’tür. Öğrenim durumu lise olan katılımcıların oranı da oldukça yüksektir ve %25,3’tür. Lise mezunu olan katılımcıların sayısı 46’dır. Katılımcıların bir bölümü ise (%16,5), lisansüstü öğrenim görmüştür. Yapılan çalışmada okuryazar olmayan katılımcı bulunmamaktadır.

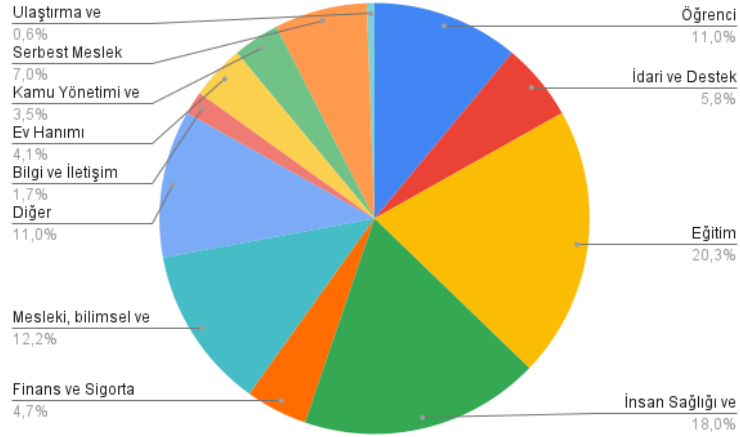
Katılımcıların Çalışma Durumu

Tablo 4. 1 Katılımcıların çalışma durumu

Çalışma Durumu	Oran (%)
Çalışıyorum	57,7
Çalışmıyorum	37,9
Emekliyim	4,4

Araştırmaya katılan katılımcılar çoğunlukla bir işte çalışmaktadır. Çalışan katılımcıların oranı %57,7’dir. Herhangi bir işte çalışmayan katılımcıların oranıysa, yine oldukça yüksek olan %37,9’dur. Geriye kalan %4,4 oranındaki katılımcılar emeklidir.

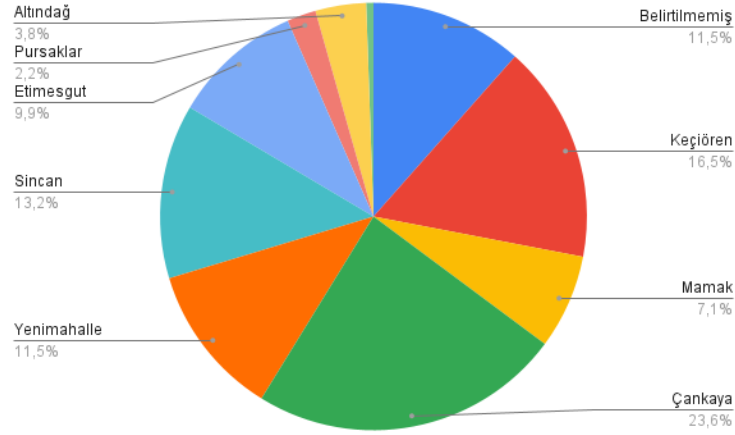
Katılımcıların Mesleği

Şekil 4. 5 Katılımcıların çalışma durumu

Araştırmaya katılan katılımcılara ‘Mesleğiniz Nedir?’ sorusu da sorulmuştur. Bir işte çalışmayan katılımcıların da olabileceği göz önünde bulundurularak, bu sorunun yanıtı zorunlu tutulmamıştır. Bu nedenle, meslek sorusuna 182 katılımcıdan 172’si yanıt vermiştir. Öte yandan, kimi katılımcılar bir işte çalışmasalar bile mesleklerini ‘öğrenci’ olarak tanımlamışlardır. Bu biçimde öğrenci olduğunu belirten katılımcıların oranı %11’dir. Verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların birçoğunun (%20,3) mesleği eğitim alanındadır. Eğitim alanındaki meslek kümesinde öğretmen ve akademisyenler vardır. Eğitim alanından sonra en yaygın meslek kümesi %18’lik bir oranla insan sağlığı ve sosyal hizmetlerdir. Bu meslek kümesinde doktor, hemşire, diş hekimi, psikolog, sosyolog ve sosyal çalışmacı gibi meslekler bulunmaktadır.

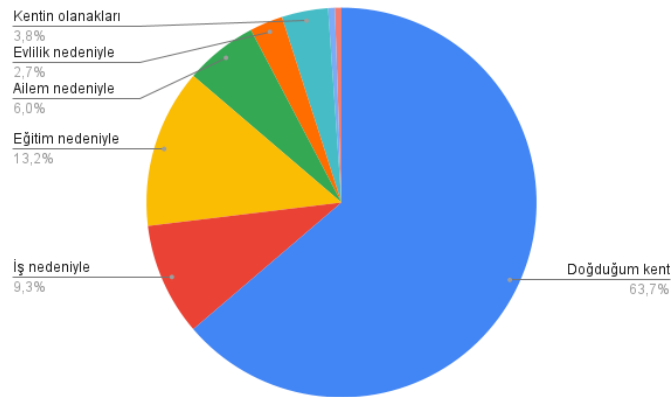
Katılımcıların Yaşadığı Semt

Şekil 4. 6 Katılımcıların yaşadığı semt

Araştırma anket sorusunda katılımcılara yaşadıkları semt de açık uçlu olarak sorulmuştur. Ancak çoğu katılımcı bu soruda yaşadığı semt yerine, ilçeyi belirtmeyi seçmiştir. Bu nedenle, araştırmacı katılımcıların yerleşim yeriyle ilgili veriyi ilçe olarak yeniden düzenlemiştir. Buna göre, katılımcılar Ankara'nın üç büyük ilçesi olan, Çankaya, Yenimahalle ve Keçiören'de yoğunlaşmıştır. Buna göre, Çankaya (%23,6) en çok katılımcının bulunduğu ilçedir. Bunu izleyen Keçiören %16,5 oranla ikinci sıradadır. Yenimahalle ilçesinde yaşayan katılımcılar %11,5'lik bir dilimdir. Çalışmada kent merkezinden uzakta yer alan Pursaklar katılımcı sayısının en az (%2,2) olduğu ilçe olmuştur. Katılımcıların %11,5'i ise, yaşadığı ilçeyi belirtmek istememiş ve bu soruyu boş bırakmıştır.

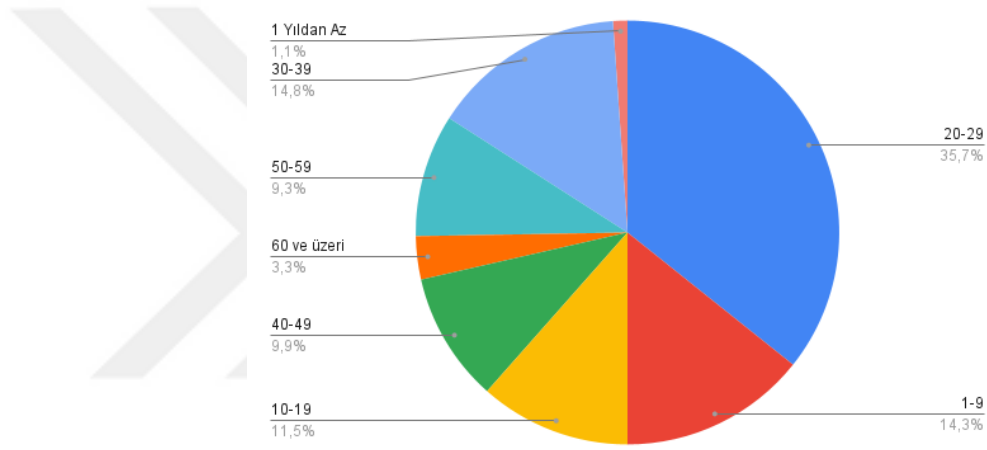
Katılımcıların Ankara'da Yaşama Nedeni

Şekil 4. 7 Katılımcıların Ankara'da yaşama nedeni

Katılımcıların şu anda yaşadıkları kent olan Ankara'yla ilişkisini daha iyi anlayabilmek için katılımcılara "Ankara'ya neden geldiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğu doğum yeri Ankara olduğu için Ankara'da yaşamayı sürdürmektedir. Kente geliş nedeni eğitim olan katılımcıların oranı da %13,2'le yüksek sayılabilecek bir orandır. Yine, katılımcıların %9,3'ü iş nedeniyle Ankara'da yaşamaktadır. Evlilik nedeniyle Ankara'ya gelen katılımcıların oranı içlerinde en düşük olan %2,7'dir. Gelişmiş kentler çekici özelliklerinden dolayı göç almaktadır. Bu nedenle, Ankara'da da büyük kent olanakları, yani iş ve eğitim gerekçeleriyle kente gelen katılımcıların olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Ankara'da Yaşama Yılı

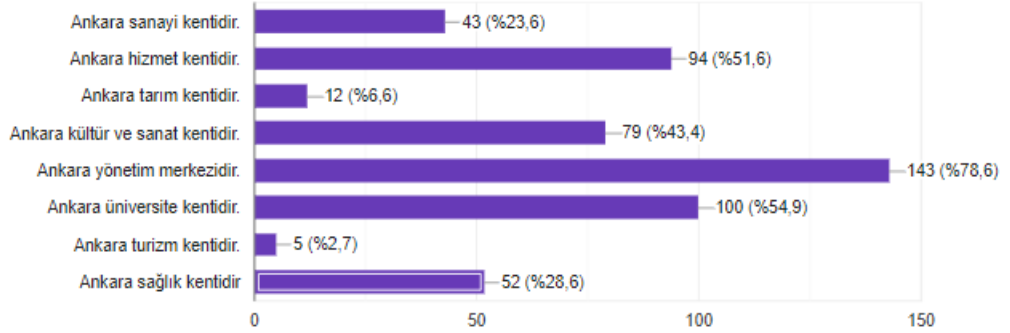
Şekil 4. 8 Katılımcıların Ankara'da yaşama yılı

Katılımcıların Ankara'da bulunduğu süre, katılımcıların Ankara kent kimliğiyle ilgili verdiği yanıtları yorumlamak için oldukça önemlidir. Bu sorunun amacı katılımcıların kent kültürü ve kimliğiyle ilişki kurma olanağı bulduğu toplam süreyi saptamaktır. Verilere göre katılımcılar ağırlıklı olarak (%35,7) 20-29 yıldır Ankara'da yaşamaktadır. 30-39 yıldır Ankara'da yaşayan katılımcı oranı %14,8'dir. Ankara'da 1 yıldan az yaşayan yalnızca iki katılımcı (%1,1) bulunmaktadır. Özetle, bu araştırma Ankara'da uzun yıllardır yaşayan kişilerle yapılmıştır. Bu da katılımcıların kentin değişen kimliğini iyi değerlendirebilecek konumda olduklarını göstermektedir.

4.2. Katılımcıların Ankara'ya Bakışı

Anketin ikinci bölümünde araştırmaya katılan katılımcılara Ankara kentinin özellikleriyle ilgili sorular yöneltilmiştir. Yöneltilen sorular katılımcıların Ankara'yı nasıl tanımladıklarını öğrenmeyi amaçlamıştır.

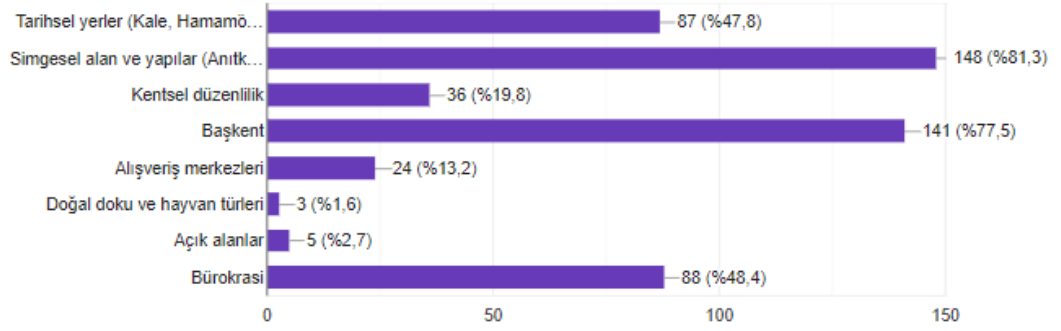
Katılımcılar Ankara'yı Nasıl Tanımlıyor?

Şekil 4. 9 Katılımcılar Ankara'yı nasıl tanımlıyor?

Araştırmanın bu sorusunda katılımcılardan yukarıdaki grafikte adı geçen kent özelliklerinden Ankara için uygun olan üç tanesini seçmesi istenmiştir. Bu nedenle, bu soruda katılımcılar birden çok seçeneği seçebilmiştir. Katılımcıların %78,6'sı Ankara'yı yönetim merkezi olarak tanımlamıştır. Katılımcıların bu yanıtı vermesinin başlıca nedeni Ankara'nın başkent olmasıdır. Başkent olmak Ankara'yı hizmet sektöründe de ön plana çıkarmış görünmektedir, çünkü katılımcıların %51,6'sı Ankara'yı hizmet kenti olarak tanımlamıştır. Öte yandan, yönetim merkezi olma özelliğinden sonra, Ankara en çok, üniversite kenti (%54,9) olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca Ankara'yı kültür sanat merkezi ve sağlık merkezi olarak tanımlayan katılımcılar da olmuştur. Bu soruda Ankara'yı turizm kenti olarak tanımlayan katılımcıların sayısıysa, içlerinde en düşük oran olan %2,7'dir. Ankara'nın başkent oluşu katılımcıların kenti yönetim ve hizmet kenti olarak tanımlamasında etkili olmuştur. Kentler, tarımsal etkinliklerin az olup sanayi üretiminin gelişim gösterdiği alanlardır. Bu nedenle katılımcılar Ankara'yı ağırlıklı olarak sanayi kenti olarak tanımlamıştır.

Katılımcılara Göre Ankara Kent Kimliğini En Çok Simgeleyen Nitelikler

Şekil 4. 10 Katılımcılara göre Ankara kent kimliğini en çok simgeleyen nitelikler

Katılımcıların Ankara'nın kentsel özelliklerini nasıl nitelendirdiklerini daha detaylı olarak anlayabilmek amacıyla bu kez kentin kimliğini en çok simgeleyecek özelliklerinden üç tanesini seçmeleri istenmiştir. Katılımcıların %81,3'ü Ankara'nın belirleyici kentsel özelliklerini Anıtkabir ve Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) gibi simgesel alan ve yapılar olarak değerlendirmiştir. Katılımcılara göre Ankara kent kimliğinin bir diğer en önemli özelliği başkent olmasıdır. Bu oran katılımcıların %77,5'ine karşılık gelmektedir. Bunu izleyen Ankara'nın bürokrasi mekânı kimliği yine, başkent olmasıyla ilişkili olarak katılımcıların en çok seçtiği (%48,4) bir diğer özelliktir. Katılımcılara göre Ankara'nın kent kimliğinin oluşumunda tarihsel yerlerin de önemi vardır. Bu alanlar örneğin, Ankara Kalesi ve Hamamönü gibi yerlerdir. Bu bakımdan tarihsel yerleri Ankara kent kimliğinin belirleyici bir parçası olarak seçen katılımcıların oranı %47,8'dir. Günümüzde hizmet ve sanayi sektörünün gelişim gösterdiği Ankara'da katılımcıların kent kimliğinin önemli bir parçası olarak görmediği doğal doku ve hayvan türleri en az seçilen özellikler olmuştur. Bu özelliği seçen katılımcıların oranı yalnızca %1,6'dır. Sonuç olarak katılımcılar için Ankara'nın simgesel alan ve yapıları önemlidir. Simgesel alan ve yapılar kent kimliğinin oluşması için başlıca etkenlerden biridir.

4.3. Katılımcıların Ankara'nın Cumhuriyet Kimliğine Bakışı

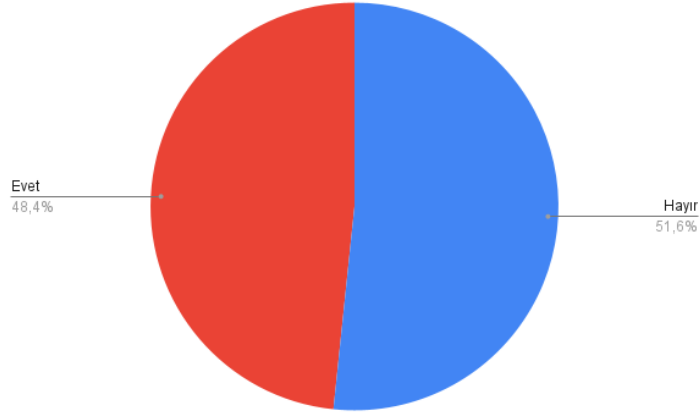
Anketin üçüncü bölümünde araştırma katılımcılarına Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlarla ilgili sorular yöneltilmiştir. Böylece, Ankara kentinde yaşayan katılımcıların Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlarla ilgili görüşlerinin anlaşılması hedeflenmiştir.

Katılımcılardan öncelikle, açık uçlu bir soruyla Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kendilerinin yazması istenmiştir. Araştırmacı soruyu açık uçlu yöneltmek katılımcıların ilk anda anımsadığı yerlerin bilgisine ulaşmak istemiştir. Aynı zamanda, katılımcılar bu soruda kısıtlanmamış, birden çok yanıt vermelerine izin verilmiştir. Katılımcıların çoğu (%54,1) Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekân sorusuna Anıtkabir yanıtını vermiştir. Yine, katılımcıların %44,8'i Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni (TBMM) Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekân olarak görmektedir. Bununla birlikte, eski TBMM'yi Cumhuriyet'in simgesi olarak gören katılımcıların oranı %30,9'dur. Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) katılımcıların (%11,6) en çok aklına gelen diğer bir mekândır.

Ankara'da Cumhuriyet döneminin ilk yerleşim yerlerinden biri Ulus bölgesidir. Bu soruya Ulus yanıtını veren katılımcıların oranı %11'dir. Ulus'ta Cumhuriyet'le bütünleşmiş olan Ulus Atatürk Heykeli birçok katılımcının (%10,5) andığı bir başka simgesel mekândır. Katılımcıların %4,4'ü eski tren garı; %3,9'uysa, Güvenpark ve Güvenpark Anıtı yanıtını vermiştir. %1,1 oranındaki katılımcıysa, İller Bankası'nı Cumhuriyet'i simgeleyen bir mekân olarak değerlendirmiştir.

Katılımcılar ağırlıkla Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların birçoğunun bilincindedir. Anıtkabir ve meclis yanıtını veren katılımcıların oranının çok olmasının birkaç nedeni bulunmaktadır. İlk olarak katılımcıların Anıtkabir yanıtını vermiş olmaları Cumhuriyet denildiğinde Atatürk'ü anımsamalarıyla açıklanabilir. Meclis Cumhuriyet'i simgelediği için katılımcıların meclis yanıtını verdikleri öne sürülebilir. Havagazı Fabrikası, Saraçoğlu Mahallesi ve 19 Mayıs Stadyumu gibi mekân yanıtlarının az olması, katılımcıların bu mekânların erken Cumhuriyet döneminde yapıldığını bilmemesiyle açıklanabilir.

Katılımcılara Göre Ankara'da Cumhuriyet'i Simgeleyen Mekânlar Değişti Mi?

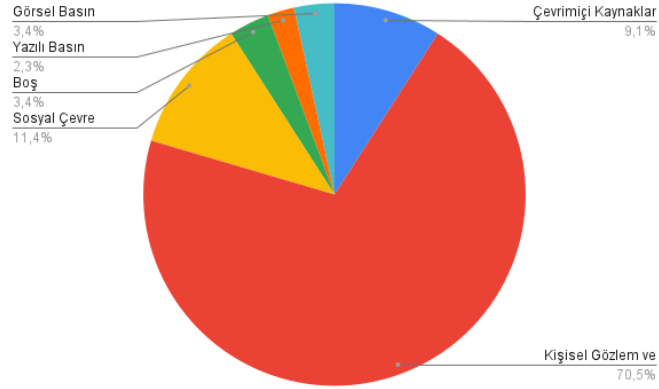

Şekil 4. 11 Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlar değişti mi?

'Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlar nelerdir?' sorusundan sonra, katılımcılara, 'Bu mekânlarda zaman içinde değişim olduğunu düşünüyor musunuz?' sorusu da yöneltilmiştir. Bu soruyu yanıtlamaları zorunlu tutulan katılımcıların yanıtları arasındaki fark çok azdır: Hayır yanıtı verenler katılımcıların %51,6'sını, evet yanıtı verenlerse, katılımcıların %48,4'ünü oluşturmaktadır. Özetle, 94 katılımcı Ankara'daki Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişmediğini, yani günümüze kadar korunduğunu düşünürken, 88 katılımcı bu mekânların zaman içinde değiştiğini düşünmektedir.

Bu çalışma kapsamında genç yaş grubunun yüksek olması mekânların değişimine yönelik sorunun yanıtını etkilemiştir. Genç grup katılımcıların yaşları nedeniyle değişimleri yaşamadığı ve mekânları bilmediği için değişimle ilgili bir görüşleri bulunmamaktadır. Bu nedenle araştırma sorusunda 'Hayır, değişmedi' yanıtının yüksek çıktığı söylenebilmektedir.

Katılımcıların Ankara'daki Cumhuriyet Mekânlarının Değiştiği Düşüncesinin Dayanağı

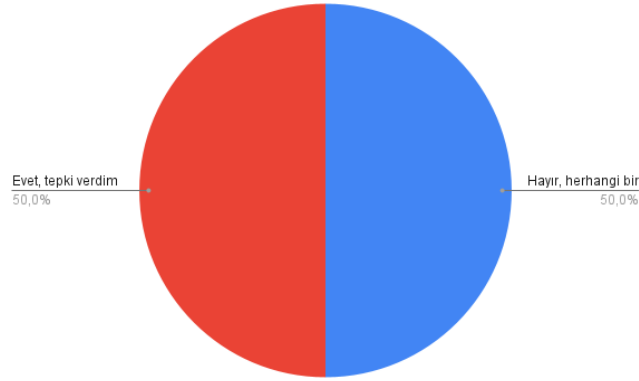

Şekil 4. 12 Katılımcıların Ankara'daki Cumhuriyet mekânlarının değiştiği düşüncesinin dayanağı

Araştırmanın bu izleyen sorusu yalnızca Cumhuriyet mekânlarının değiştiğini düşünen katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcıların %70,5'i kişisel gözlem ve deneyimlerine dayanarak, Cumhuriyet mekânlarının değiştiğini düşünmektedir. İkinci olarak, katılımcılar (%11,4) sosyal çevrelerinin etkisiyle bu düşünceye varmıştır. Yazılı basından kaynaklı olarak Cumhuriyet mekânlarının değiştiğini düşünen katılımcıların oranı en düşük olan %2,3'tür. Cumhuriyet mekânlarının değiştiğini düşünen katılımcıların %3,4'ü bu düşüncelerinin dayanağıyla ilgili bu ek soruyu boş bırakmıştır.

Katılımcılar ağırlıklı olarak kişisel gözlem ve deneyimleri nedeniyle Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değiştiğini düşünmektedir. Katılımcıların kente ilgisinin olduğu, kenti izledikleri ve kentin bir parçası oldukları ileri sürülebilir. Katılımcılar kentte yaşanan değişimleri gözlemleyerek ayırt etmektedir.

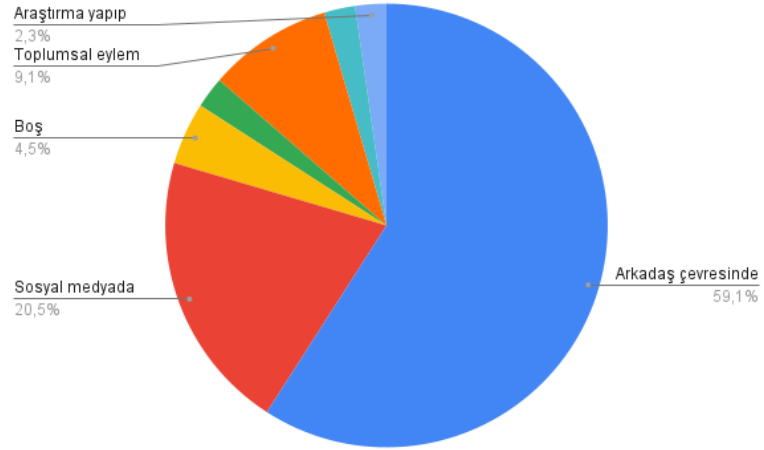
Katılımcıların Cumhuriyet Mekânlarının Değişimine Tepki Verme Durumu

Şekil 4. 13 Katılımcıların Cumhuriyet mekânlarının değişimine tepki verme durumu

Kutlu ve Göksel'e (2014) göre kentlilik bilinci kentte yaşayanların kentle bütünleşmesi, böylece de kente karşı sorumluluk almasını içermektedir. Bu nedenle, katılımcılara bir sonraki soruda 'Cumhuriyet mekânlarının değişimine bir tepkide buldunuz mu?' sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyu Cumhuriyet mekânlarının değişmediğini düşünen katılımcıların yanıtlaması istenmemiştir. Bu soruda katılımcıların yanıtları birbirine eşittir. Cumhuriyet mekânlarının değiştiğini düşünen katılımcıların %50'si tepki verdiğini, %50'siyse herhangi bir tepki vermediğini belirtmiştir. Kutlu ve Göksel'e (2014) göre, kentte yaşayanların kendisini kentle özdeşleştirmemesi sonucunda sorumluluk bilinci gelişmez. Bunun sonucunda iyesiz (sahipsiz) kentler oluşmaktadır. İyesiz kentlerin varacağı noktaysa, değişmek, dönüşmek ya da yok olmaktır. Bu anket sorusuyla elde edilen sonuca göre Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişimine bir tepki vermeyen katılımcıların kent kimliği ve kentlilik bilinciyle tam anlamıyla bütünleşemedikleri ileri sürülebilir.

Katılımcıların Cumhuriyet Mekânlarının Değişimine Verdiği Tepki Biçimleri

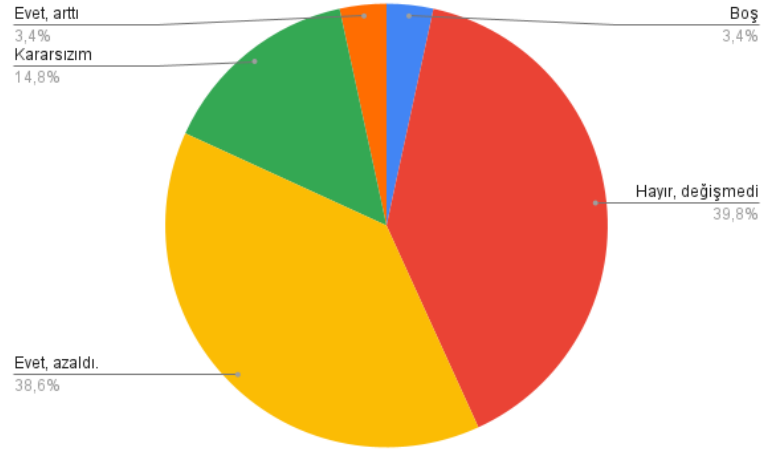

Şekil 4. 14 Katılımcıların Cumhuriyet mekânlarının değişimine verdiği tepki biçimleri

Araştırmanın bu sorusu bu kez yalnızca Cumhuriyet mekânlarının değişimine tepki veren katılımcılara yöneltilmiştir. Araştırmacı bu soruyla katılımcıların söz konusu mekânların değişimine nasıl tepki verdikleri bilgisine ulaşmak istemiştir. Buna göre, katılımcıların %59,1'i Cumhuriyet mekânlarının değişimine olan tepkisini arkadaş çevresinde paylaşarak vermiştir. Sonrasında katılımcılar en çok konuyu sosyal medyada paylaşarak (%20,5) Cumhuriyet mekânlarının değişimine tepkide bulunmuştur. Toplumsal eylemde bulunarak tepki veren katılımcıların oranı %9,1'dir. Katılımcıların %4,5'iyse, nasıl tepki verdiğini belirtmeyerek bu soruyu boş bırakmıştır.

Katılımcılar ağırlıklı olarak arkadaş çevresinde ya da sosyal medyada Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişimine tepki vermiştir. Katılımcılar bu noktada kentlilik bilinçleriyle davranışta bulunmuştur. Kentlilik bilinci kente katılım, kente bağlılık, kentsel farkındalık ve kent sorunlarıyla ilgilenme olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların tepkilerini ilk olarak toplumsallaşmayla vermeleri toplumla bütünleşmiş olduklarını göstermektedir. Bu durum katılımcıların 'biz' duygusuyla hareket ettikleri anlamına gelmektedir.

Katılımcıların Değişen Cumhuriyet Mekânlarına Gitme Sıklığındaki Değişim

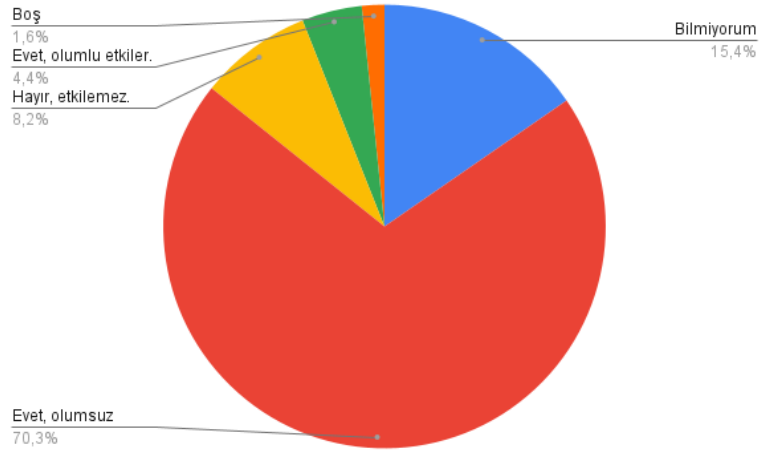

Şekil 4. 15 Katılımcıların değişen Cumhuriyet mekânlarına gitme sıklığındaki değişim

Cumhuriyet’i simgeleyen mekânların değiştiğini düşünen katılımcılara, ‘Bu yerlere gitme sıklığınızda bir değişim oldu mu?’ sorusu da yöneltilmiştir. Katılımcıların %39,8’i “Hayır, değişmedi,” yanıtını vermiştir. Bunu izleyen en büyük oran %38,6’yla “Evet, azaldı,” yanıtını veren katılımcılardır. Katılımcıların %14,8’i bu soruda kararsız kalmıştır. Yanıt vermesi gereken katılımcılardan %3,4’ü ise, soruyu yanıtı bırakmıştır.

Kent kimliği toplumun kentsel mekânlarla kurduğu ilişki ve deneyimler sonucunda oluşmaktadır (Göregenli vd. 2014). Bu yargıya göre kent kimliği ve toplumun mekânla ilişkisi arasında doğru orantı bulunmaktadır. Kent kimliği içerisinde bir mekânın değişimi söz konusu olduğunda o mekânın toplumsal ilişkileri de yok olmaktadır. %38,6 katılımcının bu mekânlara gitme sıklığının azalması bu durumla açıklanabilmektedir.

Katılımcılara Göre Cumhuriyet Mekânlarının Değişimi Ankara'nın Kent Kimliğini Etkiler Mi?

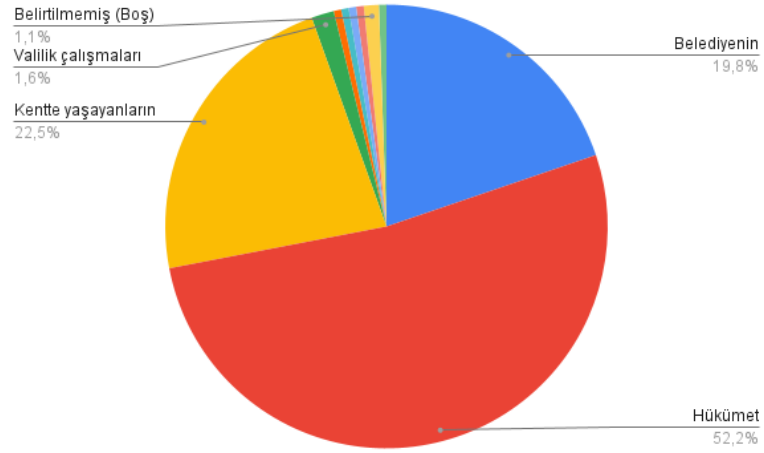

Şekil 4. 16 Cumhuriyet mekânlarının değişimi Ankara'nın kent kimliğini etkiler mi?

Cumhuriyet mekânlarının değiştiğini düşünen katılımcılara yöneltilen bir sonraki soru 'Bu mekânların değişimi Ankara kent kimliğini etkiler mi?' sorusudur. Katılımcılar buna ağırlıklı olarak (%70,3) "Evet, olumsuz etkiler," yanıtını vermiştir. Bu yanıtın tersine, mekânsal değişimin kentin kimliğini olumlu etkileyeceğini düşünen katılımcıların oranı yalnızca %4,4'tür. Katılımcıların %15,4'üyse, bu soruya "Bilmiyorum," yanıtını vermiştir. Cumhuriyet mekânlarının değişiminin kent kimliğini etkilemeyeceğini düşünen katılımcıların oranıysa, %8,2'dir.

"Eğer bir kent, hem doğa varlıklarını, hem de kültür varlıklarını hızla tüketiyorsa, o kent hem ekonomik hem de sosyokültürel bir erozyon yaşıyor ve kimliğini yitiriyor demektir" (Oğurlu, 2014: 288). Oğurlu'nun bu düşüncesi Cumhuriyet mekânlarının değişimiyle kent kimliğinin olumsuz etkileneceğini belirten katılımcıları onaylar niteliktedir.

Katılımcılara Göre Ankara'nın Kentsel Kimliğinin Değişmesine Neden Olan Etken

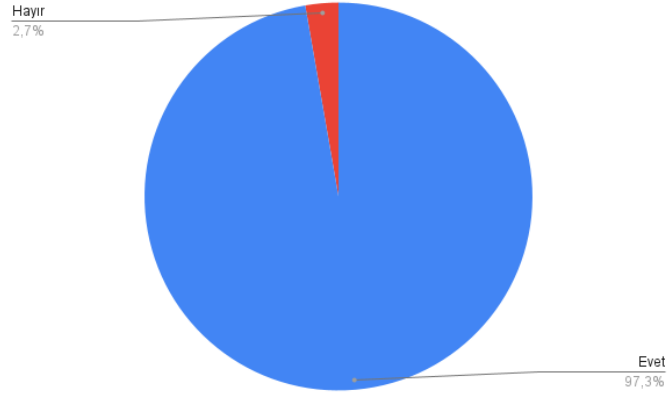
Şekil 4. 17 Ankara'nın kentsel kimliğinin değişmesine neden olan etken

Araştırmaya katılan bütün katılımcılara, 'Ankara kent kimliğinin değişimine neden olan etken nedir?' sorusu yöneltilmiştir. Bu noktada katılımcıların birçoğu (%52,2) hükümetin Ankara'nın kent kimliğinin değişimine neden olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar arasında kent kimliğinin değişimine belediyenin ve kentte yaşayanların neden olduğunu düşünenlerin oranı az çok birbirine yakındır. Bu oran belediyenin etken olduğunu düşünen katılımcılar için %19,8, kentte yaşayanların neden olduğunu düşünenler içinse, %22,5'tir. Lefebvre (2014: 60) mekânların değişimiyle ilgili bir düşüncesini şu biçimde aktarmıştır:

Onu korumayı, kurtarmayı kim istemez? Otantikliğe kavuşmayı kim istemez?
Kim bu doğa-mekânı yok etmek ister? Kimse. Bununla birlikte, doğaya zarar
vermek için herkes elbirliği etmektedir

Sonuç olarak, katılımcıların çoğunluğu hükümeti kent kimliğinin değişimine neden olan etken olarak görürken, diğer seçeneklerin birbirine yakın olması Lefebvre'nin de öne sürdüğü gibi bütün etkenlerin kent kimliğinin değişmesinde payının olduğunu göstermektedir.

Katılımcılara Göre Cumhuriyet Mekânlarının Korunmasının Gerekliliği

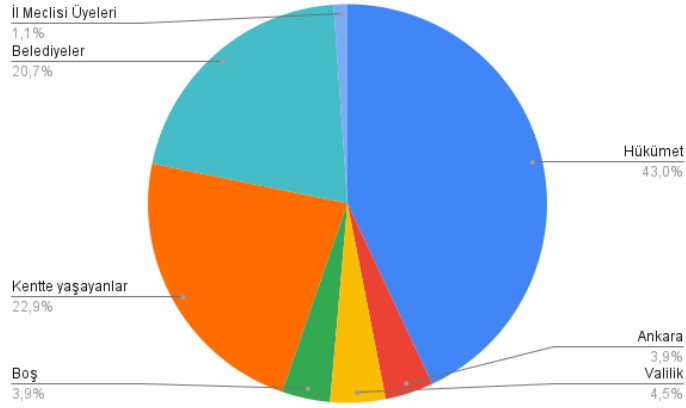

Şekil 4. 18 Cumhuriyet mekânlarının korunmasının gerekliliği

Katılımcılara ‘Cumhuriyet’i simgeleyen mekânların korunması gerekir mi?’ sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar ağırlıklı olarak (%97,3) bu mekânların korunması gerektiğini düşünmektedir. Geriye kalan katılımcıların oranı %2,7’dir. Güven Bilsel’e (2009: 48) göre “Kentsel mekânda olagelen sürekli değişim olgusunun bir başka boyutu yabancılaşma ve kimliksizleşmedir.” Bu anket sorusuyla ulaşılan bulgu da Güven Bilsel’in düşüncesiyle örtüşmektedir.

Katılımcılarda kentlilik bilincinin bulunduğu ileri sürülebilir. Yine Güven Bilsel’e (2009) göre, kent kimliklerinin korunması için tarihsel dokular korunmalı, anı-yer-kimlik birlikteliği sağlanmalı ve süreklilik sağlanmalıdır. Bu noktada katılımcılar Cumhuriyet mekânlarının korunarak aktarılmasıyla aynı zamanda kent kimliğinin de korunmasını istemektedir.

Katılımcıların Cumhuriyet'i Simgeleyen Mekânları Kimin Koruması Gerektiği Konusundaki Görüşleri

Şekil 4. 19 Katılımcıların Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri

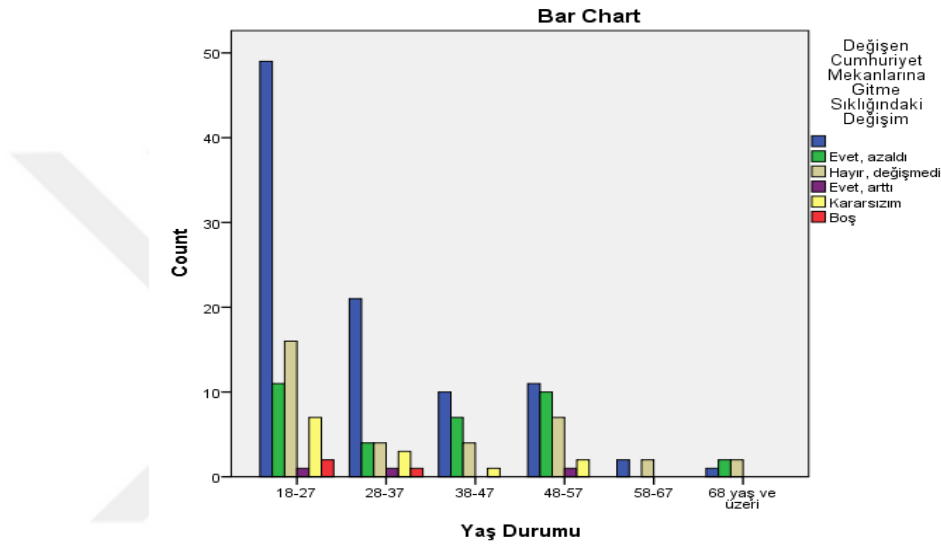
İzleyen bağlantılı soruda Cumhuriyet mekânlarının korunması gerektiğini düşünen katılımcılara, 'Bu mekânların korunmasından öncelikle kim sorumludur?' diye sorulmuştur. Cumhuriyet mekânlarının korunmasının gerekli olmadığını düşünen katılımcılardan bu soruyu yanıtlamaları istenmemiştir. Bu nedenle, bu soruya normalde 179 katılımcının yanıt vermesi gerekmektedir. Ancak %3,9 katılımcı yanıt vermesi gereken bu soruyu boş bırakmıştır. Yanıt veren katılımcılardan %43'ü hükümetin bu mekânları korumakla sorumlu olduğunu düşünmektedir. Belediyeleri ve kentte yaşayanları Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları korumakla sorumlu tutan katılımcıların oranı Ankara kent kimliğinin değişimine neden olan etkenler sorusunda olduğu gibi yine, birbirine yakındır. Cumhuriyet mekânları belediyelerin korunması gerektiğini düşünen katılımcıların oranı %20,7; kentte yaşayanların korunması gerektiğini düşünen katılımcıların oranıysa, %22,9'dur.

Katılımcılar ağırlıklı olarak hükümet, kentte yaşayanlar ve belediyelerin Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları korunması gerektiğini belirtmiştir. Bu soruya katılımcılar kent kimliğinin değişmesine neden olan etkenler sorusunda verdikleri yanıtların aynılarını vermiştir. Böylece katılımcılar kent kimliğinin değişmesine neden olan etkenlerin aynı zamanda kent kimliğini korunması gerektiğini düşünmektedir.

4.4. Katılımcıların Demografik Durumuna Göre Ankara'nın Cumhuriyet Kimliğine Bakışı

Araştırma bulguları çözümlenmesinin bu bölümü katılımcıların demografik durumlarıyla Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlara ilişkin verdiği yanıtların karşılıklı incelemesini içermektedir.

Katılımcıların Yaş Durumuna Göre Değişen Cumhuriyet Mekânlarına Gitme Sıklığındaki Değişim

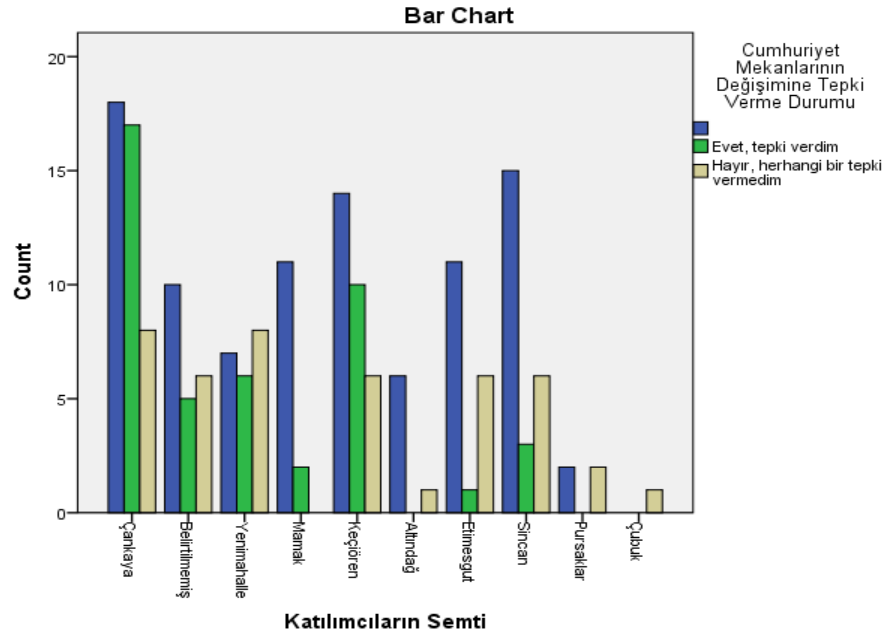

Şekil 4. 20 Katılımcıların yaş durumuna göre değişen Cumhuriyet mekânlarına gitme sıklığındaki değişim

Yukarıdaki sütun grafiği katılımcıların yaş durumu ve değişen Cumhuriyet mekânlarına gitme sıklığındaki değişimi göstermektedir. Grafiğin yatay eksenini katılımcıların yaş durumunu, dikey ekseniyse, Cumhuriyet mekânlarına gitme sıklığındaki değişimi göstermektedir. Araştırmanın bu sorusu yalnızca Cumhuriyet mekânlarının değiştiğini düşünen katılımcılara yöneltilmiştir. Bu nedenle, şekilde görülen boş mavi sütun Cumhuriyet mekânlarının değişmediğini düşünen katılımcıları simgelemektedir. Grafik incelendiğinde 18-27 yaş aralığındaki katılımcıların değişen Cumhuriyet mekânlarına gitme sıklığında ağırlıklı olarak herhangi bir değişim olmadığı görülmektedir. Bu sonuç 18-27 yaş aralığındaki katılımcıların kent kimliğini simgeleyen Cumhuriyet mekânlarını yaşları gereği yeterli düzeyde tanımadığı ve benimsemediği varsayımıyla yorumlanabilir. Yetişkin ve genç yaş aralığı arasında geçiş niteliğinde olan 28-37 yaş aralığı incelendiğinde, yanıtlarının da geçiş niteliğinde olduğu görülmektedir. Bu yaş aralığında değişen Cumhuriyet mekânlarına gitme

sıklığı hem azalmış, hem de değişmemiştir. 38-47 ve 48-57 yaş aralığındaki katılımcılarsa, çoğunlukla bu mekânlara gitme sıklığının azaldığını belirtmiştir. Yetişkin katılımcıların bu mekânları tanınmaları nedeniyle değişimi birebir gözlemleyebildikleri için buralara gitme sıklıklarında azalmanın olduğu ileri sürülebilir.

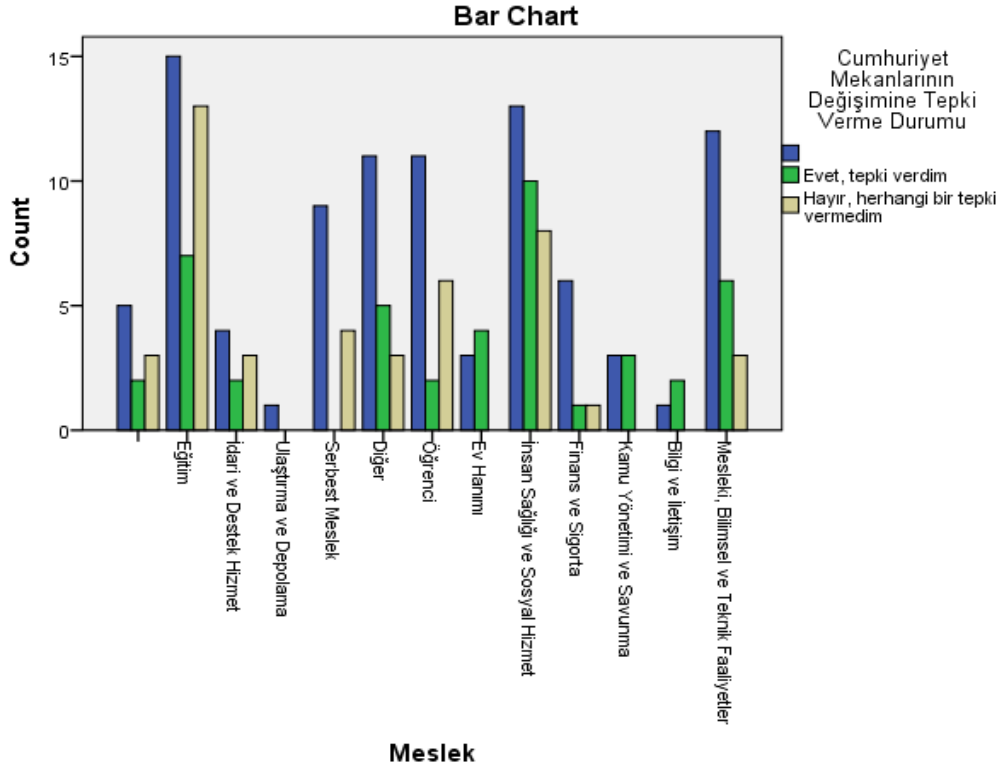
Katılımcıların Yaşadığı Semte Göre Cumhuriyet Mekânlarının Değişimine Tepki Verme Durumu

Şekil 4. 21 Katılımcıların yaşadığı semte göre Cumhuriyet mekânlarının değişimine tepki verme durumu

Yukarıdaki grafik katılımcıların yaşadığı semtle, Cumhuriyet mekânlarının değişimine bir tepki verip vermediği sorusuna yanıtlarını içermektedir. Grafikteki mavi çubuklar bir önceki grafikte aynı biçimde bu mekânların değişmediğini düşündüğü için bu soruya yanıt vermeyen katılımcıları belirtmektedir. Yeşil sütun, 'Evet, bir tepki verdim'; sarı sütunsa, 'Hayır, herhangi bir tepki vermedim,' yanıtlarını veren katılımcıları göstermektedir. Buna göre yaşadığı semt Çankaya ve Keçiören'de bulunan katılımcılar çoğunlukla değiştiğini düşündüğü mekânlara tepki verdiği dile getirmiştir. Yenimahalle ilçesinde yaşayan katılımcılardan bu mekânlardaki değişimine tepki veren ve vermeyenlerin oranı birbirine yakındır. Etimesgut ve Sincan'da yaşayan katılımcıların çoğunluğu Cumhuriyet mekânlarının değişimine herhangi bir tepki vermemiştir.

Katılımcıların Mesleğine Göre Cumhuriyet Mekânlarının Değişimine Tepki Verme Durumu

Şekil 4. 22 Katılımcıların mesleğine göre Cumhuriyet mekânlarının değişimine tepki verme durumu

Yukarıdaki grafikte, katılımcıların mesleklerini ve Cumhuriyet mekânlarının değişimine bir tepki verip vermediği sorusuna yanıtlarını içermektedir. Grafikteki mavi çubuklar bu mekânların değişmediğini düşünüp, bu soruya yanıt vermeyen katılımcıları belirtmektedir. Yeşil sütun, 'Evet, bir tepki verdim'; sarı sütunsa, 'Hayır, herhangi bir tepki vermedim.' yanıtını veren katılımcıları göstermektedir.

Katılımcıların meslekleri ve tepki sorusuna yanıtları incelendiğinde iki yanıt arasındaki en büyük farkın eğitim alanında olduğu görülmektedir. Eğitim alanında çalışan katılımcılar ağırlıklı olarak, 'Hayır, herhangi bir tepki vermedim.' yanıtını vermiştir. Bu yanıt eğitim alanında çalışıp, 'Evet, bir tepki verdim.' diyen katılımcılara göre oldukça fazladır. Öte yandan, insan sağlığı ve sosyal hizmet meslek dalındaki katılımcıların çoğunluğu Cumhuriyet mekânlarının değişimine tepki verdiğini belirtmiştir. Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler meslek alanında bulunan mühendis, teknisyen, mimar, vb. olan katılımcılar da değişen Cumhuriyet mekânlarına tepki verdiklerini dile getirmiştir. Bu bulguya göre kişilerin mesleklerinin kent

kimliğine duyarlılıklarını etkilediği ya da bir tepkileri varsa bile bunu dile getirme konusunda onlarda çeşitli çekincelere yol açtığı varsayımında bulunulabilir.

4.5. Katılımcıların Demografik Durumu ve Ankara'nın Cumhuriyet Kimliğine Bakışları Arasındaki İlişki

Bu bölümde araştırmaya katılan katılımcıların öğrenim durumu ve yaşadıkları semtle Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişimiyle ilgili sorulara olan yanıtları arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelenecektir. Bu inceleme için SPSS programı kullanılarak Ki-Kare testi yapılmıştır. Oluşturulan hipotezlerin doğruluğu Ki-Kare testi ile ölçülmüş ve yorumlanmıştır.

Katılımcıların Öğrenim Durumu ve Cumhuriyet'i Simgeleyen Mekânların Değişim Durumu Konusundaki Görüşleri Arasındaki İlişki

Tablo 4. 2 Katılımcıların öğrenim durumuna göre Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu

		Cumhuriyet'i Simgeleyen Mekânlar Değişti Mi?		Total
		Evet	Hayır	
Öğrenim Durumu	İlkokul-Ortaokul	2	5	7
	Lise	19	27	46
	Üniversite	46	53	99
	Yüksek Lisans	14	8	22
	Doktora ve Üzeri	7	1	8
Total		88	94	182

Araştırmaya katılan katılımcılara 'Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlar değişti mi?' sorusu yöneltilmiştir. Öğrenim durumu lise olan 46 katılımcının 19'u evet; 27'si hayır yanıtını vermiştir. Katılımcılardan öğrenim durumu üniversite olan 53 katılımcı bu soruya 'Hayır' yanıtını verirken, 46 üniversite mezunu katılımcı 'Evet' yanıtını vermiştir.

Tablo 4. 3 Katılımcıların öğrenim durumu ve Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu konusundaki görüşleri arasındaki ilişki

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,120 ^a	4	,058	,056
Likelihood Ratio	9,744	4	,045	,058
Fisher's Exact Test	8,902			,060
N of Valid Cases	182			

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,38.

Yukarıdaki tablo araştırmaya katılan katılımcıların öğrenim durumuyla, katılımcıların 'Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlar değişti mi?' sorusuna yanıtları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. İki değişken arasındaki ilişkinin anlaşılması için Ki-Kare bağımsızlık testi kullanılmıştır. Çözümleme sonuç tablosunun altında belirtildiği üzere beklenen değeri beşten küçük göze sayısı oranı %40 olarak bulunmuştur. Bu oran %20 üzerinde olduğu için Pearson Ki-Kare testi güvenilir değildir. Bu durumda Fisher's Freeman Halton Exact testi kullanılarak p değeri alınmıştır. Değerin anlamlı olabilmesi için Fisher's Exact testinde ' $p < 0,05$ ' koşulu sağlanmalıdır. İki değişken için hipotezler şu biçimdedir;

(H_0): Katılımcıların öğrenim durumu ve Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu yanıtları arasında ilişki yoktur.

(H_1): Katılımcıların öğrenim durumu ve Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu yanıtları arasında ilişki vardır.

Ki-Kare testi sonuçlarına göre Fisher's Freeman Halton Exact testi sonucu elde edilen p değeri 0,060'tır. Sonuç olarak $p > 0,05$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir. Bu durumda katılımcıların öğrenim durumuyla Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu arasında ilişki yoktur.

Katılımcıların Yaşadığı Semt ve Cumhuriyet'i Simgeleyen Mekânların Değişim Durumu Konusundaki Görüşleri Arasındaki İlişki

Tablo 4. 4 Katılımcıların yaşadığı semte göre Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu

		Cumhuriyet'i Simgeleyen Mekânlar Değişti Mi?		Total
		Evet	Hayır	
Katılımcıların Semti	Çankaya	25	18	43
	Belirtilmemiş	11	10	21
	Yenimahalle	14	7	21
	Mamak	2	11	13
	Keçiören	16	14	30
	Altındağ	1	6	7
	Etimesgut	7	11	18
	Sincan	9	15	24
	Pursaklar	2	2	4
	Çubuk	1	0	1
Total	88	94	182	

Araştırmaya katılan katılımcılara ‘Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânlar değişti mi?’ sorusu yöneltilmiştir. Sonuç olarak Çankaya’da yaşayan 43 katılımcıdan 25’i ‘Evet’ yanıtını verirken; 18 katılımcı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir. Keçiören’de yaşayan 16 katılımcı ‘Evet’; 14 katılımcıysa ‘Hayır’ yanıtını vermiştir.

Tablo 4. 5 Katılımcıların yaşadığı semt ve Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu konusundaki görüşleri arasındaki ilişki

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,665 ^a	9	,054	,043
Likelihood Ratio	18,127	9	,034	,046
Fisher's Exact Test	16,558			,042
N of Valid Cases	182			

a. 6 cells (30,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is,48.

Yukarıdaki tablo araştırmaya katılan katılımcıların ‘Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânlar değişti mi?’ sorusuna yanıtlarıyla katılımcıların yaşadığı semt arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Çözümleme sonuç tablosunun altında beklenen değeri beşten küçük göze sayısı oranı %30 olarak gösterilmiştir. Bu oran %20 üzerinde olduğu için Fisher’s Freeman Halton Exact testi kullanılarak p değeri alınmıştır.

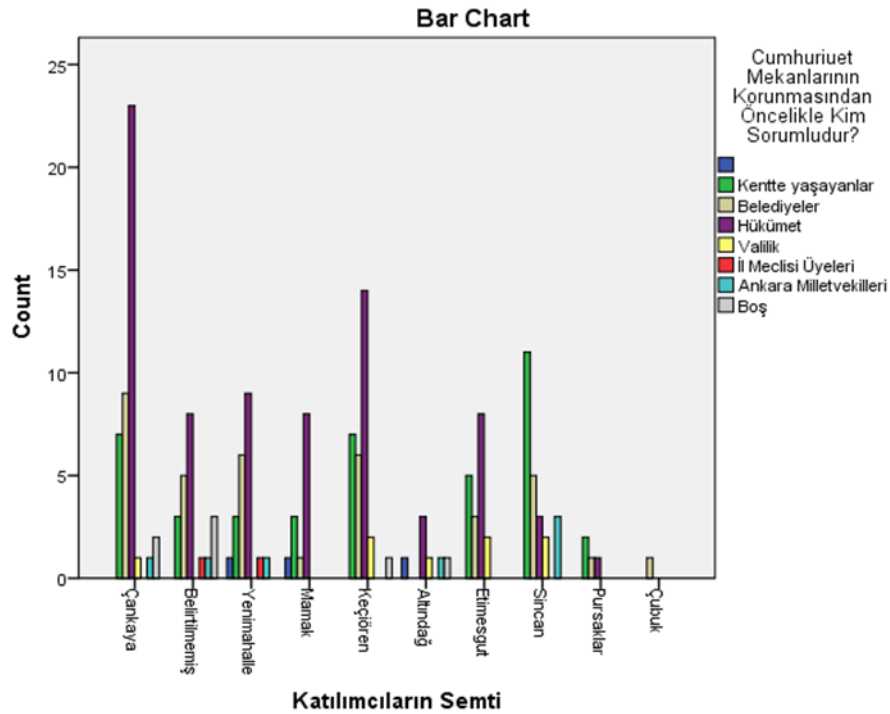
Değerin anlamlı olabilmesi için Fisher's Exact testinde ' $p < 0,05$ ' koşulu sağlanmalıdır. İki değişken arasındaki ilişki hipotezleri şu biçimdedir;

(H₀): Katılımcıların yaşadığı semt ve Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu yanıtları arasında ilişki yoktur.

(H₁): Katılımcıların yaşadığı semt ve Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumu yanıtları arasında ilişki vardır.

Ki-Kare testi sonuçlarına göre Fisher's Freeman Halton Exact test sonucu elde edilen p değeri 0,042'dir. Sonuç olarak $p < 0,05$ olduğu için H₀ hipotezi reddedilerek H₁ hipotezi kabul edilir. Bu durumda katılımcıların yaşadığı semtle Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişim durumuna ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki vardır.

Katılımcıların Yaşadığı Semt ve Cumhuriyet'i Simgeleyen Mekânları Kimin Koruması Gerektiği Konusundaki Görüşleri Arasındaki İlişki

Şekil 4. 23 Katılımcıların yaşadığı semte göre Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri

Araştırmaya katılan katılımcılara 'Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların korunmasından kim sorumludur?' sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan üç kişi daha öncesindeki bir soruda 'Korunması gerekmiyor,' yanıtını verdiği için bu

katılımcılardan bu soruyu yanıtladıklarını istenmemiştir. Yedi katılımcıya yanıtlaması gerektiği halde bu soruyu boş bırakmıştır. Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları koruma konusunda Çankaya kentinde yaşayan katılımcılar ağırlıklı olarak hükümeti sorumlu tutmaktadır. Sincan kentinde yaşayalar incelendiğindeyse, kentte yaşayanları sorumlu tutan katılımcıların daha çok olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 6 Katılımcıların yaşadığı semt ve Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri arasındaki ilişki

Chi-Square Tests

	Value	df.	Asymp Sig. (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		
				Sig.	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	74,372 ^a	63	,155	,194 ^b	,184	,204
Likelihood Ratio	73,735	63	,167	,059 ^b	,053	,065
Fisher's Exact Test	76,495			,041 ^b	,036	,046
N of Valid Cases	182					

a. 68 cells (85,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,01.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 475497203.

Yukarıdaki tablo araştırmaya katılan katılımcıların yaşadığı semtle 'Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların korunmasından kim sorumludur?' sorusuna yanıtları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tabloda beşten az beklenen değer oranı %85 olduğu için bu testte de Fisher's Exact test kullanılması gerekmektedir. Ancak kimi tablolarda SPSS'te bu test sonuç vermemektedir. Bu nedenle, Fisher's Exact testi için anlamlılık düzeyi Monte Carlo yöntemiyle elde edilmiştir. p değerinin anlamlı olabilmesi için Fisher's Exact testinde ' $p < 0,05$ ' koşulu sağlanmalıdır. İki değişken için hipotezler şu biçimdedir;

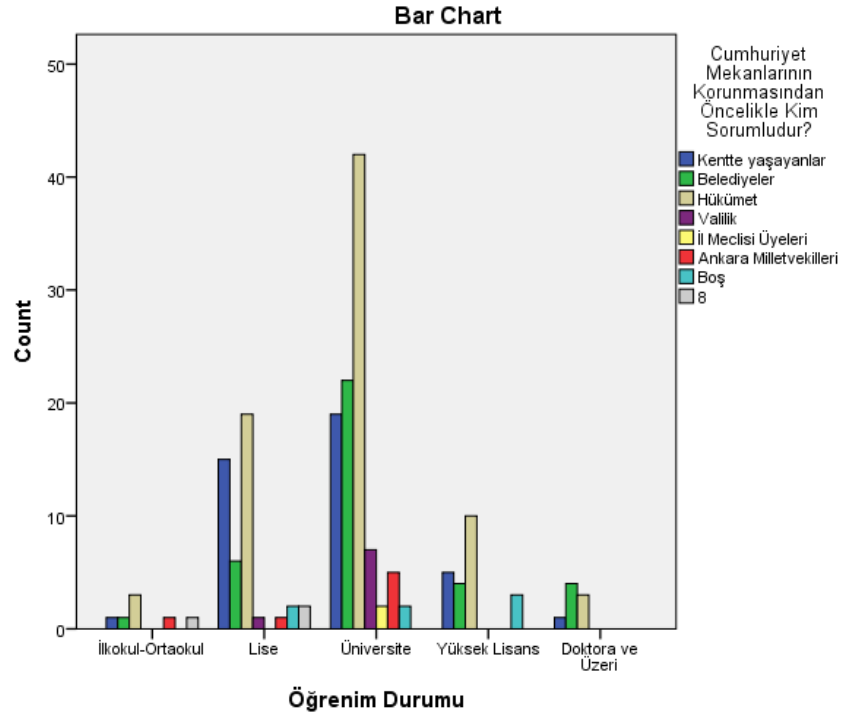
(H₀): Katılımcıların yaşadığı semt ve Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri arasında ilişki yoktur.

(H₁): Katılımcıların yaşadığı semt ve Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri arasında ilişki vardır.

Ki-Kare testi sonuçlarına göre Monte Carlo yöntemi sonucu elde edilen p değeri 0,041'dir. Sonuç olarak $p < 0,05$ olduğu için H₀ hipotezi reddedilerek, H₁ hipotezi kabul edilir. Bu durumda katılımcıların yaşadığı semt ve Ankara'da Cumhuriyet'i

simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki vardır.

Katılımcıların Öğrenim Durumu ve Cumhuriyet’i Simgeleyen Mekânları Kimin Koruması Gerektiği Konusundaki Görüşleri Arasındaki İlişki

Şekil 4. 24 Katılımcıların öğrenim durumuna göre Cumhuriyet’i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri

Yukarıdaki tablo katılımcıların öğrenim durumuyla birlikte ‘Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânların korunmasından kim sorumludur?’ sorusuna verdikleri yanıtları göstermektedir. Öğrenim durumu lise olup, kentte yaşayanları (15) ve hükümeti (19) Cumhuriyet’i simgeleyen mekânları korumakta sorumlu tutan katılımcıların sayısı birbirine yakındır. Öğrenim durumu doktora ve üzeri olan beş katılımcıdan dördü belediyeleri Cumhuriyet’i simgeleyen mekânları korumaktan sorumlu tutmaktadır.

Tablo 4. 7 Katılımcıların öğrenim durumu ve Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri arasındaki ilişki

Chi-Square Tests

	Value	df	Asym p. Sig. (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		
				Sig.	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	35,422 ^a	28	,158	,176 ^b	,166	,186
Likelihood Ratio	32,902	28	,239	,204 ^b	,194	,215
Fisher's Exact Test	28,996			,281 ^b	,269	,292
N of Valid Cases	182					

a. 33 cells (82,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,08.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1314643744.

Yukarıdaki tablo katılımcıların öğrenim durumuyla Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği sorusuna verdikleri yanıtlar arasındaki ilişkiyi anlamak için alınmıştır. Tabloda beşten düşük beklenen değer oranı %82,5'tir. Bu tablo için de, Pearson Ki-Kare testi güvenli olmadığı için kullanılamamıştır. Fischer's Exact testin de sonuç vermemesi üzerine iki değişken arasındaki ilişkinin ölçülmesi için, yine Monte Carlo yöntemi kullanılmıştır. Bu tabloda da iki değişken arasında anlamlı ilişki olabilmesi için ' $p < 0,05$ ' koşulu sağlanmalıdır. İki değişken için hipotezler şu biçimdedir;

(H₀): Katılımcıların öğrenim durumu ve Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri arasında ilişki yoktur.

(H₁): Katılımcıların öğrenim durumu ve Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları kimin koruması gerektiği konusundaki görüşleri arasında ilişki vardır.

Sonuç olarak, tabloya bakıldığında p değeri 0,281'dir ve $p > 0,05$ olduğu için, H₀ hipotezi kabul edilir. Bu durumda katılımcıların öğrenim durumuyla Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânları korumaktan sorumlu olanlar konusundaki görüşleri arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki yoktur.

5. TARTIŞMA

Kentler genellikle üretim biçimi sanayi olan ve aynı zamanda hizmet sektörünün önem kazandığı yerleşim alanlarıdır. Kent ve kentli toplum birbirlerini sürekli etkilemektedir. Lefebvre'ye (2014)'ye göre mekân toplumsal bir üründür. Bu nedenle, kent mekânları toplumu yakından ilgilendirmektedir. Toplumun işleyişi, ideolojisi, ekonomisi, yönetim biçimi ve birçok özelliği mekâna yansır. Aynı biçimde, kentler de toplumsal olayları etkiler. Bu karşılıklı ilişki ve etkileşim sonucunda kent ve kentli yurttaşlar arasında önemli bağlar oluşmaktadır. Oluşan bu bağlar kent kimliği, kent kültürü, kent belleği, kent simgesi gibi kavramlar üzerinden tanımlanmaktadır. Kent sosyolojisi çalışmaları kentsel mekânlardaki değişimi ağırlıkla kent kimliği ve kent kültürü kavramlarıyla açıklamaktadır.

Kent kimliği bütün kent-toplum etkileşiminin genel adlandırmasıdır, çünkü içerisinde kentli bireyi, kent kültürünü, kent belleğini ve kent simgesini bulundurmaktadır. Kısaca, kent kimliği o kentin özelliklerinden ve toplumun o kentte oluşturduğu birtakım değerlerden oluşmaktadır. Bu nedenle, kentler kendine özgü birer kimlikle diğerlerinden ayrılmaktadır.

Kent kimliğinin oluşmasında kentin toplumsal özellikleri, doğal ve yapay çevresi etkili olmaktadır. Kentsel toplumsal yaşam biçimi geleneksel özellikleri, üretim biçimi, ekonomik ve siyasi yapısıyla bir kimlik oluşturmaktadır. Kentin yapay çevresi insanların toplumda oluşturduğu mekânlar ve imgelerdir. Doğal çevreyse, toplumun coğrafi ve tarihsel özelliklerinden oluşmaktadır. Bütün bu etkenlerin bir araya gelmesiyle, kentler kendi kimliklerini zaman içinde pekiştirmektedir.

Ancak bir kentin kimliği bir kere oluştuktan sonra yıllarca durağan kalmaz. Kent kimlikleri dinamiklerdir. Sürekli değişip gelişen ya da yok olan bir niteliktedir. Kent kimlikleri kimi zaman gelişirken, kimi durumlarda yok olmaktadır. Kent kimliğinin yok olması kent ve yaşayanları arasındaki ilişkinin azalmasından ya da kopmasından kaynaklanabilmektedir. Bu azalmaya öncelikle toplumsal değişimler neden olmaktadır. Örnek olarak, köyden kente göç, yaşam biçimi, siyasal yapı ve ekonomi değişimleri gösterilebilmektedir.

Kentsel yapının yok olması ya da değişimi kentte yaşayan bireyin o yapıya olan ilgisini, kentsel yapıyla ilgili bilincini azaltmaktadır. Bu durumda kent ve kentli birey

arasındaki etkileşim de değişmektedir. Özetle, kimi belirgin tarihsel ve toplumsal özelliklerini yitiren kentlerde kent kimliği zarar görmekte, hatta yok olmaktadır.

“Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara'dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı” adlı tez araştırmasında Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânların değişimine kentte yaşayanların verdiği tepkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda pandemi koşullarında Ankara’da yaşayan 182 katılımcıyla anket çalışması yapılmıştır. Aynı zamanda, tez çalışmasında konu edinilen ve kaynak taramasıyla değiştiği saptanan mekânlarda saha çalışması olarak yerinde gözlem yapılmış, fotoğraflarla tez çalışmasına eklenmiştir.

Tez çalışmasıyla elde edilen verilere göre katılımcılar Ankara’yı yönetim, üniversite ve hizmet kenti olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda, katılımcılara göre Ankara’nın kentsel kimliğini simgeleyen belli başlı nitelikler: başkent olması, simgesel alan ve yapıları (Anıtkabir ve AOÇ gibi alan ve yapılar), bürokrasisi ve tarihsel yerleridir. Katılımcılara göre Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen mekânlar Anıtkabir, TBMM ve ilk meclistir. Katılımcıların oranı daha düşük olan diğer yanıtları arasında AOÇ, Ulus, Ulus Heykeli (Zafer Anıtı), tarihi tren garı, Güvenpark da bulunmaktadır.

Bu yanıtlara göre katılımcılar ağırlıkla Ankara’da Cumhuriyet’i simgeleyen genel mekânların birçoğunun bilincindedir. Ancak Havagazı Fabrikası, Saraçoğlu Mahallesi, İller Bankası, 19 Mayıs Stadyumu yanıtını veren katılımcıların oranı azdır. Bu yanıtların az olmasının nedeni katılımcıların Cumhuriyet denildiğinde en başta Atatürk’ü anımsamaları olarak açıklanabilir. Bu nedenle, katılımcılar çoğunlukla Anıtkabir yanıtını vermiştir. Meclisin görünür işlevi de Cumhuriyet’i simgelemek olduğu için, burası yine, katılımcıların anımsadığı ilk mekânlardan biridir.

Tez çalışmasıyla elde edilen sonuca göre katılımcılar Cumhuriyet mekânlarının değişmediğini düşünmektedir. Ancak bu oran oldukça az bir farkla çıkmıştır. Katılımcıların %51,6’sı değişmediğini düşünürken, %48,4’ü değiştiğini düşünmektedir. Cumhuriyet mekânlarının değiştiğini düşünen katılımcılar kişisel gözlem ve deneyimlerine dayanarak bu düşünceye vardıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %50’si değişime tepkide bulunurken, diğer katılımcılar (%50) değişime bir tepki göstermediklerini dile getirmiştir. Katılımcılar bu mekânların değişimine en çok, arkadaş çevresinde paylaşılarak tepkide bulunmuştur. Değiştiğini düşündükleri bu

mekânlara gitme sıklığında %39,9 katılımcı bir değişimin olmadığını, %38,6 katılımcıya gitme sıklıklarının azaldığını belirtmiştir.

Katılımcılar bu mekânların korunması gerektiğini öne sürerek, bu simgesel mekânlardaki değişimin kent kimliğini olumsuz yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Ayrıca katılımcılar bu mekânsal değişimden hükümeti sorumlu tutarken, ama aynı zamanda, mekânların da hükümet tarafından korunması gerektiğini belirtmektedir.

Bu tez çalışmasındaki hipotezlerden biri Cumhuriyet'i simgeleyen mekânların değişmiş olduğudur. Anket çalışması çok az bir farkla (%51,6) bu mekânlar değişmemiştir olarak sonuçlanmıştır. Geriye kalan %48,4 katılımcı 'değişmiştir.' yanıtını vermiştir. Bu çalışma kapsamında 'Hayır, değişmedi.' yanıtının yüksek çıkması genç yaş grubu oranının çok olmasıyla açıklanabilmektedir. Genç grubun mekândaki değişimleri yaşamaması, mekânları bilmemesi bu soruya olan yanıtlarını etkilemiştir. Tez çalışmasının bir diğer hipotezi Ankara'da Cumhuriyet'i simgeleyen mekânlardaki değişimin kent kimliğini etkilediğidir. Buna koşut olarak, araştırma sonucunda katılımcıların %70,3'ü Cumhuriyet mekânlarının değişimiyle kent kimliğinin olumsuz etkileneceğini öne sürmüştür. Bu sonuç araştırma hipotezini destekler niteliktedir. Bilsel'e (2009) göre, kentlerin kimliklerini yitirdiği düşüncesini artık toplum da kabul etmektedir. Bilsel bir kente özellik katan mimari ve tarihsel mekânların yıkılması ve yerini tekbiçim (standart) yapıların alması kimliksizleşme olarak nitelendirmektedir. Bu düşünce tez araştırmasının Ankara'daki Cumhuriyet mekânlarının değiştiği ve bu değişimin kent kimliğini etkilediği hipotezlerini pekiştirmektedir.

6. SONUÇ

Günümüzde kentler hızlı bir süreç içerisinde değişime ve dönüşüme uğrayarak yeni mekânlar üretmektedir. Bu durum kent kimliğindeki değişimi de hızlandırmaktadır. Yeni yapılan mekânlar eski kent kimliğinin unutulmasına neden olmaktadır. Oysaki kent kimliklerinin korunması kentler ve kentlilerin toplumsal birliktelikleri için önemlidir. Bu simgesel mekânların değişimi Ankara kent kimliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Kent kimliğinin yitilmesiyle birlikte, kent ve kentli arasındaki etkileşim de yitilmektedir. Kentsel mekânlarda toplumsallaşan kentli insanlar bu mekânların değişmesi ya da yitilmesiyle farklı alanlara yönelmektedir. Böylece kentsel kimliğin aşınma süreci de yoğunlaşmaktadır.

Kentin kimliksizleşmesi ya da kimliğinin bir kısmını yitirmesi durumu topluma yansımaktadır. Kentin kimliksizleşmesi kentlilik bilincinin yitirilmesine de neden olmaktadır. Kentin kamusal alanları toplumu bir araya getirmektedir. Kentlerin kimliksizleşmesi kişilerde kentlilik bilincinin yitirilmesine neden olacaktır. Kentin simgesi ve anlamı yoksa kentliler bütünleşmemektedir. Bu noktada kişi kendisini kentin bir parçası olarak görmemektedir. Bu nedenle, kentlilik bilinci oluşmamaktadır. Bu durum bireyde yaşandığı gibi toplumda da yaşanmaktadır. Kendisini kentin bir parçası olarak görmeyen kişi toplumda da 'biz' duygusunu barındırmamaktadır. Biz duygusu toplumda güven, kurallara uyma, kente karşı sorumluluk duyma ve kente katılımdan oluşmaktadır. Modern toplumda insanların en çok gereksinim duyduğu duygu güvendir. Kentli bireyin topluma ve kente karşı güven duygusunun gelişmesi gerekmektedir. Karşıt bir durumda toplumda birlik olmayacaktır. Böylece yabancılaşma ortaya çıkarak toplumun düzeni bozulacaktır.

Sonuç olarak, kent kimliklerinin yitilmesi toplumda kentlilik bilincinin de yitirilmesine neden olacaktır. Böylece kentliler 'biz' duygusu altında kentin bir parçası olarak bütünleşmeyeceklerdir. Bu nedenle kent kimliklerinin korunması kentlilik bilincinin gelişimi üzerinden toplumsal düzenin korunabilmesi açısından önemli bir etkidir. Lefebvre (2014), mekânın üretimi çalışmasında her toplumun mekânsal pratikleri olduğunu belirtmiştir. Böylece toplumlar kendi mekânlarını oluşturmaktadır. Mekânsal pratikler algılanan mekânlardır. Lefebvre'ye (2014) göre, toplumsal pratikler mekânsal pratikleri oluştururken aynı zamanda mekâna çeşitli toplumsal anlamlar yüklemektedir. Ancak mekânsal ve toplumsal pratikler arasında bir etkileşim olmazsa, mekânda yeni anlamlar üretilmez ve var olan anlamlar korunamaz. Bu

durumda anlamını yitiren mekânlar işlevini de yitirmektedir. Böylece toplumsal-mekânsal bellek unutulmaktadır.

Lefebvre'nin mekânın üretimine ilişkin bu saptamaları erken Cumhuriyet dönemi mekânlarında yaşanan süreci açıklar niteliktedir. Bu mekânlar da, geçmişte toplum için büyük bir anlam taşımaktaydı. Ayrıca mekânlar toplumun yüklediği anlamları simgelemekteydi. Bu mekânların işlevlerini yitirmesiyle toplumsal anlamlarında da değişimler yaşanmıştır. Cumhuriyet mekânlarını korumak başkent Ankara'nın kent kültürünü ve kimliğini korumaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, D. (der.). (2016). Kùltürlerin harmanlandığı Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti Ankara... Ankara Valiliđi İl Kùltür Ve Turizm Müdürlüğü.
- Acungil, Y. vd. (2017). Yerel Yönetimlerde Kentlilik Bilinci İle Vergi Bilinci Arasındaki İlişki: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 7(14). 246-264.
- Açıksöz, S. ve Memlük, Y. (2004). Kentsel Tarım Kapsamında Atatürk Orman Çiftliği'nin Yeniden Değerlendirilmesi. *Tarım Bilimleri Dergisi*. 10(1). 76-84.
- Ak Kuran, S. ve Kuran, H. (2016, Mayıs). "Afet Yasası Çerçevesinde Saraçoğlu Mahallesi Örneği". *10. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, İzmir.
- Akçakaya, O. (2016). Kentsel Sürdürülebilirliğin Uygulanması Ve Ölçülmesi Bağlamında Yerel Yönetimlerin Fonksiyonu. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2(4). 47-64.
- Akkoç, Y. S. (2018). Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliğine Etkileri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 27(1). 23-53.
- Al, M. (2011). Kentte Bellek Yıkımı ve Kimlik İnşası-Palimpsest: Ankara Atatürk Bulvarı Bağlamında Bir İnceleme. *İdealkent*. (4). 22-36.
- Alpagut, L. (2017). Hermann Jansen İçin Ankara'da Yeni Bir Görev : "Gazi Orman Çiftliği" Planlaması. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 5(1). 1-26.
- Altın, E. (der.). (2003). *Ankara 1910-2003*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- Altınay, A. ve Nalçakan, M. (2021). Kişisel Tanıklıklar Bağlamında Mekânsal Okumalar ve Değerlendirmeler: Bir Bellek Mekânı Olarak Ankara Saraçoğlu Mahallesi. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 9(1). 1-34.
- Andaç Güzel, T. ve Efe, H. H. (2021). Cumhurbaşkanlığı Atatürk Müze Köşkü Yemek Salonunun İç Mekân Ve Mobilya Bakımından İncelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*. 11(1). 282-300.
- Ankara Numune Hastanesi hizmete kapandı. (2019, 25 Mayıs). *Cumhuriyet*.
- ANKARAKA.(2018). *Ankara El Kitabı*. Ankara: Ankara Kalkınma Ajansı.
- Arı, İ.(2020, 26 Aralık). Kapatılan hastaneleri birer birer açıyorlar. *Birgün*.
- ASBÜ (2018). *Müzeler Avlusu*. Ankara: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi. Ankara.
- Atak, E. (2008). Kayıp Mekân Atatürk Orman Çiftliği. *Mülkiye*. 32(261). 213-232.
- Atak, E. ve Şahin, S. Z. (2004). Atatürk Orman Çiftliği'nin 79 Yılı ve Çiftliğin Korunmasına Yönelik Politika Arayışları. *Planlama*. (3). 80-89.
- Atauz, A. (2020).Saraç Oğlu, Taş Delen Oğlu... *Solfasol*. 10(94). 11-12
- Aydın, O. (2009). Ankara'nın Kentsel Gelişiminin Uzaktan Algılama Ve Coğrafi Bilgi Sistemleriyle Ölçülmesi. *E-Journal Of New World Sciences Academy*. 4(4). 215-242.
- Aydın, O. (2011). CBS Temelli Hücresel Otomata Yöntemiyle Kentsel Büyüme Modeli: Ankara Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. 9(2). 135-157.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(1). 231-274
- Başaran Alagoz, S. ve Bilgeoğlu, S. (2019). Marka Şehir ve Marka İmajının Ölçümü: Konya Şehir İmajı Üzerine Bir İnceleme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 21(37). 82-100.

- Batal, S. (2016). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Görev Tanımında Yeni Bir Misyon: Kent Kültürü Kazandırma ve Kentlileştirme. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*. 11(Özel Sayı). 24-40.
- Batmaz, N. Y. ve Gürer, A. (2016). *Kırıkkale İlinin Kentlilik Bilinci Bağlamında Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. 4. Uluslararası Kentsel ve Çevresel Sorunlar ve Politikalar Kongresi. İstanbul. 163-179.
- Bayhan, B. (2014). İller Bankası’nın Tescili Kaldırıldı. *Arkitera*. Erişim: 14 Nisan 2021, <https://www.arkitera.com/haber/iller-bankasinin-tescili-kaldirildi/>
- Bayhan, B. (2016). İller Bankası’nda İzinsiz Çalışma. *Arkitera*. Erişim: 17 Nisan 2021, <https://www.arkitera.com/haber/iller-bankasinda-izinsiz-calisma/>
- Bayraktar, N. (2005). Modern Ankara’da Yaşama ve Mekâna Dair. *Bülten Mimarlık*. (31). 23-27.
- Bayraktar, N. (2011). Bonatz’ın “Türk Evi” Sevgisinin Biçimsel Aktarımı: Saraçoğlu (Namık Kemal) Mahallesi. *Arredemento Mimarlık Dergisi*. (6). 66-74.
- Bayraktar, N. (2013). Tarihe Eş Zamanlı Tanıklık: Ulus ve Kızılay Meydanlarının Değişim Süreci. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 1(1). 20-35.
- Bayraktar, N. (2016). Başkent Ankara’da Cumhuriyet Sonrası Yaşanan Büyük Değişim: Modern Yaşam Kurgusu ve Modern Mekânlar. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 4(1). 67-80.
- Bedir Erişti, S. D. (2013). “Bilimsel Araştırma Yöntemleri”, K. Adile A. (ed.). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 1-17). Eskişehir: Açık öğretim Fakültesi Yayını.
- Belge, R. (2018). Denizli Kent Kimliğini Oluşturan Coğrafi Öğeler. *Ege Coğrafya Dergisi*. 27(2). 167-181.
- Belli, A. ve Aydın, A. (2017). Kent Kültürü Ve Kentlilik Bilincinin Oluşumunda Üniversitelerin Rolü: Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(39). 422-434.
- Benli, H.S. (1999). Ulus Heykeli. *Kebikeç*. 5(9). 131-138.
- Biçer, S. (2013). Geçmişin Modern Mimarisi Ankara-1. *Arkitera*. Erişim: 28 Ocak 2021, <https://www.arkitera.com/haber/gecmisin-modern-mimarisi-ankara-1/>
- Bilgic, M. T. (2015). Richard Sennett’n Çalışmalarında Toplumsallaşmanın Bazı Referans Alanları ve Modernlik. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 0(34). 267-282.
- Bilsel, C. (2009). Ankara'da Kentsel Başkalaşım Karşısında Kentsel Kimlik Sorunu: Kent Merkezleri Ve Kamusal Mekânlar. Dosya / Ankara, Kent Kimliği, Mekânsal-Kültürel Değişim, *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Süreli Yayını*. 10(2). 33-46.
- Biol, G. (2007). Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Otel Üzerine Bir Değerlendirme. *Arkitekt Dergisi*. 514(1). 46-54.
- Biol, G. (2008). Kentlilik Bilinci ve Balıkesir’den Yarım Asırlık Bir Örnek: Yeni Çarşı Deneyimi. *Ege Mimarlık Dergisi*. 2(65). 28-31.
- Bonatz, P. (1946). Saraçoğlu Mahallesi. *Arkitekt*. 3(4). 56-86
- Bozoklu, D. (2003). Atatürk Döneminde Bankacılık Sistemine ve Gelişimine Genel Bir Bakış. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 19(55). 269-302.
- Candan, H. ve Kazak, G. (2018). Kentlilik Bilinci Ölçeğinin Geçerlilik Ve Güvenirlik Çalışması. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*. 5(22). 986-994.
- Canşen, E. (2015). Türkiye Cumhuriyetinin Spor Politikaları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 17(1). 33-48.

- Çakır, G.Z., vd. (2019). Ankara Hanlar Bölgesi'nin Mekânsal Gelişimi ve Bugünkü Kullanıcı Profiline Değerlendirilmesi. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*. (20). 175-201.
- Çavdar Sert, S. (2017). Bir Fikir Mirası Olarak Atatürk Orman Çiftliği'nin Somut ve Somut Olmayan Değerleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 5(2). 225-256.
- ÇŞB (2020). Ankara'nın Yeni Çekim Merkezi Saraçoğlu Olacak. Erişim: 10 Nisan 2021, <https://csb.gov.tr/ankara-nin-yeni-cekim-merkezi-saracoglu-olacak-bakanlik-faaliyetleri-29839>
- Deger, D. (2018). 1. Ödül, Maltepe Havagazı Fabrikası Alanı Değerlendirme Projesi Fikir Yarışması. *Arkitera*. Erişim: 10 Nisan 2021, <https://www.arkitera.com/proje/1-odul-maltepe-havagazi-fabrikasi-alani-degerlendirme-projesi-fikir-yarismasi/>
- DHA, 82 Yıllık Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nun Yıkımı Başladı. (2019, 15 Ekim). *CNN TÜRK*.
- Dinçer, G. (2014). Ulus'tan Samanpazarı'na Anafartalar Caddesi'nin Öyküsü. *İdealkent*. 5(11). 36-60.
- Dülger Türkoğlu, H. (2002). Kentsel İmge: İstanbul'dan Bulgular. *İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım*. 1(1). 57-64.
- Eraydın, Z. (2016). Kentsel Markalaşma Stratejilerinin Kent Belleği ve Kent İmgesi Üzerine Etkileri: Ankara Örneği. *İdealkent*. 20(7). 830-855.
- Ercoskun, Ö. vd. (2016). Kentlilik Bilincini Oluşturan Göstergeler Ve Kentlilik Bilincini Geliştirme Yolları. *Paradoks*. 11(Özel Sayı) 4-23.
- Erçin, B. (2000). Bir Tarih Kenti: Ankara. *Türkiye Mühendislik Haberleri*. 5(409). 38.
- Erdoğan, E. (2005). Tahrir Defterlerine Göre Ankara Şehri Yerleşmeleri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6(1). 249-262.
- Ergenç, Ö. (1980). XVII. Yüzyılın Başlarında Ankara'nın Yerleşim Durumu Üzerine Bazı Bilgiler. *Osmanlı Araştırmaları-1*. 1(1). 85-108
- Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Adana. (2016). *Arkitera*. Erişim: 24 Mayıs 2021. <https://www.arkitera.com/gorus/erken-cumhuriyet-doneminde-adana/>
- Erman, O ve Boran, B. (2015). Kentsel Mekânda Heykel Yerleştirmelerinin Değerlendirilmesi: Semiyotik Bir Model Önerisi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 44(2). 170-190.
- Erol, Ö. S. (2017). Kocaeli'nin Cumhuriyet Dönemi Kayıpları. *Arkitera*. Erişim: 24 Mayıs 2021. <https://www.arkitera.com/gorus/kocaelinin-cumhuriyet-donemi-kayıplari/>
- Girgin, O. (2004). 1924-2004 Ankara Numune Hastanesi'nin 80. İsim Yıldönümü. *Dirim*. Mart/Nisan. 58-59.
- Gökçe, B. (2009). Ankara Ekonomisindeki Çözümü Hizmetler Sektörünün Özgün Yapısı Bağlamında Okumak. Dosya / Ankara, Kent Kimliği, Mekânsal-Kültürel Değişim. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Süreli Yayını*. 10(1). 20-24.
- Göregenli M., vd. (2014). Mahallege Bağlılık Düzeyinin Kent Kimliği ile İlişkisi İçinde İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 29 (73). 73-85.
- Görün, M. ve Kara, G. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Kentlilik Bilinci Algısı: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 15(30). 393-409.
- Gursel, D. (2015). Ankara Garı'ndan da Rant Çıkardılar. *Arkitera*. Erişim: 08 Nisan 2021, <https://www.arkitera.com/haber/ankara-garindan-da-rant-cikardilar/>

- Gürdağ, B. ve Koca, D. (2020). Erken Cumhuriyet Dönemi Sağlık Bakanlığı Binası Üzerine Bir İnceleme. *Sanat Tarihi Dergisi*. 29(2).399-423.
- Güven Bilsel, S. (2009). Kent ve Kentli Kültürü, Kimlik Sorunsalı, Yaşanılabilir Kentsel Mekân ve Ankara Üzerine. Dosya / Ankara, Kent Kimliği, Mekânsal-Kültürel Değişim. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Süreli Yayını*. 10(1). 44-56.
- Havagazi Fabrikası'nın Alan Tescili Kaldırıldı (2016). *Arkitera*. Erişim: 27 Mayıs 2021. <https://www.arkitera.com/haber/havagazi-fabrikasinin-alan-tescili-kaldirildi/>
- İnmez, M. (2020, 25 Ağustos). Atamızın Vagonunu Kaldırtmayacağız. *Cumhuriyet*.
- Karakoç, N. (2016). Atatürk Kültür Merkezi Onarılmalı mı, Yıkılmalı mı? *Arkitera*. Erişim: 08 Nisan 2021, <https://www.arkitera.com/haber/ataturk-kultur-merkezi-onarilmali-mi-yikilmali-mi/>
- Karakoç, N. (2017). Basın Açıklaması: “İller Bankası'nın Yıkımını Durdurun. *Arkitera*. Erişim: 17 Nisan 2021, <https://www.arkitera.com/haber/basin-aciklamasi-iller-bankasinin-yikimini-durdurun/>
- Kartal, C.B. (2019). Cumhuriyet'in Başkentinin Mekânsal Dönüşümü ve 1928-1930 Dönemi Hâkimiyet-i Milliye Gazetesine Yansımaları. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 0(9). 306-344.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge.
- Keleş, R. (2005). Kent ve Kültür Üzerine. *Mülkiye*. 29(246). 9-18.
- Keskin, E.B. (2012) Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow). *Paradoks*. 8(1). 81-99.
- Kılınç, K. (2017). “Öncü Halk Sağlığı Projelerinin Kamusal Mekânı Olarak Sıhhiye”. G. A. Sargın (der.). *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*. (s. 119-157). İstanbul: İletişim.
- Kimyon, D. ve Serter G. (2015). Atatürk Orman Çiftliği'nin ve Ankara'nın Değişimi Dönüşümü. *Planlama*. 25(1). 44-63.
- Korkmaz, S. (2019). Spor Kültüründe Miras Aktarımı: Ankara 19 Mayıs Stadyumu Yıkımı Örneği. *Spormetre*.17(3). 9-22.
- Koyuncu, A. (2011). Sosyoloji Kuramlarında Kent. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 0(25). 31-56.
- Kutlu, Ö. ve Göksel, S.Z. (2014). Kent Kültürü Oluşturma Aracı Olarak Kültürel Belediyecilik: Selçuklu Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Dr. Mehmet YILDIZ Özel Sayısı. 75-91
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. Işık Ergüden (çev.), İstanbul: Sel.
- Lynch, K. (1960). *The Image Of The City*. Cambridge: Mass: MIT Press.
- Madran, E. (2013, Mart). Namık Kemal Mahallesi. *Solfasol*. (23). 12-13.
- Merdim, E. (2020). Giulio Mongeri Eseri Ziraat Bankası Genel Müdürlük Binası'ndaki Restorasyon Çalışmaları Tamamlandı. *Arkitera*. Erişim: 28 Ocak 2021, <https://www.arkitera.com/haber/giulio-mongeri-eseri-ziraat-bankasi-genel-mudurluk-binasindaki-restorasyon-calismalari-tamamlandi/>
- Mimarizm (2017). Tescilli İller Bankası Binası Yıkılıyor. Erişim: 12 Nisan 2021, https://www.mimarizm.com/haberler/gundem/tescilli-iller-bankasi-binas-i-yikiliyor_128384
- Mutlu, A. (2011). *Metropol Kent Samsun'da Kentlilik Bilinci*. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Proje Raporu. Samsun.

- Oğurlu, İ. (2014). Çevre- Kent İmajı - Kent Kimliği- Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*. 13(26). 275-293.
- Oktay, D. (2011). Kent Kimliğine Bütüncül Bir Bakış. *İdealkent*. 2(3). 8-19.
- Oktay, D. (2009). Yerel Bağlam ve Kent Kimliği: Ankara Örneğinde Bir Tartışma. Dosya / Ankara, Kent Kimliği, Mekânsal-Kültürel Değişim. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Süreli Yayını*. 10(1). 35-44.
- Okur, Y. (2019). Yönetişim Bağlamında İller Bankası A.Ş.’nin Özerkliği. *Ombudsman Akademik*. 6(11). 131-170.
- Osma, K. (1995, Eylül). “Cumhuriyet Dönemi (1923-1946) Anıt Heykellerinin Heykel Sanatımızın Gelişimine Katkısı”. Uludağ Üniversitesi Ulusal Heykel Sempozyumu, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Önem, A. B. Ve Kılınçaslan, İ. (2005). Haliç Bölgesinde Çevre Algılama Ve Kentsel Kimlik. *İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama ve Tasarım*. 4(1). 115-125.
- Özaloğlu, S. (2017). İller Bankası’nın Yıkıtılmasının Düşündürdükleri. *Arkitera*. Erişim: 28 Ocak 2021, <https://www.arkitera.com/gorus/iller-bankasinin-yikirtilmasinin-dusundurduklari/>
- Özdemir, E. (2010). Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/veya Mekânın Çözümlemesi. *İdealkent*. 1(1). 44-77.
- Özdoğan, H. (2019). Kentsel Aidiyette Meydanlar, Trabzon Belediye Meydanı Örneği. *Planlama*. 29(3). 229-246.
- Özgür, E. (2009). Ankara’nın Kentsel Gelişiminin Uzaktan Algılama Ve Coğrafi Bilgi Sistemleriyle Ölçülmesi. *Nature Sciences*. 4(4). 215-242.
- Özkurt, C. (2020). Bir Şerif Mardin ve Mübeccel Kıray Okuması: Yakın Tarihimizde Toplumsal Değişmeler ve Modernleşme Periyotları. *Mavi Atlas*. 8(1): 57 – 70.
- Özyurt, C. (2007). Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam. *Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10(8). 111-126.
- Park, R. and Burgess, E. W. (1925). *The City*. Chicago: University of Chicago Press.
- Polatoğlu, M.G. (2019). Atatürk Dönemi’nde Maden Ve Enerji Alanında Kurulan Ve Sonraki Dönem Türkiye Sanayisine Katkı Sağlayan Bir İktisadî Devlet Teşekkülü: Etibank. *Tarih Araştırmaları Dergisi*. 38(66). 444-478.
- Pustu, Y. (2006). Küreselleşme Sürecinde Kent: Antik Site’den Dünya Kentine. *Sayıştay Dergisi*. 17(60). 129-151.
- Sansür, L. (2020, 19 Ağustos). Atatürk’ün ‘Beyaz Vagonu’ Yerinden Kaldırılıyor: Gerekeç Olumsuz Hava Koşulları. *Sözcü*.
- Saraçoğlu Mahallesi Yenilenen Yüzyüyle Başkentin Gözdesi Olacak. (2020, 25 Ekim). *Hürriyet*.
- Saraçoğlu Mahallesi’nde Yeni Talan Projesi. (2020, 21 Ocak). *Sol*.
- Sargın, G. A. (2017). “Kamu, Kent ve Polytika”. G. A. Sargın (der.). *Ankara’nın Kamusal Yüzleri*. (s. 9-41). İstanbul: İletişim.
- Sassen, S. (2010). The City: Its Return As A Lens For Social Theory. *City, Culture and Society*. 1. 3-11.
- Semiz, Y. (2009). Atatürk Çiftlikleri ve Bunların Hazineye Devri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. (26). 155-192.
- Serter, G. (2013). Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram. *Planlama*. 23(2). 67-76.

- Sevinç, B. (2014). "Survey Araştırması Yöntemi", B. Kaan (ed.). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (s. 244-284). İstanbul: Alfa.
- Sezer Feyzioğlu H. ve Güven, İ. (2018). *Cumhuriyet'e Geçişte Ankara'da Eğitimsel Gelişmeler. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi.* 16(62). 253-300.
- Solaker, G. (2019). Parça Parça Koparılan Atatürk Orman Çiftliği. *Deutsche Welle*. Erişim: 24 Mayıs, 2021. <https://www.dw.com/tr/par%C3%A7a-par%C3%A7a-kopar%C4%B1lan-atat%C3%BCrk-orman-%C3%A7iftli%C4%9Fi/a-49965300>
- Sosyal, S. (2017). *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*. İstanbul: İletişim.
- Sönmez, S. (2017). *Hani Ankara Hangi Ankara?* Ankara: Telgrafhane
- Sunar, L. (2011). Weber'in Tarihsel Şehir Sosyolojisi: Modern Toplumun Temeli Olarak Şehir. *Sosyoloji Dergisi.* 3(22). 423-442.
- Şahnagil S. ve Güler, T. (2019). Kentlilik Bilincinin Oluşumu Ve Kente Entegrasyon Sürecinde Hemşehri Derneklerinin Etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi.* 17(4).91-105.
- Şen Beyazlı, D. ve Aydemir, Ş. (2008). Kentlilik Bilinci ve Mekân: Trabzon Kenti Örneği. *Planlama.* (3). 49-60.
- Şenalp, L. (2008). Milli Kütüphane Kuruluş Yılları Üzerine... *Türk Kütüphaneciliği.* (22)4. 465 – 468.
- Şentürk, A. ve Gülersoy, N. Z. (2019). Aidiyet, Kent Kimliği ve Kentsel Koruma Etkileşimi Bağlamında Kullanıcı Sürekliliğinin İrdelenmesi: Kadıköy Moda Örneği. *Megaron.* 14(1). 145-159.
- Şenyurt, O. ve S. Erol. (2016). Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları ve Kocaeli Memleket Hastanesi. *Mimarlık.* 52(391). 66-71.
- Tarihi Saraçoğlu Mahallesi'ni Konut Alanı, Ofis, Kafe, Otopark Ve Restoran Yapacaklar. (2020, 22 Ocak). *BirGün*.
- Tatlıdil, E. (1992). Kent Sosyolojisi Kuram ve Kavramlar. *Sosyoloji Dergisi.* (3). 25-44.
- Tekeli, D. (2006). Cumhuriyet'in Binaları. *Türkiye Mühendislik Haberleri* 2(3). 442-443.
- Tekeli, D. (2018). Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Mirasımız Korunamaz mı? *Mimarist.* 18(62). 42-44.
- TİGİAD, (2017). Asbestli Binaların Yıkımı: Maltepe Havagazı Fabrikası Vakası. *İş Güvenliği.* 9(39). 38-46.
- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Basın Birimi (2016). Ankara Garı ve Tüm TCDD Yapıları Tehdit Altında. Erişim: 14 Nisan 2021, <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=7879>
- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Basın Birimi (2017a). İller Bankası Yıkımı Korkaklığın Eseridir. Erişim: 06 Nisan 2021, <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=8657>
- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Basın Birimi (2017b). Sadece 19 Mayıs Stadyumu'nu Değil, Tüm Cumhuriyet Yapılarını Yıkma İstiyorlar. Erişim: 12 Nisan 2021, <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=8657>
- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Basın Birimi (2018). Ankara Garı Yerleşkesi Medipol Üniversitesi'ne mi verildi? Erişim: 18 Nisan 2021, <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=9685>

- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Basın Birimi (2020). Güvenpark'ta Yargı İptal Kararı Verdi Ama Alanda İnşai Faaliyetler Devam Ediyor. Erişim: 11 Nisan 2021, <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=10799>
- TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi. (2016). *Ankara'da Yitmekte Olan Kamusal Alanlar: Mekân, İnsan ve Kentin Tarihi*. Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi Yayını.
- Tokol, S. A. (2009). Şehirde Bir Ankara'lı... Yoksa Bu Ankara Mı? Ben Kimim? *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya*. 9(66). 53-55.
- Topal, A. K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir? Ve Türkiye'de Kent Neresidir?. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(1). 276-294.
- Topçu, K. D. (2011). Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 8(2). 1048-1072.
- Tunçer, M. (2013). Ankara Tarihi Kent Merkezi Yenileme Alanı Koruma Planı, Niteliği ve İptaline İlişkin Gereklere. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 1(2). 10-34.
- Tunçer, M. (2014). 20. Yüzyıl Başlarında Tahtakale, Karaoğlan Çarşısı ve Taşhan'dan Ulus Merkezi'ne Dönüşüm. *İdealkent*. 5(11). 18-35.
- Turan, S. ve Ercoşkun, Ö. (2017). Meydanlardaki İsim Değişikliklerinin Kent Belleğine Etkisi: Ankara Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*. 2(1). 55-68.
- Turgut, H. vd. (2012). Artvin İlinde Doğal Çevrenin Kent Kimliğine Etkileri. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*. 13(2). 172-180.
- Turut, H. ve Özgür, E. M. (2018). Klasik Kent Kuramlarından Eleştirel Kent Kuramlarına Geçiş Bağlamında Kentleri Yeniden Okumak. *Ege Coğrafya Dergisi*. 27(1). 1-19.
- TÜİK. Ankara Toplam Kent Nüfusu Erişim: 20 Ocak 2021, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Türkmen, M. (2013). Erken Cumhuriyette Beden Eğitimi Ve Sporun İdeolojik Temelleri. *Turkish Studies*. 8(6). 729 – 740.
- Ulu, A. ve Karakoç, İ. (2004). Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi. *Planlama*. (3). 59-66.
- Uludağ, Z. (2005). Geçen Modern Zamanların Ardından Kaybolan Anlamlar. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülten*. (31). 30-34.
- Uludağ, Z. ve H. Avcı. (2016). Modernin Güçlü Sahnesi Erken Cumhuriyet Dönemi Ankara'sında Kolektif Belleğin İnşası ve Toplumsal Unutma Süreci. *İdealkent*. 20(7).746-773.
- Uluşahin, A. (2016). Atatürk Kültür Merkezi'nin 70 Yıllık Tarihi. Erişim: 16 Nisan 2021, <https://www.kulturservisi.com/p/ataturk-kultur-merkezinin-70-yillik-tarihi/>
- Ülkenli, Z. K. (2017). İç İç İki Genç Cumhuriyet Ütopyası ve Dönüşümleri: Ankara ve Atatürk Orman Çiftliği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 5(1). 27-72.
- Ünlü, S. T. (2017). Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekân İlişkisi: Mersin Örneği. *Planlama Dergisi*. 27(1). 75-93.
- Wirth, L. (2002). *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme*. Ayten Alkan ve Bülent Duru (Der. ve Çev.), 20. Yüzyıl Kenti. (s. 77-106). Ankara: İmge.
- Yakın, Ö. (2021). Demiryolu Yapılarının Ankara'daki Oluşumu. *Online Journal of Art and Design*. 9(4). 38 – 54.

- Yalım, İ. (2017). “Ulus Devletin Kamusal Alanda Meşruiyet Aracı: Toplumsal Belleğin Ulus Meydanı Üzerinden Kurgulanma Çabası”. G. A. Sargın (der.). *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*. (s. 157-215). İstanbul: İletişim.
- Yapıcı, Ş. (2020). XVII. ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı Devletinde Ankara Mahalleleri. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 2(4). 373-380.
- Yazman, D. (2013). Geçmişin Modern Mimarisi Ankara-2. *Arkitera*. Erişim: 28 Ocak 2021, <https://www.arkitera.com/haber/gecmisin-modern-mimarisi-ankara-2/>
- Yegin, İ. (2019). Atatürk Orman Çiftliği'nin Öyküsü. Erişim: 07 Nisan 2021, https://www.academia.edu/41240418/ATAT%C3%9CRK_ORMAN_%C3%87%C4%B0FTL%C4%B0%C4%9E%C4%B0N%C4%B0N_%C3%96YK%C3%9CS%C3%9C
- Yerli, Ö ve Kaya, S. (2015, Mayıs). “Tarihe Not Düşülmüş Bir Kent Parkı: Güvenpark”. *IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, Kütahya.
- Yılmaz, M. E. ve H. F. Çüçen. (2011). Hıfzıssıhha Enstitüsü Kimyahane ve Bakterioloji Binası'ndan Sağlık Müzesi ve Kütüphanesi'ne. *Mimarlık*. (361).
- Yılmaz, M. O. (2020). Ankara Saraçoğlu'nu Konuşuyor ve Daha Çok Konuşmalı. *Solfasol*. 10(94). 5-10.
- Yılmaz, M. ve Ç. Kavuncu (der.) (2014). *Türk Dünyası Başkentleri*. Ankara: SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık

EKLER

Ek 1. Tez Anketi

ANKET FORMU

Açıklama: Değerli katılımcı,

Bu anket çalışması Ondokuz Mayıs Üniversitesi (OMÜ) Sosyoloji Bölümü yüksek lisans programı kapsamındaki “Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’dan Bakmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Mekânlarının Değişim Algısı” başlıklı yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Bu ankete vereceğiniz yanıtlar yalnızca bu araştırma amacıyla kullanılacaktır. Anketin amacı Ankara’nın kentsel kimliğine ilişkin düşüncelerinizi anlamaktır. Bu ankette adınız-soyadınız sorulmayacaktır. Kişisel bilgilerinize yönelik sorular yalnızca bu çalışmanın kapsamında ve kişisel bilgilerin gizliliği ilkesi gözetilerek kullanılacaktır. Soruları boş bırakmamanız daha sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi için önemlidir. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

OMÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Yüksek Lisans Öğrencisi
Gizem ŞAHİN
16.09.2020

A. Bu bölümde kişisel bilgilerinizle ilgili sorular yer almaktadır. Lütfen sizin için en uygun olan seçeneği seçin ve gerekli boşlukları doldurun.

1. Yaş:

2. Cinsiyet:

3. Doğum yeri (İl):

4. En son bitirdiğiniz okul:

- a) İlkokul-Ortaokul   d) Yüksek Lisans
b) Lise   e) Doktora ve Üzeri
c) Üniversite

5. Çalışma durumu:

- a) Çalışıyorum   b) Çalışmıyorum   c) Emekliyim

5.1. Mesleğiniz: .....

5.2. Yapılan iş: ..... (Herhangi bir işte çalışmıyorsanız bu soruyu geçiniz.)

6. Yaşanılan semt:.....

7. Ankara’da kaç yıldır yaşıyorsunuz? .....

7.1. Ankara’ya neden geldiniz?

- a) Doğduğum kent   e) Kentin olanakları nedeniyle
b) Eğitim Nedeniyle   f) Diğer:.....
c) Evlilik Nedeniyle   .....
d) İş Nedeniyle

B. Bu bölümde Ankara'nın kentsel yapılarına ilişkin sorular yer almaktadır. Lütfen bütün soruları kendi açınızdan yanıtlayın.

8. Ankara'yı aşağıdaki özelliklerden hangileri en belirgin olarak nitelemektedir? İçlerinden yalnızca üçünü seçerek yanıtlayın.

☐ Ankara sanayi kentidir.	☐ Ankara sağlık kentidir.
☐ Ankara hizmet kentidir.	☐ Ankara yönetim merkezidir.
☐ Ankara tarım kentidir.	☐ Ankara üniversite kentidir.
☐ Ankara kültür ve sanat kentidir.	☐ Ankara turizm kentidir.

9. Ankara'nın kentsel kimliğini simgeleyen üç özellik sizce aşağıdakilerden hangileridir?

☐ Tarihsel yerler (Kale, Hamamönü gibi)	☐ Alışveriş merkezleri
☐ Başkent	☐ Açık alanlar
☐ Simgesel alan ve yapılar (Anıtkabir, AOÇ gibi)	☐ Bürokrasi
☐ Doğal doku ve hayvan türleri	☐ Kentsel Düzenlilik

10. Ankara'da Cumhuriyeti simgelediğini düşündüğünüz mekânlardan ilk anda anımsadıklarınızı lütfen yazın.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

10.1. Bu mekânlardan zaman içinde değiştiğini düşündükleriniz var mı?

- a) Evet.
b) Hayır.

* Yanıtınız olumsuzsa, 10.6. sorusuna geçebilirsiniz.

10.2. Ankara'nın simgesel Cumhuriyet mekânlarının değiştiği düşüncenizin dayanağı nedir?

a) Çevrimiçi kaynaklar	d) Sosyal çevre
b) Görsel basın	e) Kişisel gözlem ve deneyim
c) Yazılı basın	f) Diğer.....

10.3. Ankara'nın simgesel Cumhuriyet mekânlarının değişimine bir tepki verdiniz mi?

- a) Evet, tepki verdim.
b) Hayır, herhangi bir tepki vermedim.

* Yanıtınız olumsuzsa, 10.5. sorusuna geçebilirsiniz.

10.4. Cumhuriyet mekânlarının değişimine nasıl bir tepki gösterdiniz?

a) Arkadaş çevresinde paylaşma	e) Toplumsal eylem yapma
b) Dernek toplantısı gündemine alma	f) Yasal girişimde bulunma
c) Sosyal medyada paylaşma	g) Diğer:.....
d) Gazete ve dergilere yazma	

10.5. Söz konusu yerlere gitme sıklığınızda bir değişim oldu mu?

- a) Evet, azaldı. c) Evet, arttı.
b) Hayır, değişmedi.

10.6. Sizce Cumhuriyet mekânlarının değişmesi Ankara'nın kent kimliğini etkiler mi?

- a)Evet, olumlu etkiler. c) Hayır, etkilemez.
b) Evet, olumsuz etkiler. d) Bilmiyorum

11. Ankara'nın kentsel kimliğinin değişmesine neden olan en önemli etken sizce nedir?

- a) Kentte yaşayanların tutum ve davranışları d) Valilik çalışmaları
b) Belediyenin yönetim biçimi e) Diğer.....

12. Sizce Cumhuriyet mekânlarının korunması gerekir mi?

- a) Evet
b) Hayır

*Yanıtınız olumsuzsa, son soruyu yanıtlamadan geçebilirsiniz.

12.1. Sizce Ankara'daki Cumhuriyet mekânlarının korunmasından öncelikle kim sorumlu olmalıdır?

- a) Kentte yaşayanlar d) Valilik
b) Belediyeler e) İl Meclisi Üyeleri
c) Hükümet f) Ankara Milletvekilleri

Anketime zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

EK 2. Etik Kurul Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
30-04-2021	04	2021/418

**KARAR
NO:
2021 – 418**

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Gizem ŞAHİN 'in Dr. Öğr. Üyesi Meriç KIRMIZI danışmanlığında “Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’dan Bakmak” isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket, bilgisayar ortamında anket/test ve veri kaynak taraması çalışmalarını içeren 12788 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Gizem ŞAHİN 'in Dr. Öğr. Üyesi Meriç KIRMIZI danışmanlığında “Cumhuriyet Kent Kimliğine Ankara’dan Bakmak” isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket, bilgisayar ortamında anket/test ve veri kaynak taraması çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

FOTOĞRAF

Gizem Şahin, ilk ve ortaokulu Ankara’da okudu. Lise öğrenimini Ünye Atatürk Anadolu Lisesi’nde bitirdi. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Lisans Bölümü’ne girerek, oradan 2019 yılında “Köy Enstitüleri Modeli Ve Köy Enstitüleri’nden Etkilenenler İle Nitel Bir Çalışma” adlı tezini savunarak mezun oldu. Aynı yıl Ondokuz Mayıs Üniversitesi’ne Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Bölümü’ne yüksek lisans öğrencisi olarak kabul edildi.

Lisans öğreniminde anket ve derinlemesine görüşme çalışmalarında bulundu. Örneğin, reklam algısının tüketime etkisi üzerine Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileriyle anket çalışması yaptı. Trabzon’un Sürmene ilçesinde yaşayan katılımcıların kahvaltı alışkanlıkları ve engelli bireylerin ekonomik sıkıntıları üzerine derinlemesine görüşme çalışmalarında bulundu.

İletişim Bilgileri

ORCID ID :0000-0001-6319-2247

Yayımlar:

1. Şahin, G. (2019). Yeni Kent Sorunu. *İdealkent*. 10 (28). 1268-1271 .

